

Henrik Ibsen

A vadkacsa

Színmű öt felvonásban
(1884)

Fordította: Bart István

TARTALOM

ELSŐ FELVONÁS
MÁSODIK FELVONÁS
HARMADIK FELVONÁS
NEGYEDIK FELVONÁS
ÖTÖDIK FELVONÁS

SZEMÉLYEK

WERLE, nagykereskedő
GREGERS WERLE, a fia
AZ ÖREG EKDAL
HJALMAR EKDAL, az öreg fia, fényképész
GINA EKDAL, Hjalmar felesége
HEDVIG, tizennégy éves lányuk
SÖRBYNÉ, a nagykereskedő házvezetőnője
RELLING, orvos
MOLVIK, volt teológus
GRABERG, könyvelő
PETTERSEN, a nagykereskedő komornyikja
JENSEN, pincér
KÖVÉR VENDÉG
KOPASZ VENDÉG
RÖVIDLÁTÓ VENDÉG
HAT MÁSIK VENDÉG
PINCÉREK

Az első felvonás cselekménye Werle nagykereskedő házában, a többi négy felvonás Ekdal fényképész lakásán játszódik

ELSŐ FELVONÁS

Werle nagykereskedő házában. Fényűző kényelemmel berendezett dolgozószoba; könyvszekrények, kárpitozott bútorok; a szoba közepén iratokkal, üzleti könyvekkel rakott íróasztal; zöld selyemernyős lámpák vonják tompa fénybe a szobát. A háttérben tágra nyitott, több szárnyú ajtó, függönyei is félrevonva; mögötte csillárokkal, falikarokkal fényesen kivilágított, tágas, elegáns szoba látszik. A színpad jobb oldalán, elöl, kis tapétaajtó nyílik, amely az irodákba vezet. Bal felől parázsló tűzű kandalló; kissé hátrább kétszárnyú ajtó, amely az ebédlőbe vezet

Pettersen, a komornyik libériában, és Jensen, a kisegítő pincér frakkban; tesznek-vesznek, rendezkednek. A benti, nagy szobákban még két-három másik pincér járkal fel-alá rakosgatva, gyertyákat gyújtogatva. Az ebédlőből beszélgetés zivaja, kacagás hallatszik; valaki késével megkocogtatja a pohara peremét; csend támad, valaki pohárköszöntőt mond; aztán éljenzés és újra zivaj, beszélgetés

PETTERSEN

(meggyújt egy lámpát a kandallón, ráhelyezi az ernyőt) Hallja, Jensen? Ez most az öreg Werle. A Sörbynére mond felköszöntőt. Jó hosszan beszél, mi?

JENSEN

(előbbre tol egy karosszéket) Mondja, maga szerint igaz, amit pletykálnak - hogy van köztük valami?

PETTERSEN

Az ördög tudja.

JENSEN

Mert hogy valamikor nagy kakas volt az öregúr!

PETTERSEN

Meglehet.

JENSEN

Ez a vacsora most, ugye, a fia tiszteletére van?

PETTERSEN

Bizony. Megjött tegnap a fiatalúr.

JENSEN

Nem is tudtam, hogy van egy fia.

PETTERSEN

Pedig van neki. Csak felköltözött a höy dali telepre, és le se jön a hegyekből évszámra. Amióta én a háznál vagyok, most jött haza először.

KISEGÍTŐ PINCÉR

(a másik szoba ajtajából) Pettersen úr, valami vénember van itt...

PETTERSEN

(dörmögve) A nyavalya törje ki! Ilyenkor... ki lehet az?

Az öreg Ekdal lép be a szalon felől; ósdi, kopottas nagykabátban van, kötött kesztyűben, kezében sétabot és kucsma; hóna alatt csomagolópapírba burkolt paksaméta. Elpiszkolódott vörösesbarna parókát visel, orra alatt kicsi, hegyesre pödrött ősz bajusz

(Elébe megy) Az ég szerelmére! Mit keres maga itt ilyenkor?

EKDAL

(az ajtóban állva) Be kell mennem az irodába, de feltétlenül. Van egy kis elintéznivalóm.

PETTERSEN

Már egy órája bezártak, és...

EKDAL

Tudom, már az ajtóban mondták, de a Graberg még bent van. Legyen magában lélek, Pettersen, engedje meg, hogy ott besurranjak. *(A tapétaajtóra mutat)* Tudom az utat.

PETTERSEN

Na, jól van, menjen. *(Kitárja neki az ajtót)* De aztán visszafelé ne erre, hanem a rendes úton, mert ma vendégség van.

EKDAL

Tudom, tudom. Köszönöm, Pettersen, drága öreg barátom. Köszönöm a szívességét. *(Az orra alatt dörmögve)* Vén hülye! *(Bemegy az irodába. Pettersen beteszi mögötte az ajtót)*

JENSEN

Ez is itt dolgozik az irodában?

PETTERSEN

Nem, csak kisegít, ha sok a dolog, kap egy kis másolnivalót, aztán hazaviszi, és otthon megcsinálja. Pedig, ha tudná, micsoda talpig úriember volt valamikor az öreg Ekdal!

JENSEN

Azért én mindjárt gondoltam. Valahogy meglátszik rajta.

PETTERSEN

Hát persze. Aki azelőtt nem ismerte, tán el se hiszi, hogy hadnagy volt az öreg, katonatiszt.

JENSEN

Ne mondja! Ez, katonatiszt?

PETTERSEN

Bizony ám! Csak aztán otthagya a hadsereget, és fakereskedő lett, vagy mi. És állítólag

egyszer nagyon rászedte a nagykereskedő urat, legalábbis azt mondják. Mert hogy akkoriban még a kettejüké volt a höy dali telep, közösben. Ha maga azt tudná, Jensen, jól ismerem én az öreg Ekdalt! Hogy mennyi sört meg pálinkát megiszunk mi együtt Eriksen mamánál!

JENSEN

Hát, ahogy elnéztem, nem lehet valami bőkezű cimbora az öreg.

PETTERSEN

Persze, mindig én fizetek neki. Hát mit képzél! Mégiscsak úgy illik, nem, hogy megadja neki az ember a tiszteletet, egy ilyen jobb napokat látott úriembernek.

JENSEN

Csődbe ment?

PETTERSEN

Mi az, hogy csődbe ment! Kényszermunkára ítélték!

JENSEN

Kényszermunkára!

PETTERSEN

Vagy talán csak fegyházra... *(Fülel)* Pszt! Hallja, most kelnek fel az asztaltól.

Két pincér belülről feltárja az ebédlő ajtaját. Sörbyné lép ki rajta elsőnek, két vendéggel beszélgetve. Lassan szállingózva követi őket az egész társaság, megjelenik Werle nagykereskedő is. Utolsónak Hjalmar Ekdal és Gregers Werle lép be a dolgozószobába

SÖRBYNÉ

(elhaladtában a komornyikhoz) A kávé a zeneteremben szervíroztassa.

PETTERSEN

Igenis, asszonyom.

Sörbyné és a két vendég átsétál a hátsó szobába, majd az ajtón túl elfordulnak jobbra. Pettersen és Jensen szintén

KÖVÉR VENDÉG

(a kopaszhoz) Fű! Barátom, micsoda lakoma! Megdolgoztatják az embert, mi?

KOPASZ VENDÉG

Fantasztikus, nem, hogy egy kis akarattal meg jóindulattal mire képes az ember, mindössze három óra leforgása alatt!

KÖVÉR VENDÉG

No igen, de aztán! *Aztán* mi van, drága kamarás uram, arra is gondoljon!

HARMADIK ÚR

Hallom, a kávé és a likőröket a zeneteremben szolgálják fel.

KÖVÉR VENDÉG

Pompás! Akkor lehet, hogy Sörbyné még játszik is nekünk valamit!

KOPASZ VENDÉG

(halkan) Aztán nehogy a végén kijátsszon bennünket!

KÖVÉR VENDÉG

Ugyan! Csak nem tesz ilyet Bertha a régi barátaival!

Nevetnek és átmennek a szomszéd szobába

WERLE

(halkan, aggódva) Ugye, Gregers, senki nem vette észre?

GREGERS

(csodálkozva pillant rá) Mit?

WERLE

Te se vetted észre?

GREGERS

Mit kellett volna észrevennem?

WERLE

Hogy tizenhárman ültünk az asztalnál.

GREGERS

Tényleg? Épp tizenhárman?

WERLE

(Hjalmar Ekdal felé sandítva) Máskor mindig tizenketten szoktunk lenni. *(A többiekhez)* Tessék, uraim, tessék, fáradjanak át a szalonba. *(Werle és a vendégek, Hjalmar és Gregers kivételével, átmennek a másik szobába, aztán jobbra el)*

HJALMAR

(aki kihallgatta a beszélgetést) Nem kellett volna engem is meghívnod, Gregers.

GREGERS

Mi az, hogy nem kellett volna meghívnom téged! Tudtommal az *én* tiszteletemre rendezte apám ezt az ebédet, már hogyan hívtam volna meg épp a legjobb barátomat...

HJALMAR

De azt hiszem, apád nem nagyon örült neki. Mert hogy egyébként, ugye, én nem vagyok bejáratos ide hozzátok.

GREGERS

Nem, azt látom. No de én mindenképpen találkozni akartam veled, hogy egy kicsit elbeszélgessünk, mert amint ez véget ér, én mindjárt utazom is vissza. Drága barátom, osztálytársak voltunk, jó barátok, és istenemre, de messzire sodródtunk egymástól! Mióta is, hogy nem találkoztunk? Tizenhat, tizenhét éve?

HJALMAR

Olyan rég volna már?

GREGERS

Bizony, öregem. Na mesélj, mi van, hogy megy a sorod? Jól nézel ki. Kicsit meghíztál, szinte már pocakot eresztettél.

HJALMAR

Na, hát az talán túlzás; de hát megemberesedtem, az biztos.

GREGERS

Bizony meg. Külsőleg mindenképpen előnyödre változtál.

HJALMAR

(elkomorodva) De belsőleg, Gregers! Lelkileg már korántsem vagyok olyan jó színben, sejtethed. Te is tudod, ugye, hogy micsoda szörnyű katasztrófa szakadt ránk azóta, hogy mi utoljára találkoztunk.

GREGERS

(halkan) És most mi van apáddal? Hogy van?

HJALMAR

Á, barátom, ne is beszéljünk róla. Szegény, boldogtalan öreg nálunk lakik, persze. Nincs e világon senkije rajtam kívül, akire támaszkodhatna. Tudod, Gregers, a szívem szakad meg, ha erről kell beszélnem. Mesélj inkább te, milyen az életed ott fenn a telepen?

GREGERS

Magányos - csodálatos, nagyszerű magányban élek. Volt bőven ráérő időm, hogy elgondolkozzam - egyről s másról. De gyere már, helyezzük magunkat kényelembe. *(Letelepszik a kandallónál egy karosszékre, és Hjalmart is odahúzza maga mellé a szomszédos fotelba)*

HJALMAR

(ellágyulva) De azért nagyon hálás vagyok neked, Gregers, hogy meghívtál erre a vacsorára. Mert ebből most már legalább tudom, hogy már nem neheztelsz rám.

GREGERS

(meglepetten) Miből gondoltad, hogy valaha is nehezteltem rád?

HJALMAR

Hát az első években, ugye, akkor tudom, hogy haragudtál rám.

GREGERS

Hogyhogy az első években?

HJALMAR

Amikor az a szerencsétlenség ránk szakadt. De ezen én nem is csodálkoztam, hiszen tulajdonképpen természetes volt. Végére egy hajszálon múltott csak, ugye, hogy a te apád is bele nem keveredett ebbe a - ebbe a szörnyűségbe!

GREGERS

És ezért kellett volna nekem neheztelnem rád? Ki beszélte ezt be neked?

HJALMAR

Tudom én azt, hogy haragudtál rám, Gregers. Meg apád is mondta.

GREGERS

(meghökkenve) Szóval az apám! Értem. Hát... akkor ezért nem hallattál magadról! Ezért nem írtál egy sort se...

HJALMAR

Ezért, Gregers.

GREGERS

Még azt se, hogy fényképész lettél!

HJALMAR

Apád azt mondta, nincs értelme, hogy írogassak neked - ezekről a dolgokról.

GREGERS

(maga elé néz elgondolkozva) Hát, ki tudja... talán neki volt igaza. No de mondd, Hjalmar, most már rendbe jöttek a dolgok, úgy nagyjából?

HJALMAR

(kis sóhajjal) Hát persze, úgy nagyjából. Őszintén szólva, nem panaszkodhatom. Eleinte persze nagyon nehéz volt. Tudod, az új viszonyok, amik közé kerültem. Meg egyébként is minden megváltozott körülöttem. Ez a szörnyű katasztrófa, ami apámra zúdult - a botrány, ugye, a családi székely, gondolhatod...

GREGERS

(együttérzőn) Persze, igen, értem.

HJALMAR

Arról természetesen nem is álmodhattam, hogy befejezzem az egyetemet; hiszen nem maradt semmink, csak az adósságok. Főleg apádnak tartoztunk sokkal...

GREGERS

Értem...

HJALMAR

Szóval úgy gondoltam, hogy legjobb lesz, ha gyökeresen szakítok a régi életemmel, a régi társasággal. Apád is ezt tanácsolta. És mivel olyan bőkezűen támogatott, a hónom alá nyúlt...

GREGERS

Az apám?

HJALMAR

Nem tudtad? Honnan is lett volna pénzem nekem, magamnak, kitanulni a fényképészetet, műtermet nyitni, önállósítani magam? Mennyi rengeteg pénz az! Sejtethed!

GREGERS

És mindent az apám fizetett?

HJALMAR

Bizony, Gregers. Te nem is tudtad? Pedig mintha azt mondta volna, hogy ő megírta neked.

GREGERS

Egy szóval se említette. Nyilván elfelejtette megírni. Meg persze nem is igen leveleztünk, csak üzletileg. Szóval mindent az apám fizetett!

HJALMAR

Mindent, Gregers, mindent. A világért se akarta, hogy kitudódjék, de ő adta a pénzt. Sőt, azt is neki köszönhetem, hogy végül is családot alapíthattam. Vagy te erről se tudsz semmit?

GREGERS

Nem, semmit a világon. *(Megindultan karon ragadja Hjalmart, és lelkesen megrázza)*
Drága barátom, el sem tudom mondani, mennyire örülök ennek - és mennyire fáj is. Mert úgy látszik, igazságtalan voltam apámhoz - legalábbis bizonyos dolgokban. Hiszen ebből, amit elmondtál, az látszik, hogy mégiscsak van benne valami emberség, valami jóérzés, nem? Hogy megszólalt a lelkiismerete...

HJALMAR

A lelkiismerete?

GREGERS

Nevezd, ahogy akarod. De őszintén mondom, nem is tudod, mennyire örülök, hogy ilyeneket hallok apámról. - Szóval, meg is nősültél, Hjalmar, családot alapítottál! Hát látod, én sose fogom ennyire vinni. És remélem, jól sikerült a házasságod, boldogan éltek, ugye?

HJALMAR

Persze, Gregers, nagy boldogság az. A feleségem derék, ügyes asszony, jobbat nem is kívánhatnék. És tudod, azt sem mondhatom, hogy műveletlen volna.

GREGERS

(kissé meghökkenve) Ugyan; hát persze.

HJALMAR

Nem is műveletlen. Mert az élet, ugye - nagy iskola ám! Az is teszi persze, hogy állandóan együtt vagyunk... meg a társaság, mert hogy jobb emberek is eljárnak hozzánk, van egy-két barátunk, aki komoly iskolákat végzett. Mondhatom, Gregers, rá se ismernél a régi Ginára...

GREGERS

Ginára?

HJALMAR

Persze, Ginára. Ginának hívják, már nem emlékszel?

GREGERS

Hogy kit hívnak Ginának? Ne haragudj, de nem...

HJALMAR

De hát nálatok szolgált, már nem emlékszel?

GREGERS

(elképedve néz rá) Csak nem Gina Hansen?

HJALMAR

Dehogynem, persze hogy Gina Hansen.

GREGERS

Aki nálunk volt házvezetőnő anyám betegségének utolsó évében?

HJALMAR

Igen, igen. No de, Gregers, én határozottan tudom, hogy a házasságomat, azt tényleg megírta apád neked is.

GREGERS

(fölkel) Hogyne, persze. *(Föl-alá járkál)* De azt nem, hogy... Vagy, várj csak. Most, hogy

mondod... tudod, apám mindig olyan rövid leveleket ír. *(Letelepszik a fotel karfájára)* Te, mondd csak, Hjalmar - micsoda véletlen -, tulajdonképpen hogy ismerkedtél meg Ginával... szóval a kedves feleségeddel?

HJALMAR

Ó, nem volt semmi különös. Gina, ugye, nem maradt sokáig nálatok. Akkor olyan kicsit rendezetlenül mentek nálatok a dolgok, meg anyád betegsége is... szóval Gina nem nagyon bírta már, és végül is felmondott. Ez még az édesanyád halála előtti évben volt... vagy az is lehet, hogy ugyanabban az évben.

GREGERS

Igen, ugyanabban az évben. Én akkor már fenn dolgoztam a telepen. És aztán?

HJALMAR

Nos, Gina hazaköltözött az édesanyjához, aki igen derék, szorgos, törekvő asszony. Volt egy kis kifőzdéje, abból éltek, meg egy bútorozott szobája, amit kiadott; nagyon szép kis kényelmes szoba volt.

GREGERS

És mit tesz isten, épp te voltál az a szerencsés, aki kivetted, mi?

HJALMAR

Igen. Bár igazság szerint, apád ajánlotta. Hát így történt, hogy összekerültünk Ginával.

GREGERS

Aztán eljegyzés lett a dologból.

HJALMAR

Tudod, hogy van. Fiatalon, ugye, könnyen jön a szerelem... Szóval...

GREGERS

(felkel és fel-alá járkal) Mondd csak, Hjalmar! Amikor eljegyezted Ginát, akkor kaptad az apámtól... szóval, úgy értem... akkor jutott eszedbe, hogy kitanulod a fényképészetet?

HJALMAR

Igen, persze. Tudod, úgy volt, hogy én már nagyon szerettem volna talpra állni, családot alapítani, kicsit megvetni a lábamat. És akkor arra gondoltam, és apád is azt tanácsolta, hogy a legjobb lesz, ha fényképészettel foglalkozom. Meg Ginának is tetszett az ötlet. Meg volt még egy oka, hogy éppen fényképész lettem: kiderült, hogy Gina tud retusálni.

GREGERS

Szóval minden remekül egybevágtott.

HJALMAR

(elégedetten feláll) Ugye? A szerencsés véletlenek összejátszása.

GREGERS

Hát igen, szemlátomást. Apám, szinte mint a Gondviselés keze nyúlt bele az életedbe.

HJALMAR

(elérzékenyülve) Nem hagyta cserben öreg barátja fiát a szükség idején. Mert mondjon, ki mit akar, csupa szív ember a te édesapád.

SÖRBYNÉ

(Werle nagykereskedő karján lép be a szobába) Nem, kérem, ne is ellenkezzék, kedves Werle úr. Most már igazán ne üljön ott tovább abban az erős világításban. Az ön szemének az árt.

WERLE

(elereszti Sörbyné karját, megdörzsöli a szemét) Hát igen, azt hiszem, igaza van.

Pettersen és Jensen, a pincér lép be tálcákkal

SÖRBYNÉ

(a másik szobában tartózkodó vendégekhez) Uraim, méltóztassanak; aki puncsot kíván, fáradjon át ide!

KÖVÉR VENDÉG

(Sörbynéhez lép) Drága asszonyom, valóban igaz volna: kegyed eltörölte régi kiváltságunkat, hogy ott dohányozzunk, ahol kedvünk tartja?

SÖRBYNÉ

Való igaz, kedves kamarás úr; idebenn, a nagykereskedő úr lakosztályában ezentúl szigorúan tilos rágyújtani.

KOPASZ VENDÉG

És ha szabad kérdeznem, mikor adta ki dekrétumát?

SÖRBYNÉ

A legutóbbi diner után, Balle úr; ugyanis bizonyos urak már igazán minden határon túlmentek.

KOPASZ VENDÉG

Vagyis ez azt jelenti, kedves Bertha asszony, hogy nekünk már nem szabad minden határon túlmenni? Egy icipicikét se?

SÖRBYNÉ

Nem bizony, kedves Balle úr; egy icike-picikét se.

A vendégek zöme átszállingózott Werle szobájába; a pincérek puncsot hordanak körül

WERLE

(Hjalmarhoz, aki egyedül ül az asztalnál) Mibe merült el annyira, Ekdal?

HJALMAR

Ó, csak egy albumot nézegetek.

KOPASZ VENDÉG

(fel-alá sétálgatva a szobában) Á, fotográfiák! Ja persze, hiszen magának ez a mestersége.

KÖVÉR VENDÉG

(a karosszékekben ülve) Nincs magánál egypár a maga felvételei közül?

HJALMAR

Nem, sajnos nincs.

KÖVÉR VENDÉG

Mért nem hord magánál egy-két képet? Jót tesz az emésztésnek, ha vacsora után elüldögél az ember egy kicsit, és közben képeket nézeget.

KOPASZ VENDÉG

Meg legalább maga is hozzájárult volna valamivel a vendégek szórakoztatásához.

RÖVIDLÁTÓ VENDÉG

Márpedig minden hozzájárulás köszönettel fogadtatik.

SÖRBYNÉ

Tudja, kedves Ekdal, az urak arra céloznak, hogy ha vendégségbe hívják az embert, illik valamivel megszolgálni a vacsorát.

KÖVÉR VENDÉG

Kivált olyan háznál, ahol ilyen pompásan főznek!

KOPASZ VENDÉG

Istenem! Ha arra gondolok, hogy a létért való küzdelemben...

SÖRBYNÉ

Önnek teljesen igaza van! *(Kacagva, tréfálkozva folyik tovább a társalgás)*

GREGERS

(halkan) Szólj már te is valamit, Hjalmar!

HJALMAR

(kelletlenül) Mit mondjak?

KÖVÉR VENDÉG

Nem gondolja, kedves Werle úr, hogy a tokaji bor, mindent egybevetve, valóságos orvosság?

WERLE

(*a kandallónál*) Biztosíthatom, hogy legalábbis az a tokaji, amit ma ittunk, minden kétséget kizárólag az; ez az egyik legjobb évjárat. Amint nyilván ön is észrevette.

KÖVÉR VENDÉG

Igen, pompás bukéja van.

HJALMAR

(*tétován*) Van valami különbség az egyes évjáratok között?

KÖVÉR VENDÉG

(*nevetve*) Jaj, hát ez remek!

WERLE

(*mosolyogva*) Ekdal, Ekdal, *magát* aztán tényleg nem érdemes ilyen nemes nedűvel kínálni.

KOPASZ VENDÉG

Tudja, Ekdal úr, a tokaji is olyan, mint a fényképezés. Napsütés kell hozzá. Így van?

HJALMAR

Hogyne, a fény nagyon fontos.

SÖRBYNÉ

Akárcsak a kamarás uraknak, nemdebár? Azt mondják, az urak is szeretnek a fényben sütkérezni, vagy tévedés?

KOPASZ VENDÉG

No de, asszonyom! Ilyen régi viccet!

RÖVIDLÁTÓ VENDÉG

A nagyságos asszony szellemeskedik...

KOPASZ VENDÉG

Még hozzá a mi rovásunkra! (*Tréfásan megfenyegeti*) Vigyázzon, Bertha asszony, vigyázzon!

SÖRBYNÉ

No de, az mindenesetre kétségtelen, hogy néha óriási különbség van az egyes évjáratok között. Egyébként minél régebbi egy bor, annál jobb.

RÖVIDLÁTÓ VENDÉG

És engem vajon az óborok közé sorol?

SÖRBYNÉ

Korántsem!

KOPASZ VENDÉG

Na, ezt megkapta. Hát engem, tisztelt asszonyom?

KÖVÉR VENDÉG

Na és engem? Minket milyen évjáratnak tart?

SÖRBYNÉ

Az urak valamennyien legföljebb édes mustnak valók. *(Beleszürcsöl puncsos poharába; a vendégek nevetnek, folytatódik a tréfálkozás)*

WERLE

Sörbyné asszony mindig kivágja magát - mindig az övé az utolsó szó. Uraim, de hiszen üresek a poharak! Pettersen, töltsön! Gyere, Gregers, igyál meg velem egy pohárral! *(Gregers nem mozdul)* Jöjjön, Ekdal, tartson velünk maga is. Ebéd közben úgysem jutottam hozzá, hogy magával koccintsak.

Graberg a könyvelő kukkant be a tapétaajtón

GRABERG

Elnézést, uram, de nem tudok kijutni.

WERLE

No, csak nem megint bezárták?

GRABERG

De igenis, uram, és Flakstad hazavitte magával a kulcsokat.

WERLE

Na jó, hát akkor csak menjen ki erre.

GRABERG

Igen, de másodmagammal vagyok...

WERLE

Annyi baj legyen. Jöjjenek mind a ketten. Jöjjenek csak...

Graberg és az öreg Ekdal kijön az irodából

(Önkéntelenül) A fene!

A nevetés, tréfalkozás elnémul. Hjalmar összerezzen apja láttára, leteszi a poharát, és a kandalló felé fordul

EKDAL

(tekintetét a földre sítve, darabosan, ügyetlenül hajbókolva jobbra-balra, átvág a szobán, és közben motyog) Elnézést. Bocsánat, hogy nem a rendes kijáraton. De be van zárva. Be van zárva. Bocsánat. Elnézést. *(Graberggel együtt a háttérben jobbra el)*

WERLE

(sziszegve) Az istenit ennek a Grabergnek!

GREGERS

(elképedve Hjalmarra mered) Csak nem a te...!

KÖVÉR VENDÉG

Mi az? Ki volt ez?

GREGERS

Á, senki. Senki. Csak a könyvelő meg még valaki.

RÖVIDLÁTÓ VENDÉG

(Hjalmarhoz) Maga ismeri ezt az embert?

HJALMAR

Nem is tudom... Nem figyeltem...

KÖVÉR VENDÉG

(fölkel) Kérem! Mi történik itt? *(Az egyik halkan beszélgető csoporthoz lép)*

SÖRBYNÉ

(suttogva az inashoz) Menjen utána, és kínálja meg valamivel. De valami nagyon finommal.

PETTERSEN

(bólint) Igenis. *(Kimegy)*

GREGERS

(Hjalmarhoz, halkan és megrendülten) Ugye ő volt az?

HJALMAR

Igen.

GREGERS

Te meg csak álltál itt és letagadtad, hogy ismered!

HJALMAR

(ingerülten, suttogva) De hát hogy nézett volna az ki...?

GREGERS

...ha megismered az édesapádat?

HJALMAR

(fájdalmasan) Jaj, Gregers, ha a helyemben volnál...!

Az eddigi halk és fojtott beszélgetés most hirtelen kényszeredetten harsánnyá válik

KOPASZ VENDÉG

(barátságosan odalép Gregershez és Hjalmarhoz) Á! Á! Felelevenítjük a régi szép diákéveket? Nem gyújt rá, Ekdal úr? Parancsoljon, adok tüzet. Jaj, bocsánat, el is felejtettem, hogy itt nem szabad...

HJALMAR

Nem, köszönöm, nem kérek.

KÖVÉR VENDÉG

Ekdal úr, nem szavalna el nekünk valami szép költeményt? Emlékszem, maga valamikor nagyon jó szavaló volt.

HJALMAR

Sajnos, azt hiszem, már mindent elfelejtettem.

KÖVÉR VENDÉG

Jaj, milyen kár. No, Balle, mondja már, akkor most mi legyen? *(Átmennék a szomszédos szobába)*

HJALMAR

(rosszkedvűen) Gregers, én azt hiszem, elmegyek. Megérted, ugye? Látod, akit egyszer a sors kegyetlen csapása... Kérlek, ments ki édesapádnál.

GREGERS

Persze, persze. Egyenesen hazamész?

HJALMAR

Igen, hogyne. Miért kérded?

GREGERS

Mert akkor lehet, hogy később átmegyek hozzád.

HJALMAR

Ne, Gregers. Kérlek, inkább ne gyere. Hozzánk ne. Szomorú hely az én házam, drága barátom. Kivált ilyen fényes lakoma után. De találkozzunk valahol a városban.

SÖRBYNÉ

(odalép hozzájuk, halkan) Ekdal úr, máris menni akar?

EKDAL

Igen, asszonyom.

SÖRBYNÉ

Üdvözlöm Ginát.

HJALMAR

Köszönöm szépen, át fogom adni.

SÖRBYNÉ

És mondja meg neki, hogy valamelyik nap benézek hozzá.

HJALMAR

Ó, kérem. Nagyon fogunk örülni a szerencsének. *(Gregershez)* Te csak maradj. Nem akarok feltűnést kelteni. *(Lassan átsétál a helyiségen, bemegy a másik szobába, majd jobbra el)*

SÖRBYNÉ

(halkan az inashoz, aki most jött vissza) Na, adott valamit az öregnek?

PETTERSEN

Egy üveg konyakot.

SÖRBYNÉ

Valami jobbat is kitalálhatott volna.

PETTERSEN

De asszonyom; nem ismer az a konyaknál jobbat a világon!

KÖVÉR VENDÉG

(a szoba ajtajában állva, kezében kotta) Bertha asszony! Nem játszhatnánk valamit?

SÖRBYNÉ

Ó, hát persze, játsszunk!

VENDÉGEK

Éljen! Éljen!

Sörbyné és a vendégek valamennyien jobbra el. Gregers a kandalló mellett marad. Werle az íróasztalán keresgél valamit, szemlátomást arra várva, hogy Gregers is távozzék; mivel azonban Gregers nem mozdul, Werle indul végül is az ajtó felé

GREGERS

Apám! Nem maradnál még egy pillanatra?

WERLE

(megáll) Tessék.

GREGERS

Szeretnék beszélni veled.

WERLE

Nem ér rá addig, amíg magunkban maradunk?

GREGERS

Nem; mert talán ez az utolsó alkalom, hogy magunkban vagyunk.

WERLE

(közelebb jön) Ezt meg hogy értsem?

A most következő párbeszéd alatt mindvégig halk zongoraszó hallatszik a zeneteremből

GREGERS

Apám, hogy tűrhetted, hogy ide jussanak ezek a szerencsétlenek?

WERLE

Mármint Ekdalék, ugye?

GREGERS

Igen, igen, Ekdalék. Hiszen Ekdal hadnagy neked valamikor közeli jó barátod volt!

WERLE

Az; túlságosan is közeli! Meg is bűnhődtem érte. Évekig ittam a levét. Neki köszönhetem, hogy még a jó híreken is folt esett.

GREGERS

(csöndesen) És tényleg, egyedül ő volt a felelős mindenért?

WERLE

Miért, szerinted még ki lett volna?

GREGERS

Végtére is ti társak voltatok, együtt vettétek meg azokat az erdőket!

WERLE

Csakhogy a felmérést Ekdal egyedül készítette el - a hibás felmérést! Ő vágatta ki a kincstári erdőt, nem én! Különben is mindent ő intézett! Én egész idő alatt itt voltam, azt se tudtam, mit csinál Ekdal, mit nem!

GREGERS

Úgy látszik, ő maga se igen tudta.

WERLE

Az könnyen lehet. De mit sem változtat azon, hogy őt elítélték, engem meg felmentettek.

GREGERS

Persze; bizonyítékok híján.

WERLE

Az már mindegy, hogy miért. De mondd, minek bolygatod most ezt a kínos régi históriát - amibe beleöszültem, időnek előtte? Csak nem ezen rágódtál mostanáig, amióta felköltöztél a telepre? Hidd el nekem, Gregers, itt a városban már réges-rég mindenki elfelejtette ezeket a dolgokat - legalábbis azt, ami rám vonatkozik belőle. Szerencsére.

GREGERS

Na és Ekdalék?

WERLE

Tulajdonképpen mit kérsz számon rajtam, szerinted még mit kellett volna tennem értük? Ekdal, mire kijött a börtönből, megtört, öreg ember volt, rajta már nem lehetett segíteni. Vannak emberek, akik már egy-két szem söréttől úgy zuhannak le, mint a kő, és soha többet nem képesek szárnyra kapni. Hidd el nekem, Gregers, én megtettem minden tőlem telhetőt; többet már igazán nem tehettem, hacsak nem akartam szóbeszédre okot adni, magamat is kiszolgáltatni a gyanakvásnak.

GREGERS

A gyanakvásnak? Vagy úgy, persze.

WERLE

Gondoskodom róla, hogy Ekdal mindig kapjon valami irodai másolnivalót, és mondhatom neked, jócskán túlfizetem a munkáját...

GREGERS

(nem néz apjára) Ebben nem is kételkedem.

WERLE

Gúnyolódsz? Nem hiszed, amit mondok? Persze az üzleti könyveimben valóban nincs is ennek semmi nyoma, bizonyítani nem tudom; de az ilyen jellegű költségeket nem szoktam elkönyvelni.

GREGERS

(hűvösen mosolyog) Hát persze hogy nem. Bizonyos kiadásoknak jobb is, ha nincs nyomuk a könyvekben.

WERLE

(meghökkenve) Ezt meg hogyan értsem?

GREGERS

(elszántan) Azt például elkönyvelted, apám, hogy mennyi pénzedbe került Hjalmar Ekdal taníttatása?

WERLE

Ugyan! Miért könyveltem volna el?

GREGERS

Tudom, hogy te fizetted Hjalmar taníttatását. Sőt azt is, hogy te segítetted hozzá, hogy önállósítsa magát.

WERLE

És te még a szememre veted, hogy nem törődtem Ekdalékkal! Biztosíthatlak, édes fiam, hogy nagyon is sokba vannak nekem Ekdalék.

GREGERS

És a sok kiadásból semmit sem könyveltél el?

WERLE

Miért érdekel ez téged?

GREGERS

Ó, több okból is. Például kíváncsi volnék, hogy amikor apámban egyszerre olyan meleg érdeklődés támadt régi barátjának fia iránt - szóval, nem véletlenül ugyanakkor történt-e ez, amikor Hjalmar elhatározta, hogy megnősül?

WERLE

Az ördögbe is!... Annyi év után... ki emlékszik arra?

GREGERS

Írtál nekem akkoriban egy levelet - üzleti levelet természetesen -, de volt hozzá egy kis utóirat, amelyben néhány szóval tudattad, hogy Hjalmar Ekdal megnősült, és hogy bizonyos Hansen kisasszonyt vett feleségül.

WERLE

Mi mást írtam volna; ez volt a felesége lánykori neve.

GREGERS

Csak hogy azt egy szóval sem említetted, hogy ez a bizonyos Hansen kisasszony azonos Gina Hansennel, aki valamikor minálunk szolgált.

WERLE

(gúnyos, mindazonáltal kényszeredett mosollyal) Nocsak, fiam, nem is tudtam, hogy ilyen behatóan érdeklődtél hajdani házvezetőnőnk iránt!

GREGERS

Nem is rólam van szó, Hanem *(halkabban)* - volt ebben a házban más, aki viszont valóban nagyon behatóan érdeklődött Hansen kisasszony iránt.

WERLE

Ezzel meg mit akarsz mondani, fiam? *(Dühösen ráfordul)* Csak nem rám célsz?

GREGERS

De igen, apám, terád.

WERLE

Hogy merészelsz...! Hát mit képzelsz te...! És mit képzelsz ez a hálátlan gazember - ez a fényképész - ez a senkiházi, hogy engem ilyesmivel gyanúsítgasson!

GREGERS

Hjalmar egyetlen szóval sem érintette ezt a dolgot. És szerintem neki álmában se jutna eszébe ilyesmi.

WERLE

Hát akkor te meg honnan veszed? Kitől hallottad ezt a képtelenséget?

GREGERS

Szegény, boldogtalan anyám mondta - amikor utoljára láttam.

WERLE

Az anyád! Persze; kitalálhattam volna! Mindig egy húron pendültél vele. Ő nevelt téged ellenem, a kezdettől fogva!

GREGERS

Nem, apám, nem ő, hanem az, hogy láttam, mit szenvedett miattad, mit kellett túrní szegénynek, amíg végül bele nem roppant nyomorultul ebbe az egész gyötrelmes életébe!

WERLE

Mit kellett szenvednie, mit kellett túrní? Semmit! Semmivel se többet, mint akárki másnak. Csakhogy beteg lelkű, hisztérikus emberekkel senki se tud kijönni, ezt az egyet jól megtanultam! És akkor jössz te, rám támadsz, gyanúsítgatsz, könyékig vájkálsz régi, rosszindulatú pletykákban, megrágalmazod a tulajdon apádat! Hát, Gregers, mondhatom, hasznosabb dolgokkal is foglalkozhatnál - a te korodban.

GREGERS

Igen - ideje volna.

WERLE

És akkor nem is volnál ilyen búvalbélelt. Hát mire vezet az, mit gondolsz, hogy évről évre ott gubbasztasz, fönny a hegyekben? Belesavanyodsz a robotba - hiszen olyan munkát végzel, mint akármelyik közönséges irodista - és a havi béreden kívül egy fityinget se fogadsz el! Hát mire jó ez? Örűlség!

GREGERS

Tudod, apám, ha én is olyan biztos volnék ebben!

WERLE

Hát megértelek én téged, fiam. Önálló akarsz lenni, független ember, hogy ne tartozz nekem semmiért köszönettel. Rendben van. Hát akkor most itt az alkalom - önállósíthatod magad, a magad ura lehetsz minden tekintetben.

GREGERS

Ugyan? És mi módon?

WERLE

Amikor levelet írtam neked, hogy azonnal gyere... nos...

GREGERS

Igen, tulajdonképpen miért kellett lejönnöm? Már egész nap várom, hogy megtudjam végre.

WERLE

Szeretném, ha betársulnál hozzám a cégbe.

GREGERS

Én? A te cégedbe? Társnak?

WERLE

Igen. Nézd, ebből nem következik feltétlenül, hogy ezentűl sűlve-főve együtt kellene lennűnk. Te átvennéd a városi irodát, én meg felköltöznék a telepre.

GREGERS

Apám a telepre?

WERLE

Igen, én. Tudod, fiam, már én se bírom úgy a munkát, mint valamikor. A szememet is kímélnem kell, mert az utóbbi időben nagyon meggyöngűlt a látásom.

GREGERS

Hisz mindig is gyenge volt.

WERLE

De nem ennyire. És különben is... bizonyos egyéb körülmények folytán szintén kíváncsi volna, hogy felköltözzem... legalábbis egy időre.

GREGERS

Ez igazán meglep.

WERLE

Nézd, Gregers, én tudom, hogy minket nagyon sok minden elválaszt egymástól, de végtére mégiscsak a fiam vagy! És úgy illenék azt hiszem, hogy végül mégiscsak meg tudjunk egyezni egymással.

GREGERS

Úgy gondolod, ugye, hogy legalábbis színleg.

WERLE

Hát, az is több lenne a semminél. Gondold meg, Gregers, aludj rá egyet. Én azt hiszem, menni fog a dolog, nem gondolod?

GREGERS

(hűvösen fürkészi apját) Emögött van valami.

WERLE

Hogyhogy van valami?

GREGERS

Úgy, hogy nyilván szükséged van rám, fel akarsz használni valamire.

WERLE

Édes fiam, ha két ember ilyen közel áll egymáshoz, mint te meg én, akkor alighanem mindig szükségünk van egymásra.

GREGERS

Állítólag.

WERLE

Szeretném, Gregers, ha most egy darabig itthon maradnál velem. Magányos ember vagyok; mindig is az voltam... egész életemben. De soha ennyire, mint most, hogy már érzem a koromat. Jólesnék, tudod, ha volna valaki körülöttem...

GREGERS

Hát Bertha asszony?

WERLE

Igen, igen. Bertha. Az igazat megvallva, annyira megszoktam a társaságát, hogy nehezen

tudnám nélkülözni. Okos asszony, kiegyensúlyozott lélek; életet hoz ebbe a házba - márpedig az aztán igazán elkél nálunk.

GREGERS

El. De hát akkor ezek szerint megvan mindened.

WERLE

Meg, meg. Csak éppen attól félek, hogy ez a helyzet lassan tarthatatlanná válik. Tudod, hogy van, egy asszony ha ilyen... tisztázatlan helyzetben él, könnyen úgy járhat, hogy a szájára veszi a világ. És bizony ettől a férfiember sincs soha biztonságban.

GREGERS

Ugyan, apám, akinek a vacsoráira ilyen vendégsereg jár, az bízvást megengedhet magának egyet s mást.

WERLE

No de, Bertha? Rá is gondolj! Azt hiszem, már nem sokáig bírja. De még ha meg is teszi, hogy irántam való odaadásból továbbra is fittyet hány a pletykáknak, a rágalmaknak... Hát nem látod, Gregers, épp te, aki olyan szigorú és kifinomult igazságérzettel...

GREGERS

(közbevág) Ne kertelj, apám, mondd meg egyenesen: el akarod venni feleségül?

WERLE

És ha csakugyan ilyesmit forgatnék a fejemben? Akkor mi van?

GREGERS

Én is azt kérdezem; akkor mi van?

WERLE

Volna ellene valami kifogásod?

GREGERS

Dehogy. Semmi a világon!

WERLE

Én, ugye, nem tudhattam, hogy esetleg halott anyád emléke iránti tiszteletből...

GREGERS

Ugyan, apám. Nem vagyok olyan érzékeny.

WERLE

Hát, akármilyen vagy is, fiam, nagy kő esett le a szívemről. Végtelenül örülök, hogy számíthatok a támogatásodra ebben a dologban.

GREGERS

(rezzenéstelen tekintettel fürkészi apját) És most már azt is értem, hogyan akarsz felhasználni.

WERLE

Felhasználni! Micsoda megfogalmazás!

GREGERS

Ugyan, apám, ne finomkodjunk - legalább ha négyszemközt vagyunk! *(Kurtán felnevet)* Szóval erről van szó. Most már legalább értem, miért kellett nekem mindenáron személyesen megjelennem az apai házban! Családi idillt akarsz rendezni Sörbyné kedvéért. Milyen megható tabló: apa és fia kéz a kézben! Ilyen még úgyse volt, mi?

WERLE

Micsoda hang ez?

GREGERS

Apám, hát mikor éltünk mi családi életet? Soha, amióta az eszemet tudom. Most viszont persze jól jönne egy kis családi idill. Mert milyen szép is lenne, és mindenkinek elmesélhetnéd, amint a fiú boldogan repesve, a gyermeki szeretet szárnyán siet haza korosodó édesapja esküvőjére. És kinek is jutna eszébe még ezek után felemlíteni a szegény, megboldogult feleség keserves sorsát? Egy hang se lesz róla, soha többé! Hiszen a fiú maga cáfolja meg a rossznyelveket!

WERLE

Gregers - ennyire gyűlölsz?

GREGERS

(halkan) Túlságosan közről látlak.

WERLE

Csakhogy mindig az anyád szemével nézel. *(Hangja elhalkul)* Márpedig ne feledd, hogy az a szem... nos nem mindig látott tisztán.

GREGERS

(remegve) Tudom, mire célzol. De ki volt az oka, hogy szegény anyám engedett a kísértésnek? Te meg azok a...! Az utolsó az a némbér volt, akit Hjalmar Ekdal nyakába varrtál, amikor ráuntál... Fúj!

WERLE

(a vállát vonva) Szóról szóra... mintha csak az anyádat hallgatnám.

GREGERS

(nem figyel rá) És ez a tiszta, hiszékeny, gyermeki lélek most csalástól, szemfényvesztéstől körülvéve él -... egy fedél alatt egy ilyen nővel, és nem is sejti, hogy

otthona - amit ő otthonának hisz - hazugságra épül! *(Közelebb lép)* Ha visszanézek arra, amit életemben elkövettél, mintha megcsónkított tetemekkel borított csatatérrel látnék.

WERLE

Azt kell hinnem, fiam, már túlságosan mély közöttünk a szakadék.

GREGERS

(mereven meghajtva magát) Magam is erre a következtetésre jutottam. Ezért veszem is a kalapom, és ezennel távozem.

WERLE

Elmész? És örökre?

GREGERS

Igen, mert végre olyan célt látok magam előtt, amelyért érdemes élnem.

WERLE

És mi légyen az?

GREGERS

Te úgyis csak kinevetnél érte.

WERLE

A magányos ember, Gregers, nem nevet könnyen.

GREGERS

(a színpad háttérébe mutat) Nézd csak, a kamarás urak szembekötősdit játszanak Sörbynével. Jó éjszakát, apám, és Isten veled.

Hátul jobbra el. Nevetés, tréfálkozás lármája a szomszédból majd a kitárt ajtó mögött feltűnik a vendégsereg

WERLE

(gúnyosan döröggi Gregers után) Szerencsétlen! És még azt mondja, nem érzékeny. Fantasztá!

MÁSODIK FELVONÁS

Hjalmar Ekdal műterme. A meglehetősen nagy helyiség nyilvánvalóan padlásszoba. Jobb oldali fala meredeken lejtő, beüvegezett tető; az óriás ablaktáblákat félig elhúzott sötétkék függöny takarja. A bejárat a jobb hátsó sarokban; a lakásba vezető ajtó ugyanezen az oldalon de a színpad előterében van. A bal oldali falon át két ajtó nyílik, közöttük vaskályha. A hátsó falon széles, kétszárnyú, mindkét irányba eltolható tolóajtó. A műterem berendezése egyszerű, de izléses. Jobb oldalt, a két ajtó között, a fal mentén, kanapé, asztal és néhány szék; az asztalon ernyős lámpa ég; a kályha mellett nyűtt, öreg

karosszék. A helyiségben szanaszét különféle fényképeszeti felszerelések, egy fényképezőgép alkatrészei, állvány stb. A hátsó falnál, a tolóajtótól balra könyvespolc, rajta néhány könyv, dobozok, vegyszeresüvegek, különféle műszerek, szerszámok és egyéb holmik. Az asztalon néhány fotográfia és különféle apróbb tárgyak, ecsetek, papírok stb.

Az asztalnál Gina Ekdal ül; varrogat. Hedvig a kanapén ülve olvas; kezével szemét árnyékolja, hüvelykujját a fülébe dugja

GINA

(aki mintegy titkolt aggodalommal már eddig is többször tekingetett a kislány felé)
Hedvig!

(Hedvig meg sem hallja)

(Hangosabban) Hedvig!

HEDVIG

(leereszti a kezét és felpillant) Tessék, mama.

GINA

Már eleget olvastál, kislányom!

HEDVIG

Jaj, anyukám, csak még egy kicsit! Még egy egészen kicsit hadd olvassak!

GINA

Nem és nem. Most már tedd el szépen azt a könyvet. Tudod, hogy apád nem szereti; este ő se olvas soha.

HEDVIG

(behajtja a könyvet) Nem, de a papa nem is nagyon szeret olvasni.

GINA

(leteszi a varrását, és ceruzát meg egy kis jegyzetfüzetet vesz fel az asztalról) Nem emlékszel, mennyit fizettünk ma a vajért?

HEDVIG

Egy korona hatvanöt öret.

GINA

Helyes. *(Beírja a füzetbe)* Szörnyű, hogy mennyi vaj fogy ebben a házban. Aztán vettünk még füstölt kolbászt és sajtot... na, lássuk csak... *(leírja)* ... meg sonkát... tessék... *(összeadja)* ... már csak ez összesen annyi mint...

HEDVIG

És még sört is vettünk.

GINA

Persze, el is felejtettem. *(Felírja)* Hogy megy a pénz! De hát még sör se legyen?

HEDVIG

Pedig ma még nem is kellett főzni, mert a papa nem ebédelt itthon.

GINA

Igen, jól jött az a meghívás. És ma bevétel is volt, nyolc korona ötven az elkészült képekért.

HEDVIG

Ilyen sok?!

GINA

Bizony, pontosan nyolc korona ötven!

Csend. Gina folytatja a varrást. Hedvig ceruzát fog, és rajzolgatni kezd egy darab papírra; baljával a szemét árnyékolja

HEDVIG

Úgy örülök, hogy a papa ilyen előkelő társaságba ment, hogy a gazdag Werle úrnál van vendégségben!

GINA

Igazság szerint persze nem az öreg Werle hívta meg. Hanem a fia; az küldött érte. *(Rövid szünet után)* Az öreg Werléhez nekünk semmi közünk.

HEDVIG

Jaj, én már úgy várom, hogy hazajöjjön. Mert megígérte, hogy megkéri Sörbynét, küldjön nekem is valami finomságot.

GINA

Hát az egyszer biztos, hogy Werlééknél sok finom dolog akad.

HEDVIG

(folytatja a rajzolást) És azt hiszem, egy kicsit éhes is vagyok már.

Az öreg Ekdal lép be a bejárati ajtón, a hóna alatt aktaköteg, kabátja zsebéből csomag áll ki

GINA

Milyen későn jött ma haza a nagypapa!

EKDAL

Rám zárták az irodát. Graberg szobájában rostokoltam. Aztán a végén úgy tudtam eljönni, hogy keresztül kellett mennem a...

HEDVIG

És kaptál megint másolnivalót?

EKDAL

Ezt mind, ni!

GINA

Na, ennek örülök.

HEDVIG

És a kabátzsebedben is van valami!

EKDAL

Ja? Az semmi. *(Botját a sarokba támasztja)* Most megint van munkám, Gina, jó ideig! *(Kissé elhúzza a tolóajtó egyik szárnyát)* Psszt! *(Bekukkant, majd óvatosan behúzza az ajtót)* Hehe! Már alszanak mind, egy rakáson, én gyönyörűségeim. Az meg szépen befészkelte magát a kosárba. Haha!

HEDVIG

És nem fog fájni a kosárban?

EKDAL

Fázni! Abban a szalmakazalban? *(A bal oldali hátsó ajtófelé indul)* Van itthon gyufa, ugye?

GINA

A komódban van.

(Ekdal bemegy a szobájába)

HEDVIG

Jaj, úgy örülök, hogy a nagypapának megint ennyi sok munkája van!

GINA

Hát igen; legalább megint lesz egy kis zsebpénze szegény öregnek.

HEDVIG

És legalább nem lesz ráérő ideje, hogy egész délelőtt abban a szörnyű kocsmában üldögéljen.

GINA

Igazad van, kislányom. Annak is örülni kell.

(Rövid csend)

HEDVIG

Mit gondolsz, mama, még most is az asztalnál ülnek?

GINA

Tudj' isten. De könnyen meglehet.

HEDVIG

Képzeld csak el, mennyi finomságot eszik most a papa! Biztos nagyon jókedvű lesz, amikor hazajön, nem?

GINA

Hát persze. De ha még azzal is megörvendeztethetnénk, hogy sikerült kiadnunk a szobát!

HEDVIG

Ó, ma anélkül is jó esténk lesz!

GINA

Pedig, tudod, nagyon jól jönne, ha végre akadna lakónk. Mi úgyse használjuk, csak áll üresen.

HEDVIG

Persze, de én csak azt akartam mondani, hogy ma nem érdekes a szoba, mert a papának ma anélkül is jókedve lesz. És még jobb is, hogy ez az örömhír megmarad máskorra.

GINA

(Hedvigre pillant) Hát te minden este valami jó hírrel várnád apádat?

HEDVIG

Igen, mert attól olyan vidám lesz mindenki.

GINA

(eltűnődik) Tényleg, mondasz valamit.

(Az öreg Ekdal jön be, átmegy a szobán, majd a hátsó bal oldali ajtón kimegy)

(Székében ülve feléje fordul) A konyhából kell valami a nagypapának?

EKDAL

Igen, igen. De te csak maradjál. *(Kimegy)*

GINA

Csak nem megint a parazsat turkálja? *(Kis szünet után)* Szaladj már ki, Hedvig, nézd meg, mit csinál.

(Ekdal jön be kis korsó forró gőzölgő vízzel)

HEDVIG

Meleg vízért voltál, nagypapa?

EKDAL

Azért, kislányom. Írnom kell, a tintám meg úgy megsűrűsödött, hogy olyan, akár a kása. Khm!

GINA

De nem akarna előbb megvacsorázni? Már mindent bekészítettem az asztalára.

EKDAL

Eh, kell is nekem most a vacsora. Sok a dolgom! És ne is zavarjatok - senki se zavarjon! Khm! *(Bemegy a szobájába; Gina és Hedvig összenéz)*

GINA

(halkan) Mit gondolsz, honnan szerzett pénzt?

HEDVIG

Biztosan Grabertől.

GINA

Az lehetetlen. Graberg mindig nekem küldi el a járandóságát.

HEDVIG

Akkor meg hitelbe kapott valahol egy üveggel.

GINA

Ugyan már, ki hitelezne szegény öregnek?

(Hjalmar Ekdal jön be jobbról; felöltőben van és szürke nemezkalapban)

(Az asztalra dobja a varrást, és feláll) Már itt is vagy?

HEDVIG

(anyjával egyszerre felugrik) Megjöttél, papa? Ilyen hamar!

HJALMAR

(leveszi a kalapját) Igen, már majdnem mindenki eljött.

HEDVIG

Ilyen hamar!

HJALMAR

Tudod, kislányom, ez vacsorameghívás volt. *(Le akarja venni a felöltőjét)*

GINA

Várj, majd segítek.

HEDVIG

Én is.

(Lesegítik Ekdalról a kabátot; Gina a hátsó falra szerelt fogasra akasztja)

És sokan voltak?

HJALMAR

Nem, egyáltalán nem. Talán tizenketten, tizennégyen lehattunk az asztalnál.

GINA

Mondd, és tudtál beszélgetni mindenkivel?

HJALMAR

Igen, egy-két szót mindenkivel váltottam. De tudod, Gregers többé-kevésbé kisajátított magának.

GINA

És Gregers még mindig olyan csúnya?

HJALMAR

Hát nem épp férfiszépség. Az öreg itthon van már?

HEDVIG

Igen, a nagypapa benn van a szobájában és ír.

HJALMAR

És nem mondott semmit?

GINA

Nem. Miről?

HJALMAR

Nem mondta el, hogy...? Mert valaki említette, hogy ott járt Grabernél. Mindjárt jövök, csak benézek hozzá.

GINA

Ne, hagyd most.

HJALMAR

Miért? Mondta, hogy ne menjek be?

GINA

Azt mondta, hogy ma este ne zavarja senki.

HEDVIG

(jeleket ad anyjának) Hm... Hm!

GINA

(nem veszi észre) Az előbb kijött forró vízért, aztán bezárkózott.

HJALMAR

Á, már értem, szóval...?

GINA

Igen.

HJALMAR

Hát, Istenem! Szegény ősz, öreg apám! Hadd csinálja... legyen meg az öröme!

(Az öreg Ekdal házikában, pipázva kijön a szobájából)

EKDAL

Megjöttél? Hallottam a hangodat.

HJALMAR

Ebben a percben érkeztem.

EKDAL

Mondd, nem vettél észre, mi?

HJALMAR

Nem, apám, de mondták, hogy átmentél a szobán, hát gondoltam, utánad jövök.

EKDAL

Hm. Ez szép tőled, fiam. Na, és ki volt az a sok ember?

HJALMAR

Mindenfélék. Ott volt a Flor kamarás úr, a Balle kamarás úr, a Kaspersen kamarás úr meg a mit tudom én, kicsoda - szóval sokan...

EKDAL

(bólint) Hallod ezt, Gina? Kamarásokkal kvaterkázott!

GINA

Hát igen, Werléék mostanában nagy házat visznek.

HEDVIG

És éneklés is volt, papa, vagy felolvasás?

HJALMAR

Dehogy, csak csupa üres fecsegés. Bár rá akartak venni, hogy én szavaljak nekik valamit, de persze nem voltam rá kapható.

EKDAL

Nem voltál rá kapható?

GINA

Pedig igazán megtehetted volna.

HJALMAR

Ugyan, hát kell hogy legyen az emberben tartás; még csak az kéne, egyet füttyentenek, én meg ugorjak. *(Peckesen járkal a szobában)* Na, én aztán nem.

EKDAL

De nem ám; Hjalmar nem az a fajta. Ő aztán nem.

HJALMAR

Nem látom be, miért épp nekem kellene szórakoztatnom őket, amikor úgyis olyan ritkán járok vendégségbe. Csak hadd erőltessék meg magukat egy kicsit. Végigeszik-végigisszák az egész várost, átvendégeskedik az életüket. Hát legyen bennük annyi becsület, hogy megszolgálják valamivel a jó falatokat.

GINA

De remélem, ezt nekik nem mondtad meg így?

HJALMAR

(dudorászik) Ho - ho - ho! Na, azért volt mit hallgatniuk...

EKDAL

Hiába kamarások, te megmondtad nekik a magadét!

HJALMAR

Az nekem mindegy. *(Közönyösen)* Aztán volt egy kis nézeteltérésünk a tokaji körül.

EKDAL

A tokaji körül! Hű, az aztán a jó bor!

HJALMAR

(kis szünetet tartva) Ha jó. Minden az évjárattól függ; merthogy egyáltalán nem egyformák; az dönti el, mennyi napfényt kapott a szőlő.

GINA

Hjalmar, te mindent tudsz.

EKDAL

Na, és ekörül volt a vita?

HJALMAR

Igen, megpróbáltak okoskodni, de aztán jól megkapták, mert megmondtam nekik, hogy tessék tudomásul venni, a borral sincs másképp, mint a kamarásokkal, akik között szintén van jó évjárat is meg csapnivaló is.

GINA

Nahát, hogy neked mik jutnak eszedbe!

EKDAL

Haha! Na, ezt aztán nem tűzik a kalapjuk mellé!

HJALMAR

Megmondtam nekik, egyenest a szemükbe.

EKDAL

Hallod ezt, Gina? Csak úgy, egyenest a szemükbe, a híres kamarás uraknak.

GINA

Nahát Hjalmar! Hogy egyenest a szemükbe!

HJALMAR

Igen, de azért nem akarom, hogy híre menjen a dolognak. Nem kell az ilyesmit nagydobra verni. Meg persze az egész nagyon udvarias formák között zajlott. Igazán mindnyájan nagyon kedves, kellemes emberek voltak - hát miért bántsam én őket? Ugyan!

EKDAL

De hogy egyenest a szemükbe...

HEDVIG

(kedveskedve) Úgy örülök, papa hogy egyszer te is frakkban vagy! Olyan jól áll neked!

HJALMAR

Ugye? Kifogástalanul áll. Mintha rám szabták volna. Talán csak itt a hónom alatt vág egy kicsit. Tedd el, kislányom. *(Kibújik a kabátból)* Inkább házikabátot veszek. Gina, hová tetted a kabátomat?

GINA

Tessék, itt van. *(Hozza a házikabátot, és fölsegíti Hjalmarra)*

HJALMAR

Na, mindjárt más! Első dolgod legyen holnap visszavinni a frakkot Molviknak.

GINA

(elteszi a frakkot) Jó, nem fogom elfelejteni.

HJALMAR

(nyújtózkodva) Hát azért ebben mégiscsak jobban érzem magam. Meg azt hiszem, az ilyen bő, kényelmes házikabát jobban is illik az egyéniségemhez. Nem igaz, Hedvig?

HEDVIG

De igen, papa!

HJALMAR

Különösen, ha ilyen laza csokorra kötöm a nyakkendőmet - na, mit szólsz hozzá?

HEDVIG

Igen, nagyon jól megy a bajuszodhoz meg a szép, hosszú, göndör hajadhoz.

HJALMAR

Hát göndörnek épp nem mondanám; talán inkább hullámos, nem?

HEDVIG

De igen, olyan szépen göndörödik.

HJALMAR

Szerintem inkább hullámos.

HEDVIG

(kis szünet után; meghúzza apja kabátját) Papa!

HJALMAR

Na, mi az?

HEDVIG

Tudod!

HJALMAR

Nem én.

HEDVIG

(nyafogva, nevetve) Dehogyanem, papa! Ne kínozzál most már!

HJALMAR

De mi az, kislányom?

HEDVIG

(belecsimpaszkodik) Na, papa! Most már add oda, tényleg! Tudod! A finomságokat, amiket megígértél!

HJALMAR

Na, nézd csak! Hát nem elfelejtettem!

HEDVIG

Ne, papa, ugye csak tréfálsz! Jaj, olyan rémes vagy! Hova dugtad?

HJALMAR

De ha mondom, hogy megfeledkeztem róla! Na, azért ne búsulj, hoztam helyette mást.

Odamegy a felakasztott frakkhoz, és benyúl a zsebébe

HEDVIG

(tapsikolva táncol) Jaj, mama, mama!

GINA

Na ugye, ha nem lennél mindig olyan türelmetlen...

HJALMAR

(kezében darab papír) Tessék.

HEDVIG

Ezt hoztad? Hát ez csak egy darab papír!

HJALMAR

Nem úgy van az, kislányom! Ez az étlap, rajta van a teljes étrend. Látod, ide van írva, hogy "Menu". Ez franciául van, és azt jelenti, hogy "étlap".

HEDVIG

És mást nem is hoztál?

HJALMAR

Hát mondom, hogy megfeledkeztem róla. De hidd el nekem, kislányom, úgyis csak elrontottad volna vele a gyomrodat. Most pedig ülj oda szépen az asztalhoz, olvasd fel az étrendet, én pedig majd minden egyes fogásról elmondom, hogy milyen íze volt. Na, fogjad, kislányom, itt van.

HEDVIG

(a könnyeit nyelve) Köszönöm szépen.

Hedvig letelepszik az asztalhoz, de nem olvas. Gina jeleket ad a kislánynak, ami nem kerüli el Hjalmar figyelmét

HJALMAR

(föl-alá járkal) Tessék, hihetetlen, hogy mi mindenre kell egy családapának gondolnia! A legképtelenebb dolgokra! És ha akár csak a legkisebb apróságról is megfeledkezik - mindjárt ferdén néznek rá. Na, mindegy, ezt is megszokja az ember. *(A kályhánál, az öreg Ekdal mellett megáll)* Benéztél már hozzá az este, hogy mi van vele?

EKDAL

Hát persze. Képzeld, befészkelte magát a kosárba!

HJALMAR

Tényleg? A kosárba? Szóval kezdi megszokni, mi?

EKDAL

Úgy bizony, fiam. De hát mondtam én neked előre, nem? Hanem tudod, azért van még egy-két apróság, amit...

HJALMAR

...rendbe kellene tenni. Hát persze, persze.

EKDAL

Méghozzá sürgősen, érted?

HJALMAR

Hát akkor gyere, beszéljük is meg mindjárt, hogy miről van szó. Gyere, apám, leülünk ide a kanapéra, és szépen megbeszéljük.

EKDAL

Jó, beszéljük meg. Khm... De várj csak, előbb megtömöm a pipámat. Meg még ki is kell pucolnom előbb. *(Bemegy a szobájába)*

GINA

(mosolyogva Hjalmarhoz) Hogy a pipáját pucolja!

HJALMAR

Ó, hagyd el, Gina. Szegény, hajótörött öregember. No, az a pár apróság is. A legjobb lesz, ha mindjárt holnap letesszük a gondját.

GINA

Hjalmar, holnap nem fogsz erre ráérni.

HEDVIG

(közbevág) Dehogynem, mama.

GINA

És az a retusálás? Már annyiszor jöttek a képekért.

HJALMAR

Te jószágos Isten! Már megint azok a képek! Meglesz az is, rendben. Valami új rendelésünk nincs?

GINA

Semmi a világon. Holnap is csak azok ketten jönnek felvételre, tudod.

HJALMAR

Semmi egyéb? Hát persze, ha az ember nem iparkodik...

GINA

De hát mit kellene még csinálnom? Adjak föl még egypár hirdetést?

HJALMAR

Hirdetések! Látod, mire megyünk vele. És a szobát se jött megnézni senki, mi?

GINA

Nem, egyelőre még senki.

HJALMAR

Mi másra számítottál? Aki csak várja a sült galambot... Értsd meg, Gina, tenni is kell valamit, ha előbbre akarunk jutni!

HEDVIG

(odamegy Hjalmarhoz) Papa, ne hozzam be a furulyádat?

HJALMAR

Nem, kislányom, köszönöm szépen, épp az hiányzik most nekem. A szórakozás! *(Föl-alá járkal)* Rendben van, holnap reggel nekilátok a munkának; rajtam nem fog múlni. Dolgozni fogok, amíg bele nem szakadok a robotba...

GINA

De Hjalmar, igazán, én nem így értettem...

HEDVIG

Papa, ne hozzak be egy üveg sört?

HJALMAR

Ugyan! Nem kell nekem semmi. *(Megtorpan)* Hogy sört? Sört mondtál?

HEDVIG

(élénken) Igen, apukám; sört, van itthon finom, hideg sör.

HJALMAR

Na, jól van, ha mindenáron erőlteted, nem bánom. Hozz be egy üveggel.

GINA

Hozd be, kislányom. Legalább egy kicsit jobb kedvünk lesz.

Hedvig a konyhaajtó felé szalad

HJALMAR

(aki a kályhánál áll, megállítja a kislányt, ránéz, kezét a fejére teszi, és magához vonja)
Hedvig, Hedvig!

HEDVIG

(örömkönnyekek között) Apukám, drága apukám!

HJALMAR

Ó, kislányom, ne mondj nekem ilyeneket. Ott ültem a gazdag ember asztalánál, lakmároztam a minden földi jóval roskadásig megrakott asztalnál... És még annyit se...

GINA

(leül az asztalhoz) Ugyan, Hjalmar, butaságokat beszélsz.

HJALMAR

Nem, Gina, ez az igazság. De ne legyetek hozzám nagyon szigorúak. Hiszen tudjátok, hogy én azért nagyon szeretlek benneteket.

HEDVIG

(átöleli) És mi is nagyon-nagyon szeretünk téged!

HJALMAR

És néhanapján kijövök a béketúrásból - hát gondoljatok arra, mennyi gonddal viaskodom. Na, jól van. *(A szemét törülgeti)* Ne, nem iszom sört, nem illik a perchez. Hanem, kislányom, hozd ide a furulyámat.

Hedvig a könyvespolchoz fut, és hozza a furulyát

Köszönöm. Így ni. Kezemben a furulya, oldalamon ti ketten... ó, Istenem!

Hedvig leül az asztalhoz Gina mellé, Hjalmar fel-alá járkál, majd nagy lélegzettel belekap egy cseh néptáncba; lassúdad tempóban, elégikusan, érzelmesen fújja

(Félbehagyja a játékot, és balját Gina felé nyújtva, ellágyulva mondja) Meglehet, szűk és szegényes ez a hajlék, mégis otthon, drága Ginám, a mi otthonunk. És én azt mondom neked: jó nekem itt lennem.

Folytatja a játékot; nem sokkal utóbb kopogtatnak a külső ajtón

GINA

(feláll) Hallgass csak, Hjalmar. Azt hiszem, jött valaki.

HJALMAR

(furulyáját visszateszi a könyvespolcra) Épp ilyenkor!

(Gina ajtót nyit)

GREGERS WERLE

(az előszobából) Bocsánatot kérek...

GINA

(kissé visszahőköl) Ó!

GREGERS

Jó helyen járok? Itt lakik Ekdal úr, a fényképész?

GINA

Igen, itt.

HJALMAR

(az ajtóhoz megy) Gregers! Te vagy az? Hát mégis eljöttél? Drága barátom, kerülj beljebb!

GREGERS

(belép a szobába) Mondtam, hogy meglátogatlak.

HJALMAR

De már ma este...? Otthagytad a vendégeket?

GREGERS

Igen, ott. A vendégeket és az apai házat is, mindenestül. Jó estét kívánok, Ekdal asszony. Nem tudom, megismer-e?

GINA

Persze! Hát hogyan ismerném meg a fiatal Werle urat!

GREGERS

Gondoltam, hiszen anyámra hasonlítok. Őrá pedig nyilván nagyon is jól emlékszik még.

HJALMAR

Komolyan mondod, hogy otthagytad apádat?

GREGERS

Igen, igen. Szállodába költöztem.

HJALMAR

Értem... Hát, Gregers, ne állj itt kabátban, ha már eljöttél hozzánk, tessék, foglalj helyet.

GREGERS

Köszönöm. *(Leveszi a felöltőjét. Egyszerű, falusias szabású szürke tweedöltönyben van)*

HJALMAR

Tessék, ide a kanapéra. Érezd magad otthon nálunk.

Gregers helyet foglal a kanapén, Hjalmar egy székre telepszik az asztal mellett

GREGERS

(körülpillant) Szóval itt húztad meg magad, vagyis szóval itt laksz!

HJALMAR

Mint látod, ez itt a műterem...

GINA

Igen, tudja, jobb szeretünk itt lenni, mivelhogy itt mégiscsak tágasabb.

HJALMAR

Azelőtt sokkal szebb lakásunk volt. Ennek is van azonban egy nagy előnye; a mellékhelyiségek igazán eszményiek.

GINA

És van még egy kis szobánk is, ami az előszobából nyílik, szóval teljesen külön bejáratú, úgyhogy ki lehet adni.

GREGERS

(Hjalmarhoz) Á, hát lakótok is van?

HJALMAR

Nem, nem, egyelőre még nincs. Tudod, az ilyesmi sosem megy csak úgy, egykettőre. Idő kell hozzá, meg foglalkozni kell vele. *(Hedvighez)* Na, kislányom, hát mi lesz azzal a sörrel? *(Hedvig bólint, és kimegy a konyhába)*

GREGERS

Szóval ő a kislányod?

HJALMAR

Igen; Hedvignek hívják.

GREGERS

Testvére nincs?

HJALMAR

Nincs, egyetlen gyerek. Ő a mi életünk legnagyobb boldogsága és *(hangját lehalkítva)* bizony, Gregers, a legnagyobb szomorúságunk is.

GREGERS

Ezt hogy érted?

HJALMAR

Tudod, nagyon is féltő, hogy szegényke elveszti a szeme világát.

GREGERS

Hogy megvakul?

HJALMAR

Sajnos, igen. Egyelőre még csak a kezdeti tünetek mutatkoznak; és talán még jó ideig nem lesz semmi komolyabb baj. De az orvos figyelmeztetett bennünket, készüljünk fel rá, mert nincs mit tenni, menthetetlen.

GREGERS

Úristen, micsoda tragédia! És lehet tudni, hogy mi az oka?

HJALMAR

(sóhajtvá) Minden valószínűség szerint örökletes kór.

GREGERS

(meghökken) Örökletes?

GINA

A férjem édesanyjának is igen gyenge volt a látása.

HJALMAR

Igen, legalábbis apám szerint. Magam, tudod, már nem emlékszem anyámra.

GREGERS

Szegény gyermek. És hogy viseli ezt a tudatot?

HJALMAR

Ó, hát gondolhatod, hogy nem mondtuk meg neki. Ő nem is sejt semmit. Vidám és gondtalan gyermek, akár egy kis énekesmadárka, boldogan repesve, csicseregve repül be öntudatlanul az örök éjszakába, ami reá vár. *(Elcsuklik a hangja)* Ó, Gregers, de nehéz ez, ha tudnád!

(Hedvig jön be tálcával a kezében, rajta sör és poharak. A tálcát az asztalra helyezi)

(A kislány fejét simogatva) Köszönöm, kislányom, köszönjük szépen.

(Hedvig átkarolja Hjalmar nyakát, és a fülébe súg valamit)

Nem, kislányom, nem kérünk vajjas kenyeret. *(Gregersre pillant)* Hacsak te nem, Gregers.

GREGERS

(elutasító kézmozdulattal) Nem, nem; köszönöm szépen, én sem kérek.

HJALMAR

(hangjában még mindig szomorúság) Na, jól van, kislányom, azért csak hozz be egy szeletet. Sarkát, ha van. És jó vastagon kend a vaját.

(Hedvig boldogan bólint, és kimegy a konyhába)

GREGERS

(tekintetével követi a kislányt) Különbözik igazán szép, erős, egészséges kislány.

GINA

Igen, hála az égnek, máskülönben ép és egészséges.

GREGERS

Úgy nézem, magára fog hasonlítani, asszonyom. Most hány éves a kislány?

GINA

Épp tizennégy; holnapután lesz a születésnapja.

GREGERS

Szép, fejlett gyerek a korához képest.

GINA

Igen, nagyon megnyúlt tavaly óta.

GREGERS

Hát bizony, a gyerekeken látja az ember, hogy öregszik, hogy repül az idő. Hány éve is házasok?

GINA

Mióta is?... Igen... Már lassan tizenöt éve.

GREGERS

Nahát! Hogy megy az idő!

GINA

(fölfigyel a szóra; firkésző tekintettel néz Gregersre) Hát igen; már tizenöt éve.

HJALMAR

Bizony; néhány hónap híján. *(Fordít a beszélgetés menetén)* Neked, ott fenn a telepen, biztosan lassabban teltek az évek.

GREGERS

Igen, akkor nekem is úgy tűnt. De most, így visszagondolva, bizony úgy elszálltak azok az évek, hogy azt se tudom, mire ment el az a rengeteg idő.

Az öreg Ekdal jön ki a szobájából, pipa nélkül, viszont a fejébe nyomta régi tiszti sapkáját; kissé bizonytalan a járása

EKDAL

Na, fiam, akkor most leülhetünk, és megbeszélhetjük a dolgot - khm. Miről is akartunk diskurálni?

HJALMAR

(apja elé megy) Apám, vendég érkezett. Gregers Werle van itt - nem tudom, emlékszel-e rá?

EKDAL

(GREGERS-re pillant, aki felállt, hogy üdvözölje) Werle? A fia? Na és, mit akar tőlem?

HJALMAR

Semmit, apám. Hozzám jött látogatóba.

EKDAL

Igen? Szóval akkor nincs semmi baj?

HJALMAR

Dehogy, apám. Semmi, semmi a világon.

EKDAL

(széles karmozdulattal) Nem azért mondom, mert nem félek én... csak...

GREGERS

(odamegy Ekdalhoz) Üdvözlét hoztam a régi vadászterületéről, csak azt szeretném átadni a hadnagy úrnak.

EKDAL

A vadászterületről?

GREGERS

Igen, a Höydal környéki erdőkből.

EKDAL

Szóval a telepről? Hát igen, valamikor jól ismertek engem arrafelé.

GREGERS

Híres vadász volt a hadnagy úr.

EKDAL

Az. Híres vadász. Voltam. Az uniformist nézi? Idehaza akkor veszem fel, amikor nekem tetszik. Itt nekem nem parancsol senki. Az utcára meg úgyse megyek ki benne.

Hedvig jön be egy tálca vajás kenyérrel és leteszi az asztalra

HJALMAR

Ülj le, apám, és igyál egy pohár sört. Tessék, Gregers, tölts magadnak.

Ekdal az orra alatt dörögve átbotorkál a kanapéhoz. Gregers a legközelebbi székre telepszik vissza Hjalmar Gregers másik oldalán foglal helyet. Gina az asztaltól kissé távolabb húzódva ül és folytatja a varrogatást. Hedvig az apja mögött áll

GREGERS

Emlékszik, hadnagy úr, valamikor minden nyáron meg karácsonykor is feljártunk Hjalmarral vakációzni?

EKDAL

Azt mondja? Nem emlékszem. Nem emlékszem én már semmire. De arról biztosíthatom, fiatal barátom, hogy kiváló vadász voltam! Medvét is lőttem. Összesen kilencet.

GREGERS

(együttérzően pillant az öregre) És ma már nem szokott vadászni?

EKDAL

No, azt azért nem mondanám! Azért még eljárógatok néhanapján. Csak hát persze errefelé nem olyan a vidék, mint odafönn. Mert hát tudja, az erdő... az erdő! *(Iszik)* Aztán, mondja csak, milyen manapság az erdő? Szép?

GREGERS

Hát már nem olyan, mint a hadnagy úr idejében. Nagyon irtják, sok fát kivágtak.

EKDAL

Irtják, pusztítják? *(Hangja elhalkul, szinte riadtan)* Az veszélyes dolog, nagyon veszedelmes. Azért mindig fizetni kell valakinek. Az erdő bosszút áll.

HJALMAR

(telitölti a poharát) Itt van, apám, igyál még egy kicsit.

GREGERS

Hadnagy úr, az olyan ember, mint ön - aki ennyire szereti a szabad levegőt -, hogy képes itt élni a zsúfolt városban, bezárva négy fal közé?

EKDAL

(kuncog és Hjalmarra sandít) Ó, nem olyan rossz itt az élet. Ki lehet bírni.

GREGERS

De hát a hús szellő, a szabad élet, az erdő meg a vadak, a madarak! - ami az élete volt, hát nem hiányzik?

EKDAL

(elmosolyodik) Na, Hjalmar, megmutassuk neki?

HJALMAR

(gyorsan és kissé zavartan) Ugyan, apám, dehogy. Majd egyszer máskor.

GREGERS

Mit akar édesapád megmutatni nekem?

HJALMAR

Ó, semmi, csak egy olyan... Majd egyszer máskor inkább.

GREGERS

(ismét az öreghez) Arra gondoltam, hadnagy úr, hogy mi lenne, ha ön is feljönne velem, vissza a telepre? Én egy-két nap múlva utazom vissza. Ott is akadna másolnivalója, egészen biztosan. Gondolom, unja már úgyis nagyon ezt a városi életet. Mert mi van itt, aminek örüljön a szíve, ami felvidítsa?

EKDAL

(meghökkenve nézi) Hogy mi? Nekem, akinek...

GREGERS

Hát persze, itt van Hjalmar. De hát neki már saját családja van. És az olyan ember, mint ön, akit mindig vonzott a szabad élet...

EKDAL

(öklével az asztalra csap) Hjalmar! Megmutatjuk neki!

HJALMAR

De apám, gondolod, hogy érdemes? Most? Hiszen már beesteledett, sötét van...

EKDAL

Eh, ostobaság! Világít a hold. *(Föláll)* Megmutatjuk neki; hadd lássa! Vigyázz az utamból. Gyere, Hjalmar, segíts.

HEDVIG

Jaj de jó lesz! Menj, papa, menj!

HJALMAR

(Föláll) Na, jól van, nem bánom.

GREGERS

(Ginához) Miről van szó?

GINA

Ó, ne várjon semmi különöset.

Ekdal és Hjalmar a hátsó falhoz megy; félrehúzzák a tolóajtó egy-egy szárnyát. Hedvig segít az öregnek. Gregers ott marad állva a kanapé mellett; Gina föl sem kel, zavartalanul folytatja a varrást. A nyitott ajtó mögött hatalmas, tágas, de szeszélyes alakú, zezugos padlástér látszik, benne néhány szabadon álló, vakolatlan kémény. Ahová besüt a hold a tetőablakon, ott éles, fehér fény világítja meg a padlást, ahová nem, ott mély és fekete a homály

EKDAL

(Gregershez) Na, jöjjön!

GREGERS

(odamegy) De mi az, amit látnom kell?

EKDAL

Na, meregesse csak a szemét! Khm.

HJALMAR

(kissé zavartan) Tudod, ami itt van, az mind apámé.

GREGERS

(az ajtóban állva benéz a padlásra) Nocsak, tyúkokat tart, hadnagy úr?

EKDAL

Bizony ám, tyúkokat! Már elültek, de látná csak őket napvilágnál!

HEDVIG

És van...

EKDAL

Csitt! Még ne szólj egy szót se!

GREGERS

És látom, galambjai is vannak.

EKDAL

Hajjaj, de még mennyire, hogy vannak! Ott vannak a dúcok, fön, merthogy tudja, a galambok magasan szeretnek.

HJALMAR

Nehogy azt hidd, hogy mind olyan közönséges fajta.

EKDAL

Közönséges! Hogy volnának ezek közönséges galambok! Bukógalamb, egy egész csomó, meg két golyvás galamb, egy hím meg egy tojó. De jöjjön csak ide hozzám! Látja ezt a rekeszt ott a fal mellett?

GREGERS

Látom. Abban mit tart?

EKDAL

Ott alszanak a nyulaim, kedves fiatal barátom, a nyulaim.

GREGERS

Ezt nevezem; szóval nyulakat is tart!?

EKDAL

Hogy tartunk-e nyulakat? Mi az, hogy tartunk! Hallod, Hjalmar, azt kérdi a barátod, hogy tartunk-e nyulakat! Hm! No de, most jön a java! Mindjárt meglátja! Vigyázz az útból, Hedvig. Ide álljon! Tessék. Ide nézzen, ide le. Látja ezt a szalmával bélelt kosarat?

GREGERS

Igen, igen. Valami madár van benne.

EKDAL

Khm. "Valami" madár...!

GREGERS

Úgy nézem, kacsa, nem?

EKDAL

(sértődötten) Azt a vak is látja, hogy kacsa.

HJALMAR

No de, milyen kacsa?

HEDVIG

Mert nem közönséges kacsa.

EKDAL

Psz! Ne szólj!

GREGERS

De nem is valami különleges fajta...

EKDAL

Nem, Werle úr... Nem valami különleges fajta, ez egy vadkacsa.

GREGERS

Nahát, vadkacsa?!

EKDAL

Az bizony, kedves fiatal barátom. Ez a "madár", ahogy ön nevezte, ez egy vadkacsa. A mi vadkacsánk, kedves barátom.

HEDVIG

Az én vadkacsám. Merthogy az enyém.

GREGERS

De hát hogy él meg a vadkacsa itt a padláson? Nem pusztul el?

EKDAL

Hát mit gondol; beállítottunk ám neki egy teknőt, amiben lubickolhat!

HJALMAR

És másnaponként friss vizet kap.

GINA

(Hjalmar felé fordulva) Hjalmar, itt úgy jön be a hideg, hogy mindjárt megfagyok.

EKDAL

Khm. Hát akkor csukjuk be az ajtót. Jobb is, ha nem zavarjuk őket, mikor már elültek éjszakára. Gyere, kicsi Hedvig, segítsél!

(Hjalmar és Hedvig betolja az ajtót)

Na, majd legközelebb jobban megnézheti magának. *(Leül a kályha melletti karosszékre)*
Csodálatos madár ám a vadkacsa, mondhatom magának, csodálatos.

GREGERS

Na és hogy sikerült megfognia a hadnagy úrnak?

EKDAL

Nem magam fogtam. Egy bizonyos helybéli úriembernek tartozunk érte köszönettel.

GREGERS

(kissé eltűnődik) Ez a bizonyos úriember... csak nem az apám?

EKDAL

De bizony, ő az. Ez az illető úriember az ön édesapja. Khm.

HJALMAR

Érdekes, Gregers, hogy rögtön ráhibáztál.

GREGERS

Említetted, hogy mennyi mindent köszönhetsz apámnak, hát gondoltam, talán...

GINA

Persze nem személyesen Werle úrtól kaptuk...

EKDAL

Mindegy, Gina, mi Håkon Werlének tartozunk érte köszönettel. *(Gregershez)* Tudja, úgy történt, hogy az édesapja vadászni volt a ladikjával és meglőtte. De már nem olyan a szeme, mint régen, úgyhogy csak megsebesítette.

GREGERS

Értem; szóval csak megszárnazta.

HJALMAR

Igen, két-három szem sörétet kapott.

HEDVIG

De épp a szárnyába, úgyhogy nem tudott elrepülni.

GREGERS

Értem szóval belezuhant a vízbe és lemerült.

EKDAL

(álmosan; már nehezen forog a nyelve) Mi az, hogy lezuhant! A vadkacsa mindig lemerül, lebukik a fenékre. Lebukik, kedves barátom, lebukik, amilyen mélyre csak tud. Aztán a csőrével megkapaszkodik a hínárban meg moszatban, meg hát ami a víz fenekén van, mindenféle gazban. Aztán soha többé nem jön föl.

GREGERS

Az ön vadkacsája azonban, hadnagy úr, mégiscsak följött.

EKDAL

Mert olyan pompás vadászkutyája van az édesapjának, barátom. Ez a remek állat bebukott a víz alá, és felhozta a zsákmányt.

GREGERS

(Hjalmarhoz fordulva) Így aztán végül is ti kaptátok meg?

HJALMAR

Igen, de nem mindjárt. Mert előbb még apád hazavitte magához. De ott nem érezte jól magát, csak sínylődött, úgyhogy apád utasította Pettersent, hogy vágja le...

EKDAL

(már félálomban) Khm. A Pettersen. A vén marha!

HJALMAR

(lehalkítja a hangját) Hát így került végül is hozzánk, apám jóban van Pettersennel, és amikor meghallotta, hogy mi van a vadkacsával, addig mesterkedett, amíg meg nem szerezte tőle magának.

GREGERS

És itt nálatok a padláson most remekül érzi magát.

HJALMAR

Igen, bámulatosan jól megvan. Egészen meghízott. Tudod, most már olyan régóta itt van, hogy már el is felejtette a régi szabad életét. És hát tudod, ez a lényeg.

GREGERS

Nagyon igazad van, Hjalmar. Amíg egyszer újra meg nem pillantja az eget meg a tengert... De most már mennem kell; édesapádat, azt hiszem, elnyomta az álom.

HJALMAR

Ó, nem kell vele törődni.

GREGERS

Igaz is, említetted, hogy volna egy kiadó szobátok...

HJALMAR

Van, igen. Miért? Tudsz valakit, aki...?

GREGERS

Én nem kaphatnám meg?

HJALMAR

Te?

GINA

De Werle úr! Maga?

GREGERS

Szóval megkaphatnám? Ha igen, holnap reggel be is költözöm.

HJALMAR

Hát persze, Gregers, a legnagyobb örömmel...

GINA

De Werle úr, kérem, az a szoba igazán nem magának való.

HJALMAR

Na de, Gina, hogy mondhatasz ilyeneket?

GINA

Mert nem elég nagy, meg nem is elég világos, meg...

GREGERS

Nem baj, Ekdal asszony, nem számít.

HJALMAR

Szerintem nagyon kellemes, szép kis szoba. És a bútorok is egész rendesek még.

GINA

És a két alsó lakó?

GREGERS

Ki a két alsó lakó?

GINA

Az egyik valamikor házitanítóskodott...

HJALMAR

Bizonyos Molvik nevű papnövendék.

GINA

...a másik meg egy Relling nevű doktor.

GREGERS

Relling? Azt ismerem, futólag; egy időben fönn volt nálunk Höydalban.

GINA

Nagyhangú, lármás fráter mind a kettő. Esténként lumpolni járnak, késő éjjel vetődnek haza, és bizony nem mindig...

GREGERS

Ó, az ember hamar megszokja az ilyesmit. Remélem, én is úgy leszek vele, mint a vadkacsátok és...

GINA

Azért talán mégis jobb lesz, ha előbb alszik még rá egyet.

GREGERS

Látom, nem szívesen fogad be a házába.

GINA

Ugyan, Werle úr! Miből gondolja?

HJALMAR

Tényleg, Gina, nagyon furcsán viselkedsz, nem is értem. (*Gregershez*) Hát akkor ezek szerint egyelőre maradsz itt a városban?

GREGERS

(*bebújik a felöltőjébe*) Igen. Az a szándékom, hogy egyelőre maradok.

HJALMAR

Csak épp nem apád házában? És mi az elképzelésed, mihez fogsz itt kezdeni?

GREGERS

Ha én azt tudnám! Akkor már eddig is azt csináltam volna. De hiába, ha egyszer ilyen névvel veri meg az embert a sorsa, hogy Gregers - "Gregers" - és ráadásul még "Werle" is! Hjalmar, hát hallottál már életedben ehhez foghatóan undorító nevet?

HJALMAR

Ugyan, Gregers, nem tudom, miért...

GREGERS

Pfuj! Az embernek csak leködni volna kedve azt, aki ilyen nevet visel. De aki maga van megverve azzal, hogy Gregers Werleként kell élnie a földön, mint nekem...

HJALMAR

(*nevetve*) Haha! Mondd csak, ha nem volnál Gregers Werle, mi szeretnél lenni helyette?

GREGERS

Tudod, ha választhatnék, én a légszívesebben kutya lennék, egy okos kutya.

GINA

Kutya!

HEDVIG

(*önkéntelenül*) Jaj, ne!

GREGERS

Igen, kutya, egy páratlanul okos, ügyes kutya. Olyan, amelyik lebukik a víz fenekére a vadkacsa után, és kiszabadítja a hínárból meg az iszapból.

HJALMAR

Hát, Gregers... azt hiszem, én ebből egy szót sem értek.

GREGERS

Nincs is ezen mit megérteni. Akkor tehát én holnap reggel elfoglalom a szobát. (*Ginához*) Nem lesz velem sok gondja, mindenről magam gondoskodom majd. (*Hjalmarhoz*) A többi majd holnap megbeszéljük. Jó éjszakát, Ekdal asszony. (*Hedvig felé biccent*) Jó éjszakát.

GINA

Jó éjszakát, Werle úr.

HEDVIG

Jó éjszakát.

HJALMAR

(gyertyát gyújt) Várj csak, világítok neked, már biztosan vaksötét van a lépcsőházban.

Gregers és Hjalmar kimegy az előszobaajtón

GINA

(maga elé néz; varrása az ölében) Milyen furcsa, nem?... hogy legszívesebben kutya lenne.

HEDVIG

Te, én azt hiszem, hogy valami mást értett rajta.

GINA

Ugyan, mi mást?

HEDVIG

Én nem is tudom, de egész idő alatt az volt az érzésem, hogy igazából másra gondol, mint amit mond.

GINA

Gondolod? Hát, mindenesetre nagyon furcsa dolgokat mondott.

HJALMAR

(visszatér) Még égett a lámpa. *(Elfűjja a lámpát és leteszi)* Na, csak hogy végre haraphatok valamit. *(Nekilát a vajas kenyérnek)* Látod, Gina? Ha az ember egy kicsit ügyeskedik...

GINA

Mit akarsz azzal mondani, hogy "ha az ember ügyeskedik"?

HJALMAR

Ezzel igazán szerencsénk volt, nem? Hát végre sikerült kiadnunk a szobát! És gondold csak meg, micsoda lakónk lesz, nem akárki, hanem olyan ember, mint Gregers! Aki ráadásul nekem régi jó barátom.

GINA

Én nem is tudom, mit szóljak hozzá.

HEDVIG

Jaj, anyukám, majd meglátod, milyen jó lesz!

HJALMAR

Én nem értelek téged, Gina. Mostanáig folyton azért sopánkodtál, hogy ki kellene adni a szobát, most meg, hogy végre van lakónk, nem is örülsz neki.

GINA

Jaj, Hjalmar, hát persze... és ha valaki más vette volna ki, örülnék is neki. De mit fog hozzá szólni az öreg Werle úr?

HJALMAR

Az öreg Werle? Hát mi köze hozzá?

GINA

De gondolhatod, hogy megint összevesztek, másképp nem költözne el hazulról. Te is tudod, hogy vannak egymással.

HJALMAR

Igen, biztos, de hát...

GINA

És ha az öreg Werle most majd azt fogja gondolni, hogy te vagy az egész mögött...

HJALMAR

Csak hadd higgye! Én tényleg nagyon sokat köszönhetek az öreg Werlének. Isten látja a lelkem, nagyon is tudatában vagyok. De hát most azért legyek örökké tekintettel rá?

GINA

Igen, drágám, de lehet, hogy a végén majd a nagypapa fogja meginni a levét. Majd azt a kis keresetet is elveszti, amit Graberg juttat neki.

HJALMAR

Majd' azt mondtam, "hadd veszítse"! Mit gondolsz, nem megalázó az olyan embernek, mint nekem, azt látni, hogy ősz, öreg apám csip-csup munkákat koldul, hogy megkeressen egypár fityinget?! No de most már ez se tart sokáig, meglátod! *(Újabb vajas kenyérbe harap)* Mert én tudom, hogy rám nagy feladat vár az életben, és én azt el is fogom végezni.

HEDVIG

Jaj, papa, úgy örülök neki! *Papa!*

GINA

Pszt! Még felébresztitek!

HJALMAR

(halkabban) El fogom végezni, ezt *én* mondom. Eljön még a napja... És látod, Gina, ezért nagyon jó dolog, hogy végre sikerült kiadnunk a szobát; mert így sokkal függetlenebb leszek anyagilag. És akire feladatok várnak az életben, annak mindenekelőtt függetlenné

kell tennie magát. *(A karosszék féle indul; hangja reszket a feltoluló érzelmektől)*
Szegény ősz öreg apám! Bízzál a te fiadban! Támaszkodj az én széles vállamra... vagy ha nem is széles, de azért erős, megbírja a terheket. Meglátod, egy szép napon majd arra ébredsz, hogy... *(Ginához)* Talán nem hiszed?

GINA

(fölkel) Jaj, dehogyisnem hiszem; csak előbb vigyük be az ágyába, hadd aludja ki magát.

HJALMAR

Jó, vigyük.

(Óvatosan felemelik az öregembert)

HARMADIK FELVONÁS

Hjalmar Ekdal műterme. Reggel van. A magas, ferde tető ablakán nappali világosság árad a szobába. A függöny félrehúzva. Hjalmar az asztalnál ül, s egy fotográfiát retusál; az asztalon még jó néhány felvétel hever. Gina lép be az előszobaajtón kalapban, kabátban; karján födeles kosár

HJALMAR

Már meg is jöttél?

GINA

Meg. Én nem vesztegetem az időmet! *(Kosarát egy székre teszi; leveti kabátját, kalapját)*

HJALMAR

Gregershez benéztél?

GINA

Be! Érdemes volt, mondhatom! Szépen berendezkedett a barátod, egykettőre.

HJALMAR

Hogyhogy?

GINA

Úgy, hogy azt mondta, ne legyen rá gondunk, majd ő ellátja magát! Na, be is gyújtotta magának a kályhát, csak épp annyira elcsavarta a szelelőlyukat, hogy tele lett neki a szoba füsttel. Fúj! Olyan bűz van nála, hogy...

HJALMAR

Tényleg?

GINA

Várj csak, ez még nem minden. Mert erre aztán persze el akarta oltani a tüzet, hát fogta

magát, és beöntötte a mosdóvizét a kályhába, de persze mellé is ment meg folyt kifele, úgyszólván most olyan az a szoba, akár a disznóól.

HJALMAR

Hát ez tényleg nagy méreg!

GINA

Már szoltam a házmesternének, hogy takarítsa ki utána a vackát! Dél lesz, mire végez vele, de addig be nem teheti oda nekem a lábát.

HJALMAR

És akkor addig mit csináljon?

GINA

Azt mondta, hogy elmegy, sétál egy kicsit.

HJALMAR

Egyébként én is benéztem hozzá. Azután, hogy te elmentél.

GINA

Mondta. Meg hogy reggelire is meghívtad.

HJALMAR

Hát csak egy kis tízóráira, mert hogy ma van itt első nap - tudod, ez úgy illik, nemigen lehet kibújni alóla. Nálad meg mindig akad valami a kamrában.

GINA

Jó, majd megnézem, mi van itthon.

HJALMAR

De ne legyél nagyon szűkmarkú, drágám, mert azt hiszem, majd később Relling és Molvik is följön egy kicsit. Tudod, az történt, hogy összefutottam Rellinggel a lépcsőházban, és kénytelen voltam őket is...

GINA

Hjalmar, az ég szerelmére! Még ezek is!

HJALMAR

Istenem, Gina - egy kicsivel több vagy kevesebb, az csak igazán nem számít már!

EKDAL

(kinyitja szobája ajtaját és kinéz) Te, Hjalmar, fiacskám, figyelj csak... *(észreveszi Ginát)*
Ja, semmi-semmi.

GINA

Tessék, nagypapa?

EKDAL

Semmi-semmi. Nem számít. Khm. *(Visszahúzódik a szobájába)*

GINA

(fogja a kosarát) Tartsd rajta a szemed az öregem... nehogy megint kiszökjön a kocsnába.

HJALMAR

Persze, Gina, persze, bízd csak rám; hanem tudod, azt hiszem, jó volna, ha csinálnál egy kis heringsalátát, merthogy ezek megint lumpolni voltak az éjjel, és biztos másnaposak.

GINA

Én nem bánom, csak nehogy nekem most mindjárt beállítsanak, mert...

HJALMAR

Ne félj, Ginácska, nem fognak. Te csak nyugodtan láss neki.

GINA

Na, jól van, legalább te is dolgozhatsz még addig egy kicsit.

HJALMAR

Drágám, én *dolgozom*, nem látod? Majd belegebdek!

GINA

És akkor legalább túl leszel rajta, minél előbb, annál jobb. *(Fogja a kosarat, és kimegy a konyhába)*

Hjalmar kis ideig némán dolgozik a képen ecsetjével; unott és kelletlen

EKDAL

(bedugja fejét az ajtón, körülkémlel a műteremben, aztán suttogva kérdezi) Hjalmar, fiacskám! El vagy foglalva?

HJALMAR

El, apám, el. Ezekkel a nyamvadt képekkel kínlódom.

EKDAL

Na, mindegy... ha egyszer olyan sok a dolgod - akkor majd máskor.

Visszabújik a szobájába, de az ajtó tárva marad. Hjalmar egy darabig még szótlánul folytatja a retusálást, aztán leteszi az ecsetet, és az öreg ajtajához megy

HJALMAR

És te, apám? Dolgozol?

EKDAL

(a szobájában, dörmögve) Ha te el vagy foglalva, akkor én is.

HJALMAR

Na, mindegy. *(Visszamegy a munkájához)*

EKDAL

(kisvártatva ismét megjelenik az ajtóban) Khm. Hjalmar, csak azt akarom mondani, hogy olyan *nagyon* sok dolgom tulajdonképpen nincs.

HJALMAR

Azt hittem, másolsz.

EKDAL

Másoljon az ördög! Majd legföljebb vár a Graberg egy-két napot a munkára! Ráér az!

HJALMAR

Persze hogy ráér; meg egyáltalán, a rabszolgája vagy te neki?

EKDAL

Meg különben is, van az a kis munka a padláson, tudod, azt mondtuk, hogy...

HJALMAR

Hát persze, tudom! Na, akkor megcsináljuk? Kinyissam?

EKDAL

Nem bánám.

HJALMAR

(fölkel) Jól van, akkor erre legalább nem lesz gond.

EKDAL

Ahogy mondd, fiam. Merthogy ennek holnap reggelre meg kell lennie. Holnap lesz, ugye?

HJALMAR

Bizony, apám, már holnap.

Hjalmar és Ekdal félrehúzza a tolóajtó egy-egy szárnyát. A szellőzőablakokon reggeli napfény süt be a padlástérbe. Néhány galamb röpköd ide-oda a tető alatt, a többi a gerendákon ülve turbékol. A padlás végéből néha tyúkok kotkodácsolása hallatszik

Tessék, apám, nekiláthatsz.

EKDAL

(bemegy) Te nem jössz?

HJALMAR

Hát tudod... az jár a fejemben... *(Megpillantja a konyhaajtón belépő Ginát)* Hogy én? Á,

apám, nem érek én rá; dolgoznom kell. Csak még leeresztem neked a függönyt.

Meghúz egy zsinórt; odabenn függöny gördül le; alján ócska vitorlavászon csík, amely eltakarja a padlót, felső része régi halászhálóból készült

(Visszamegy az asztalhoz) Ez is megvan. Most legalább egy darabig nyugtom lesz.

GINA

Már megint mit turkászik a padláson?

HJALMAR

Miért, menne inkább a kocsmába? Az jobb lenne? *(Leül)* Akarsz valamit? Úgy nézel rám, mint aki...

GINA

Csak azt akartam kérdeni, hogy itt benn terítsek-e?

HJALMAR

Persze. Ilyen korán úgyse jön még kuncsaft, nem?

GINA

Nem; de nincs is mára más előjegyzés, csak az a jegyespár. Akik együtt akarják levetetni magukat.

HJALMAR

A mindenségit, hogy ezek se tudtak valami más napot kinézni maguknak!

GINA

Jaj, Hjalmar, hát csak ebéd utánra hívtam őket, amikor te úgyis szundikálsz.

HJALMAR

Az más. Hát akkor együnk itt.

GINA

Jó. De nem olyan sürgős még ez a terítés. Még dolgozhatsz egy kicsit az asztalon.

HJALMAR

Jól van, na, dolgozom, ég a kezem alatt a munka, csak úgy füstöl az asztal, nem látod?

GINA

Jaj, legalább végre megleszel vele, és aztán csinálsz, amit akarsz. *(Visszamegy a konyhába)*

(Rövid szünet)

EKDAL

(a padlásajtóban áll, a háló mögött) Hjalmar!

HJALMAR

Tessék!

EKDAL

Azt hiszem, mégis arrébb kellene tolni a teknőt.

HJALMAR

Na, ugye? Már mióta mondogatom neked!

EKDAL

Khm. Khm. Khm. *(Elmegy az ajtótól, vissza a padlás mélyére)*

Hjalmar kis ideig a munkájára figyel, de aztán a padlásajtó felé sandít, kissé fel is emelkedik székeről; már indulna, amikor Hedvig jön be a konyhaajtón, mire apja gyorsan visszaiül

HJALMAR

Mi van?

HEDVIG

Csak szeretnék egy kicsit veled lenni.

HJALMAR

(kis hallgatás után) Nem anyád küldött? Engem strázsálni?

HEDVIG

De apukám, hogy gondolod?

HJALMAR

Anyád mit csinál?

HEDVIG

A heringsalátát. Már nemsokára kész lesz vele. *(Odamegy az asztalhoz)* Hadd segítsek neked egy kicsit, papa.

HJALMAR

Nem, kislányom, ne segíts te nekem. Jobb szeretek én mindent magam csinálni - amíg győzöm erővel, nem kell segítség. Tudod, Hedvig, ha apád egészsége kitart, akkor...

HEDVIG

Jaj, papa, ilyeneket ne is mondjál!

Föl-alá járkál a szobában, nézelődik; a széthúzott padlásajtónál megáll és beles

HJALMAR

Nagyapád? Miben mesterkedik az öreg?

HEDVIG

Azt hiszem az új feljárót csinálja a teknőhöz.

HJALMAR

Na, szegény, egyedül! Nélkülem sose lesz kész vele. De hát, hiába, ha egyszer nekem az a sorsom, hogy itt üljek és...

HEDVIG

(apjához lép) Add ide az ecsetet, papa; hadd próbáljam meg. Már olyan jól megy.

HJALMAR

Hogysisne! Csak a szemed rongálnád!

HEDVIG

Dehogy rongálom! Hadd csinálom, papa!

HJALMAR

(fölkel) Na, nem bánom; úgyis csak egy-két perc az egész.

HEDVIG

Hát mit árthat az? *(Fölveszi az ecsetet)* Jaj de jó lesz. *(Leül)* Ó, hát van itt egy kész kép is már, majd erről lenézem, mit kell csinálni.

HJALMAR

De vigyázz a szemedre; biztos nem fog megártani? Hallod, mit mondok? Mert én nem vállalom a felelősséget; magadra vess! Megértetted?

HEDVIG

(retusál) Jó, jó, papa, megértettem.

HJALMAR

Ügyes kislány! Na, jól van, Hedvig, csináld csak. Mindjárt jövök.

A függönyt kissé félrehúzáva bebújik a padlástérbe. Hedvig ül és dolgozik. A padlásról beszédfoszlányok hallatszanak; Hjalmar és Ekdal vitatkozik

(Megjelenik a háló mögött) Hedvig! Hozd csak ide nekem azt a fogót a polcról. Ja, meg még a vésőt is, légy szíves. *(A padlástér felé fordulva)* Mindjárt meglátod, apám. Csak előbb hadd mutatom meg, hogyan képezem.

Hedvig elhozza a polcról a kért szerszámokat, és átnyújtja őket Hjalmarnak

Ez az, köszönöm, kislányom. Látod, milyen jó, hogy bejöttem?

Visszamegy a padlástér belsejébe. Bentről kopácsolás lármája és derűs, tréfálkozó beszélgetés hallatszik. Hedvig a függöny előtt áll és nézi őket. Kisvártatva kopogtatnak az előszobaajtón; Hedvig nem hallja meg. Gregers Werle lép be hajadonfőtt, kabát nélkül; megáll az ajtóban, nem jön beljebb

GREGERS

Khm.

HEDVIG

(megfordul és elébe megy) Jó reggelt, Werle úr. Tessék bejönni.

GREGERS

Köszönöm. *(A padlás felé pillant)* Mesteremberek?

HEDVIG

Á, dehogy, csak a papa meg a nagypapa. Mindjárt szólok nekik.

GREGERS

Nem, ne szóljon; inkább várok egy kicsit. *(Leül a pamlagra)*

HEDVIG

Jaj, milyen rendetlenség van még itt... *(El akarja rakni a fényképeket)*

GREGERS

Dehogya, kérem, hagyja csak. Az édesapja felvételei ugye; és már csak az utolsó simításra várnak.

HEDVIG

Igen, és én is segítek neki egy kicsit.

GREGERS

Akkor csak ne zavartassa magát a kisasszony.

HEDVIG

Ó, engem nem zavar.

Maga elé veszi a képeket, és munkához lát; Gregers szótlan nézi

GREGERS

Hát a vadkacsája? Jól aludt az éjjel?

HEDVIG

Köszönöm szépen, azt hiszem, jól.

GREGERS

(a padlásajtó felé fordul) Milyen más így nappal, mint holdvilágnál.

HEDVIG

Ó, nagyon más tud lenni. Reggel is egészen más, mint délután, meg más, ha esik, meg akkor is, ha süt a nap. Mindig más.

GREGERS

Megfigyelte?

HEDVIG

Á, hát ki ne venné észre?

GREGERS

Na és mondja, sokat van a vadkacsájával?

HEDVIG

Ó, amikor csak tehetem.

GREGERS

De hát nem nagyon ér rá ilyesmire, ugye? A kisasszony még biztosan iskolába jár, nem?

HEDVIG

Nem, kimaradtam. Mert a papa szerint azzal is csak a szememet rongálom.

GREGERS

Értem, szóval ő maga tanítgatja.

HEDVIG

Hát, megígérte, hogy tanul majd velem, de eddig még sose ért rá.

GREGERS

És akkor nem is segít senki a tanulásban?

HEDVIG

Dehogynem; a Molvik úr - csak hát ő meg szóval nem mindig...

GREGERS

Nem mindig józan?

HEDVIG

Hát igen.

GREGERS

Ó, hát akkor a kisasszonynak rengeteg ráérő ideje lehet. Az a padlás meg, gondolom, egész kis külön világ, nem?

HEDVIG

De, persze. Annyi mindenféle érdekes dolog van ott!

GREGERS

Na, hát mifélénk?

HEDVIG

Hát olyan óriási nagy szekrények, tele könyvvel; és sok érdekes kép van bennük.

GREGERS

Értem.

HEDVIG

Meg van egy régi-régi, öreg szekreter, aminek titkos fiókjai is vannak, meg egy réges-régi, nagy ingaóra, amiből mindenféle kis alakok bújnak elő, amikor üt. Csak hát most már nem jár.

GREGERS

Értem, szóval az idő is megállt a vadkacsa tanyáján.

HEDVIG

Hát, igen; meg van egy régi festékesdoboz is, amilyen a festőművészeknek van. Meg rengeteg könyv.

GREGERS

És olvasgatni is szokta őket?

HEDVIG

Hát persze, ha hozzájutok. De a legtöbb angolul van, és én nem tudok angolul. Úgyhogy azokban csak a képeket szoktam nézegetni. Van köztük egy óriási nagy könyv, az a címe, hogy "London története", az is angolul van; de nagyon régi, legalább százéves lehet. Abban rengeteg kép van. A címlapon a Halál van egy homokórával, mellette meg fiatal lány áll. Olyan félelmetes! De a többi képen templomok vannak, meg paloták, meg utcák, meg nagytengerjáró hajók.

GREGERS

Szabad-e megkérdeznem, kisasszony, hogyan került a házhoz ez a sok mindenféle holmi?

HEDVIG

Azelőtt egy öreg tengerészkapitány lakott itt, minden az övé volt. "Bolygó hollandinak" hívták az utcában, de nem tudom, miért, mert nem is hollandi volt.

GREGERS

Nahát!

HEDVIG

Én se értem; aztán egyszer nem jött vissza, a holmija meg itt maradt miránk.

GREGERS

Mondja csak, Hedvig kisasszony - amikor ott benn üldögél a padláson, és a képeket nézegeti, sose szokott arra gondolni, hogy de jó is lenne fölkerelkedni és körülnézni a nagyvilágban, látni, a saját szemével is, hogy a valóságban milyen lehet?

HEDVIG

Nem, én soha. Én szeretnék örökké itt maradni és segíteni a papának és a mamának.

GREGERS

Retusálni?

HEDVIG

Igen, de nemcsak úgy. A legszívesebben rézmetszést tanulnék, és akkor olyan rajzokat tudnék, mint az angol könyvekben való képek.

GREGERS

Na és az édesapja mit szól az elképzeléseihez?

HEDVIG

Azt hiszem, nem nagyon tetszik neki, amit én szeretnék. Olyan furcsa ezekben a dolgokban. Tessék elképzelni, azt mondja, tanuljak kosárfonást! Pedig szerintem az olyan semmi.

GREGERS

Hát, szerintem is.

HEDVIG

De egy dologban azért igaza van. Ha megtanultam volna a kosárfonást, akkor most én magam csinálhattam volna a vadkacsa új kosarát.

GREGERS

Bizony, és ez tényleg elsősorban a kisasszony dolga lenne.

HEDVIG

Persze, hiszen az enyém a vadkacsa.

GREGERS

Hát persze.

HEDVIG

Igen, az enyém. Csak mindig kölcsönadom a papának meg a nagypapának; amikor csak kéri.

GREGERS

Érttem. És minek nekik az a vadkacsa?

HEDVIG

Ó, hát arra, hogy gondozzák meg fészket építsenek neki, meg mindenféle mást is.

GREGERS

Hát, azt el is tudom képzelni, hogy szívesen gondozzák; mégiscsak ez a vadkacsa lehet a legelőkelőbb lakó a padláson, nem?

HEDVIG

Persze, mert igazi vadmadár. És sajnáljuk is, mert szegénynek olyan szomorú a sorsa. Egyes-egyedül van, nincs neki senki hozzátartozója.

GREGERS

Nincs családja; nem úgy, mint a nyulaknak...

HEDVIG

Igen; és a tyúkok is sokan vannak, és kiscsibe koruktól ismerik egymást, de a vadkacsánk, szegény, nagyon távol él itt az övéitől. Meg kicsit olyan titokzatos is a sorsa. Nem ismeri senki, nem tudni, honnan jött, hová való.

GREGERS

Meg aztán a tenger mélyén is járt.

HEDVIG

(lopva Gregersre pillant, kis mosoly fut át az arcán) Miért mondja úgy, hogy a "tenger mélyén"?

GREGERS

Miért, hát hogy kellene mondanom?

HEDVIG

Hát például úgy, hogy a "tengerfenéken".

GREGERS

És nem mindegy; ha azt mondom, hogy a "tenger mélyén"?

HEDVIG

Igen, csak nekem olyan furcsán hangzik.

GREGERS

És ugyan miért? Megtudhatnám?

HEDVIG

Nem, nem mondom meg. Biztos nagy butaság.

GREGERS

Ugyan már. Na, mondja már, min mosolygott?

HEDVIG

Hát csak azon, hogy amikor eszembe jutnak ezek a dolgok... szóval a padlás, meg minden - nekem mindig az az érzésem, hogy olyan ez az egész, mint a "tenger mélye". De hát ez persze csak butaság.

GREGERS

Miért volna butaság?

HEDVIG

Hát csak azért, mert nem az, hanem egy padlás.

GREGERS

(figyelmesen néz a kislányra) Olyan nagyon biztos benne?

HEDVIG

(álmélkodva) Hogy ez padlás?

GREGERS

Igen. Tényleg olyan biztos benne?

Hedvig tátott szájjal bámulja Gregerst; hallgat. Gina jön be a konyhából, kezében abrosz

(Felkel) Ne haragudjon az alkalmatlankodásért; tudom, hogy még nagyon korán van.

GINA

Á, hát valahol csak el kell töltenie az időt. Meg már kész is leszek mindjárt. Kislányom, takarítsd le az asztalt!

Hedvig elrakodik az asztalról. A következő párbeszéd alatt Hedvig és Gina az asztal megterítésével foglalatoskodik. Gregers a fotelban ül, és egy albumban lapozgat

GREGERS

Nem is tudtam, hogy a retusáláshoz is ért.

GINA

(lopva Gregersre pillant) Hát... igen.

GREGERS

Milyen szerencsés véletlen, nem?

GINA

Hogyhogy "szerencsés véletlen"?

GREGERS

Mármint hogy Hjalmar meg épp fényképész lett.

HEDVIG

A mama is tud fényképezni.

GINA

Hát, muszáj volt beletanulnom.

GREGERS

Ha jól sejtem, ön vezeti az üzletet, ugye?

GINA

Hát, amikor a férjem nem ér rá...

GREGERS

Hát igen, el is tudom képzelni, sok ideje elmehet arra, hogy öreg édesapjával törődik, nem?

GINA

Igen, az is; de meg nem is való az Hjalmarnak, hogy maga fotografáljon minden jöttment futó kuncsaftot.

GREGERS

Na persze, de hát ha egyszer fényképész lett, akkor ugye...

GINA

Igen, igen, de azt a Werle úr is gondolhatja, hogy az én férjem nem olyan közönséges fényképész, mint a többi.

GREGERS

Hát persze, természetesen, de azért...

(A padláson lövés dördül)

(Összerezzen) Hát ez mi volt?

GINA

Á, már megint lövöldöznek!

GREGERS

Lövöldöznek?

HEDVIG

Vadászni vannak.

GREGERS

Hogy mit csinálnak? *(A padlásajtóhoz megy)* Mi ez, Hjalmar, vadászol?

HJALMAR

(a háló mögött) Te már itt vagy? Nem is tudtam, annyi volt a dolgom, hogy...
(Hedvighez) Te meg miért nem tudtál szólalni? *(Bejön a műterembe)*

GREGERS

Hát te a padlásra jársz vadászni?

HJALMAR

(kétcsövű pisztolyt mutat fel) Csak ezzel a játékszerrel.

GINA

Aztán majd egyszer az lesz a vége ennek a puskázásnak, hogy kárt tesztek magatokban.

HJALMAR

(ingerülten) Ha jól emlékszem, már megmondtam neked nemegyszer, hogy az ilyen löfegyvert pisztolynak hívják.

GINA

Mindegy az nekem.

GREGERS

Nohát, Hjalmar; te is fölcsaptál vadászni?

HJALMAR

Á, nem komoly, csak nyulászunk kicsit, néha-néha; azt is inkább csak az apám kedvéért.

GINA

Én nem értem a férfiakat; mindig kell nekik valami pasziánsz!

HJALMAR

(mérgesen) Igen, igen. Tessék tudomásul venni a férfiembernek mindig kell, hogy legyen valami passzió az életében.

GINA

Most mi van? Én is azt mondtam, nem?

HJALMAR

De, persze! Na, mindegy. *(Gregershez)* Szóval, látod, olyan szerencsés fekvésű a padlásunk, hogy senki se hallja a lövéseket. *(Fölteszi a pisztolyt a legfölső polcra)* Hedvig, kislányom; nehogy nekem hozzányúljon a pisztolyhoz. Az egyik cső még töltve van!

GREGERS

(beles a hálón) Látom, van vadászpuskátok is.

HJALMAR

Á, az az apám öreg flintája. Már nem lehet vele löni; elromlott a závarzata. De azért jól elszórakozunk vele; szétszedjük, pucolgatjuk, olajozzuk, aztán újra összerakjuk. Persze leginkább az öreg szokott vele eljátszogatni.

HEDVIG

(Gregershez lép) Most jól látni a vadkacsát.

GREGERS

Igen, éppen azt nézem. Mintha kicsit lógatná az egyik szárnyát.

HJALMAR

Az aztán nem meglepő; oda kapta a sörétet.

GREGERS

Meg egy kicsit sántít is, nem?

HJALMAR

Igen, talán; de csak éppen hogy.

HEDVIG

Mert azt a lábát kapta el a kutya, amikor kihúzta a vízből.

HJALMAR

De ezen kívül teljesen sértetlen, ami valóságos csoda, mert gondold csak meg; meglőtték, kutya szájából szedték ki...

GREGERS

(Hedvigre pillantva) ... és megjárta a tenger mélyét.

HEDVIG

(mosolyogva) Tényleg.

GINA

(terít) Mindig csak az a drágalátos vadkacsa! Csak azon jár az eszük!

HJALMAR

Khm - kész vagy végre? Mikor lehet már asztalhoz ülni?

GINA

Mindjárt! Még egy pillanat. Gyere, Hedvig, segíts egy kicsit!

(Gina és Hedvig kimegy a konyhába)

HJALMAR

(*halkan*) Gyere, Gregers, arrébb egy kicsit, apám nem szereti, ha nézik.

(*Gregers elhúzódik a padlásajtóból*)

És azt hiszem, jobb lesz, ha be is csukom, mielőtt még megjönnek a többiek. (*Elhessegeti a madarakat*) Hess! Hess! Befe! (*Közben felhúzza a függönyt, és összehúzza az ajtó két szárnyát*) Különben ez a függöny az én találmányom. Az élet is mindjárt más, ha van az embernek egy-két ilyen kis játékszere, amit karbantarthat meg javíthat, ha néha elromlik! És persze, amellet még nélkülözhetetlen is; Ginát nagyon zavarja, ha a nyulak meg a tyúkok kiszökösnek a műterembe.

GREGERS

Ez igazán érthető. Gondolom, kettőtök közül inkább ő az, aki az üzlettel foglalkozik.

HJALMAR

Igen, a futó, mindennapi ügyeket általában Ginára hagyom. Én meg fogom magam, átmegyek a nappaliba, és fontosabb dolgokkal foglalkozom.

GREGERS

És mik azok a fontosabb dolgok?

HJALMAR

Már vártam, hogy rákérdezel. Vagy talán neked még nem is mondták a találmányomat?

GREGERS

Találmányod van? Nem is tudtam.

HJALMAR

Tényleg? Még nem hallottál róla? Hát persze, fön a hegyek közt, az isten háta mögött...

GREGERS

Hjalmar! Szóval feltaláltál valamit?

HJALMAR

Hát föl még nem találtam, de már a legjobb úton vagyok hozzá. Gondolhatod, hogy amikor fényképész lettem, igazán nem az a cél lebegett előttem, hogy majd a sok senkiházi családi képeit gyártom sorozatban.

GREGERS

Hát persze, a feleséged is ugyanezt mondta épp az elébb.

HJALMAR

Én akkor megfogadtam, hogy ha már egyszer ennek a mesterségnek szentelem magam, olyan szintre fogom emelni, hogy művészet legyen belőle, sőt egyszersmind tudomány is. Így érett meg bennem az elhatározás, hogy kidolgozom ezt a találmányt.

GREGERS

És tulajdonképpen miből áll ez a találmány? Mi a lényege?

HJALMAR

Hát, kedves barátom, ilyen részletkérdésekre egyelőre még nem tudok neked felelni. Idő, Gregers, idő kell még ahhoz! De persze, nehogy azt hidd, hogy hiúság vagy személyes becsvágy hajt. Gondolhatod, hogy nem magamért teszem. Hanem az életem egyetlen célja, csak az lebeg előttem, éjjel-nappal.

GREGERS

És mondd, mi az a cél?

HJALMAR

Ez az ősz, öreg ember; Gregers, gondold csak meg!

GREGERS

Szegény édesapádat mondod? No de, hogy segítesz rajta ezzel?

HJALMAR

Visszaadom vele az önbecsülését, ha újra becsülete lesz az Ekdal névnek!

GREGERS

Értem; ezt tűzted magad elé életcélul.

HJALMAR

Igen, Gregers, ezt. Hogy kimentem balsorsából a hajótöröttet. Mert hajótörött lett, már amikor kitört a vihar, s a vizsgálat szörnyű napjaiban szinte már nem is volt önmaga. Ez a pisztoly, barátom, amivel most nyulakra lövöldözünk -, egyszer már nagy szerepet játszott az Ekdal család tragédiájában.

GREGERS

A pisztoly? Hogyan?

HJALMAR

Amikor kihírdették az ítéletet, hogy börtönbe zárják, ez a pisztoly ott volt nála...

GREGERS

Azért, hogy...

HJALMAR

Igen, azért. De visszariadt a tettől. Gyáva volt. Annyira megtört már addigra; összeomlott lelkiileg. El tudod te ezt képzelni, Gregers? Ő, a katonaember, aki kilenc medvét ejtett el, két alezredes sarja - mármint két egymás utáni generációban. Mondd, Gregers, érted te ez?

GREGERS

Igen, én megértem.

HJALMAR

Én nem; nekem nem megy a fejembe. Aztán még egyszer felbukkant a pisztoly családunk történetében. Apám akkor már rabruhában volt, lakat alatt - úristen, gondolhatod, milyen szörnyű időszak volt ez az én számomra. Lehúztam a rolókat mind a két ablakomon. Aztán, amikor egyszer kinéztem az utcára, láttam, hogy a nap ugyanúgy süt, mint ezelőtt. Nem értettem. Emberek jártak az utcán, nevetgéltek, beszélgettek semmiségekről. Egyszerűen felfoghatatlan volt. Én addig azt hittem, hogy most már vége a világnak, hogy a nap se kel föl többé.

GREGERS

Igen, én is azt hittem, amikor anyám meghalt.

HJALMAR

És ebben a lelkiállapotban Hjalmar Ekdal a maga szíve felé fordította a pisztoly csövét.

GREGERS

Te is...

HJALMAR

Igen, én is.

GREGERS

De nem sütötted el.

HJALMAR

Nem. A döntő pillanatban végül is sikerült legyőznöm magam. Vállaltam az életet. Mert hidd el, Gregers, bátorság kell ahhoz, hogy ilyen helyzetben az életet válassza az ember.

GREGERS

Hát igen; de persze attól függ, honnan nézzük.

HJALMAR

Nem, Gregers, mindenképpen. De persze jobb, hogy így történt, mert most már nemsokára elkészülök a találmányommal, és akkor Relling doktor véleménye szerint is sikerülni fog megszereznem apámnak az egyenruha-viselési engedélyt. Én más jutalmat nem is fogok kérni.

GREGERS

Szóval annyira fontos neki az egyenruha, hogy...

HJALMAR

Igen, az egyenruha a legnagyobb vágya. Gregers, te nem is hiszed, milyen szívszaggató érzés ez nekem. Ahányszor csak valami kis családi ünnepséget tartunk - mondjuk,

megünnepeljük a házassági évfordulónkat, de lehet akármiféle alkalom -, az öreg uniformisban jelenik meg köztünk. De ha csak kopogtatnak is az ajtón, már iszkol is vissza a szobájába, ahogy csak a vén lábai bírják, nehogy valaki idegen meglássa rajta, mert hogy nyilvánosan nem mutatkozhat egyenruhában. Hát, barátom, szívszaggató látvány egy szerető fiúnak, elhiheted.

GREGERS

Mondd, és körülbelül mikor készülsz el a találmányoddal?

HJALMAR

Uramisten, Gregers, ne faggass engem, kérlek, ilyen részletekről, hogy mikor. Egy találmány, ugye, az sosem olyasmi, aminek parancsolni lehet, még feltalálója sem teljesen úr fölötté! Nagyon sok múlik az inspiráción is - egy ihletett pillanaton -, de hogy mikor jön el, azt szinte lehetetlen előre kiszámítani.

GREGERS

De azért haladsz vele, nem?

HJALMAR

Hogyne, haladok. Minden áldott nap foglalkozom vele, töprengek rajta. Tele van vele a fejem. Délutánonként, ebéd után, bezárkózom a nappaliba, ahol zavartalanul elmélkedhetek. De sürgetni egyszerűen nem lehet a dolgot; az csak árt. Egyébként Rellingnek is ez a véleménye.

GREGERS

Mondd, és nem gondolod, hogy ez a padlás nagyon elvon a munkádtól, eltereli a gondolataidat?

HJALMAR

Ugyan, dehogy! Csöppet sem! Nem is lehet megállás nélkül folyton ezekkel a gondolatokkal foglalkozni. Kell valami, amivel kitöltöm a várakozás idejét. Az ihletnek, tudod, nem lehet parancsolni, akkor jön, amikor neki tetszik - ha pedig jönni akar, úgymint megjön.

GREGERS

Tudod, Hjalmar, szinte azt hinné az ember, hogy benned is van valami a vadkacsából.

HJALMAR

A vadkacsából? Ezt hogy érted?

GREGERS

Te is lebuktál a tenger fenekére, belekapaszkodtál a hínárba, és nem engedted.

HJALMAR

Arra a kis híján halálos lövésre célzol, amely apámnak a szárnyát szegte, s megsebzett engem is?

GREGERS

Nem egészen. Azt nem mondanám, hogy megsebesültél. De mocsárba zuhantál, dögletes fertőbe. Hjalmar. Alattomos kór lappang benned, alámerültél a mélybe, hogy ott pusztulj a félhomályban.

HJALMAR

Hogy én? A félhomályban? De Gregers, kérlek szépen, ne hordj nekem itt össze mindenféle ostobaságot!

GREGERS

De ne félj! Én kimentelek, felhozlak a mélyből. Mert most már nekem is van életcélom; tegnap óta.

HJALMAR,

Nagyon örülök neki; de engem, légy szíves, hagyj ki belőle! Biztosíthatlak, hogy - eltekintve egy kis mélabútól, ami néha rám telepszik, de azt hiszem, ez igazán érthető - nekem az égvilágon semmi bajom, jobban már nem is lehetnék.

GREGERS

Ez is a fertő mérgező hatása.

HJALMAR

Gregers, szépen kérlek, ne beszélj itt nekem kórságról, fertőről meg mérgezésről! Ne is haragudj, de igazán nem vagyok efféle társalgáshoz szokva. Az én házamban nem szokás kellemetlen dolgokat mondani.

GREGERS

Látod, ezt készséggel elhiszem neked.

HJALMAR

Mert tudod, nem tesz jót nekem. És itt nincs se fertő, se dögletes mocsári levegő, ahogy neked méltóztatott kifejezni magad. Ó, tudom én, a szegény fotográfus hajléka egyszerű és igénytelen. Körülményeim szerények. De ne feledd, hogy feltaláló vagyok és a családom kenyérkeresője. Ez pedig igenis fölébe emel helyzetem alacsonyságának. - Á! Megjött a villásreggeli!

Gina és Hedvig jön be sörösüvegekkel, pálinkával, poharakkal és más egyebekkel. Ugyanekkor lép be az előszobaajtón Relling és Molvik is; mind a ketten kalap és kabát nélkül; Molvik talpig feketében van

GINA

(lerakodik az asztalra) De jól eltalálták, hogy mikor kell jönni!

RELLING

Molvik barátom a fejébe vette, hogy heringsaláta illata száll a légben, s attól kezdve erőszakkal se lehetett visszatartani. - Üdvözlöm, Ekdal; jó reggelt, másodszor is.

HJALMAR

Gregers, ha megengeded, bemutatom neked Molvik teológus urat. Ez pedig doktor... de hiszen ti ismeritek egymást Rellinggel, nem?

GREGERS

Igen, futólag.

RELLING

Á, az ifjabb Werle úr! Persze, összeakadt a bajuszunk egyszer-kétszer fönn a bányatelepen. Ön az új lakó, ugyebár?

GREGERS

Igen, ma reggel költöztem be.

RELLING

Mi Molvikkal itt lakunk a földszinten; szóval ha papra vagy orvosra lesz szüksége, nem kell messzire mennie.

GREGERS

Köszönöm; könnyen lehet, hogy még szükségem lesz a szolgálataikra. Tegnap tizenhárman ültünk az asztalnál.

HJALMAR

Gregers, Gregers, kérlek, ne kezd megint ezt a kínos históriát.

GREGERS

Téged ez ne aggasszon, Hjalmar. Te oltalom alatt állsz.

HJALMAR

Hát remélem is, a családom érdekében. De mire várunk? Üljünk asztalhoz! Együnk-igyunk, érezzük jól magunkat.

GREGERS

És apád?

HJALMAR

Ő majd később eszik, benn a maga kis kuckójában. Nos, barátaim!

Helyet foglalnak az asztalnál; megkezdődik az evés-ivás. Gina és Hedvig ki-be járkál a konyhából; felszolgálnak

RELLING

Mit szól hozzá, kedves Ekdal asszony, ez a Molvik tegnap este megint alig állt a lábán.

GINA

Már megint?

RELLING

Hát nem is hallotta az éjjel, amikor hazahoztam?

GINA

Nem hallottam én semmit.

RELLING

Na, még szerencse! Mert mi tagadás, nem épp úriember módjára viselkedett a barátunk.

GINA

Molvik úr, igaz ez?

MOLVIK

Drága asszonyom, borítsunk fátlat a tegnapi! Azóta megint győzedelmeskedett a jobbik énem.

RELLING

(Gregershez) Néha mintha az ördög szállná meg szegény barátunkat; én meg persze kénytelen vagyok elkísérni tévelygő útjain. A teológus úr ugyanis démoni férfiú!

GREGERS

Úgy érte, megszállott?

RELLING

Bizony, egy démon tartja megszállva.

GREGERS

Hm.

RELLING

Márpedig az ilyen démoni karakter általában vargabetűkkel járja az élet útját; ellenállhatatlan kényszertől űzve le-letérnek az erény szűk ösvényéről. No és, ön, Werle úr, kitart-e még ott fenn, azon a komor telepen?

GREGERS

Egyelőre igen.

RELLING

Hát a követelését sikerült-e behajtania?

GREGERS

A követelésemet? *(Most érte meg a célzást)* Vagy úgy!

HJALMAR

Gregers, te követeléseket hajtottál be?

GREGERS

Eh, ostobaság!

RELLING

Bizony ám, de még mennyire; sorra bekopogtatott a napszámosokhoz, és benyújtotta nekik a követeléseit, hogy "mit kíván tőlük az eszmény".

GREGERS

Nagyon fiatal voltam még.

RELLING

Hát ebben igaza van! Borzasztó, hogy milyen fiatal volt. De nem is tudta behajtani rajtuk az "eszményét" - legalábbis, azalatt, amíg én ott voltam.

GREGERS

És később sem.

RELLING

Gondolom, azóta maga is bölcsőbb lett, engedett az eszményeiből, és kicsit alább adta; mérsékelte némileg a summát.

GREGERS

Nem én, ha valóban igaz emberre találok, soha.

HJALMAR

Szerintem ez így nagyon józanul hangzik. - Gina! Egy kis vajat, légy szíves!

RELLING

Meg egy kis szalonnát, Molvik úrnak!

MOLVIK

Az ég szerelmére! Csak azt ne!

(Kopogtatnak a padlás ajtaján)

HJALMAR

Hedvig, kislányom, nyisd ki az ajtót! A nagypapa ki szeretne jönni.

Hedvig odamegy az ajtóhoz, és résnyire elhúzza. Az öreg Ekdal kijön a padlásról, kezében frissen nyúzott nyúl bőr. Hedvig behúzza utána az ajtót

EKDAL

Szép jó reggelt, uraim! Jó kis vadászat volt! Gyönyörű példányt lőttem!

HJALMAR

És nélkülem nyúztad meg!

EKDAL

De még be is sóztam! Finom, porhanyós nyuszihús. És édes - mint a cukor! Uraim, jó étvágyat a villásreggelihez! *(Bemegy a szobájába)*

MOLVIK

(feláll az asztaltól) Megbocsássanak... mindjárt itt vagyok... de muszáj... le kell szaladnom egy percre...

RELLING

Egy kis szódavizet igyál!

MOLVIK

(kimenet) Ug!... Ug!... *(Kimegy az előszobaajtón)*

RELLING

(Hjalmarhoz) Hát akkor koccintsunk az öreg vadászra!

HJALMAR

(koccint Rellinggel) Igjunk. A vén vadászra, aki már fél lábbal a sírban áll.

RELLING

Az ősz vadászra... *(iszik)* ... Tényleg, hogy őszült meg az öreg? Szürke lett a haja vagy fehér?

HJALMAR

Hát, úgy a kettő között van. De az az igazság, hogy a feje tetején már inkább csak kopasz.

RELLING

Annyi baj legyen; nem szégyen a paróka. De, tudod, Hjalmar, te tulajdonképpen nagyon szerencsés ember vagy; célja van az életednek, és milyen nemes, miért küzdhetsz, dolgozhatsz...

HJALMAR

Bizony, dolgozom is, ahogy csak erőmtől telik.

RELLING

És van szorgos kis feleséged, aki ringó csípővel sűrög-forog a házban nesztelen posztópapucsában, és csak téged dédelget.

HJALMAR

Hát igen, Gina... *(feléje fordul)* Te, drágám, hű társam vagy az élet rögös útján.

GINA

Jaj ne szekírozatok már!

RELLING

Meg itt van neked a kis Hedvig is.

HJALMAR

(elérzékenyülve) Drága gyermekem! Nála nincsen nekem fontosabb. Hedvig, kislányom, gyere ide hozzám. *(A kislány fejét simogatva)* Na, milyen nap lesz holnap?

HEDVIG

(apja kabátja ujját cibálva) Jaj, papa, el ne áruld!

HJALMAR

Elfacsarodik a szívem, ha arra gondolok, milyen szánalmasan szegényes lesz minden; szerény kis összejövetel csupán, pedig mit ünneplünk...

HEDVIG

Jaj de jó lesz!

RELLING

Na, majd ha elkészül a nagy találmány!

HJALMAR

Úgy ám! Majd akkor meglátjátok! Hedvig, kislányom, én elhatároztam, hogy gondoskodom a jövődről. Jólétben fogsz élni egész életedben. Még nem tudom mit, de azt fogom kérni, hogy te kapjál valamit. Legyen ez a szegény feltaláló egyetlen jutalma.

HEDVIG

(apja nyakát átkarolva suttog) Édes, drága apukám!

RELLING

(Gregershez) Ugye, jólesik, már csak a változatosság kedvéért is, néha dúsan terített asztalnál, boldog családi körben üldögélni?

HJALMAR

Hát igen, nekem is sokat jelentenek ezek az órácskák.

GREGERS

Én viszont nem bírom ezt a poshadt mocsári levegőt.

RELLING

Mocsári levegőt?

HJALMAR

Gregers, kérlek, ne kezd elölről!

GINA

Én nem tudom, miért mondja Werle úr, hogy itt poshadt a levegő, mikor naponta szellőztetek.

GREGERS

(feláll az asztaltól) Ezt a bűzt ugyan ki nem szellőzteti innen, asszonyom.

HJALMAR

Bűzt!

GINA

Na, mit szólsz, Hjalmar?

RELLING

Megbocsásson, fiatalember, de nem magából árad ez a bűz, nem véletlenül a bányából hozta magával?

GREGERS

Önre vall, hogy bűznek nevezi, amit én hozok ebbe a házba.

RELLING

(odamegy Gregershez) Hallja-e, fiatalúr, nekem az az érzésem, hogy az a behajthatatlan követelés most is ott lapul a zsebében.

GREGERS

Nem, doktor úr, a szívemben hordom.

RELLING

Felőlem, fiatalúr, ott tartja, ahol akarja, de figyelmeztetem, ebben a házban meg ne próbálja behajtani, legalábbis, amíg én itt vagyok.

GREGERS

És ha mégis megpróbálom?

RELLING

Akkor úgy hajítom ki innen, hogy a lába se éri a földet, érti?

HJALMAR

(felkel) No de, Relling!

GREGERS

Rajta, doktor, dobjon ki...

GINA

(közéjük áll) Ugyan már, Relling. De mondok én magának valamit, Werle úr - maga, aki olyan disznóólat csinált a szobájából, nem merészeljen nekem itt bűzről beszélni.

(Kopogtatnak az előszobaajtón)

HEDVIG

Mama, kopognak.

HJALMAR

Na, tessék, már csak épp ez hiányzott, kuncsaft!

GINA

Hagyd csak, majd én. *(Az előszobaajtóhoz megy és kitarja; döbbenten visszahőköl, megborzong és félreáll az útból)* Jaj, ne!

(Werle nagykereskedő áll az ajtóban, bundában. Egy lépést tesz előre, aztán megáll)

WERLE

Bocsánatot kérek a zavarásért, de úgy tudom, itt lakik a fiam.

GINA

(riadtan) Igen, itt.

HJALMAR

(közelebb lép) Szíveskedjék, Werle úr, ha szabadna kérnem...

WERLE

Nem, köszönöm, csak a fiammal szeretnék beszélni.

GREGERS

Tessék, apám, mit óhajtasz? Itt vagyok.

WERLE

Beszélni szeretnék veled. A szobádban.

GREGERS

A szobámban, rendben van. *(Sarkon fordul, és már indulna is)*

GINA

Jaj, az ég szerelmére, ne! Még nincs kitakarítva!

WERLE

Hát akkor kinn, az előszobában; kérem, nekem mindegy, de négyszemközt akarok beszélni veled.

HJALMAR

Hát akkor, tessék itt, Werle úr. Jöjjön, Relling, átmegyünk a nappaliba.

(Hjalmar és Relling jobbra ki. Gina Hedviggel kimegy a konyhába)

GREGERS

(rövid hallgatás után) Tessék, most négyszemközt vagyunk.

WERLE

Tettél tegnap este néhány furcsa kijelentést... És mivel Ekdaléknál vettél ki szobát, én arra a következtetésre jutottam, ellenem forralsz valamit.

GREGERS

Elhatároztam, hogy felnyitom Hjalmar Ekdal szemét. Hadd lássa a helyzetét tisztán, világosan. Ennyi az egész.

WERLE

Ez lenne az az életcél, amit tegnap emlegettél?

GREGERS

Persze. Te hagytad rám örökölni.

WERLE

Engem okolsz a beteg lelkedért?

GREGERS

Az egész beteg életemért, apám. És most nem is anyám sorsát mondom. De egyes-egyedül neked köszönhetem, apám, hogy soha, egyetlen pillanatra sem nyugodhatom a bűntudattól, hogy szüntelen gyötör a lelkiismeret-furdalás.

WERLE

Á, szóval a lelkiismeret bánt!

GREGERS

Igen, mert már akkor szembe kellett volna fordulnom veled, amikor csapdát állítottál Ekdal hadnagynak. Figyelmeztetnem kellett volna. Mert én nagyon jól tudtam, sejtettem, mi lesz a vége.

WERLE

Hát akkor kötelességed is lett volna, hogy szólj.

GREGERS

De nem mertem. Gyáva voltam. Félttem tőled, rettegettem - és nemcsak akkor, még utána is nagyon sokáig.

WERLE

Úgy látom, azt a félelmet azóta már sikerült legyőznöd.

GREGERS

Igen, hála Istennek. De most már azt a gyalázatot, amit az öreg Ekdal ellen elkövettem -

másokkal együtt - jóvátenni nem lehet. Hjalmart azonban még megmenthetem, kiszabadíthatom ebből a fertelmes hazugságból, amiben él, és amely egyre lejjebb húzza.

WERLE

És azt hiszed, jót teszel vele?

GREGERS

Meggyőződéseim.

WERLE

Úgy gondolod tehát, hogy ez a fényképész olyan ember, aki majd hálás lesz neked ezért a baráti szolgálatért?

GREGERS

Igen - olyan ember.

WERLE

Hm. Majd meglátjuk.

GREGERS

De különben is - én nem tudok így tovább élni, kell valami gyógyírt találnom a beteg lelkemre.

WERLE

Arra nincs orvosság, Gregers. Beteg a te lelked gyerekkorod óta. Anyai örökség. Az egyetlen anyai örökséged.

GREGERS

(megvető félmosollyal) Sose fogod már megemésztetni a csalódást, hogy nem kaptad meg a várt hozományt?

WERLE

Ez most nem ide tartozik. Kitartasz tehát az elhatározásod mellett, hogy visszavezeted Hjalmar Ekdalt a szerinted helyes útra?

GREGERS

Tűzön-vízen át.

WERLE

Akkor az ördögnek tartoztam ezzel az úttal. Mert akkor nyilván nincs is értelme, hogy megkérdézzem, nem szándékozol-e visszaköltözni énhozzám.

GREGERS

Nincs.

WERLE

És a cégbe sem kívánsz betársulni?

GREGERS

Nem.

WERLE

Rendben van. Mivel azonban szándékom szerint a közeli jövőben megnősülök, fel kell osztanunk a vagyont.

GREGERS

(gyorsan) Nekem nem kell a részem.

WERLE

Nem kell?

GREGERS

Nem; nem engedi a lelkiismeretem.

WERLE

(rövid hallgatás után) Visszamész a telepre?

GREGERS

Nem. Nem tekintem magam többé az alkalmazottadnak.

WERLE

És mihez fogsz kezdeni?

GREGERS

Az életcéomnak szentelem magam; semmi mással nem akarok foglalkozni.

WERLE

No de aztán? Miből fogsz megélni?

GREGERS

Van egy kis megtakarított pénzem.

WERLE

Meddig tart az?

GREGERS

Arra a kis időre, ami még hátravan, elég lesz.

WERLE

Ezt meg hogy értsem?

GREGERS

Nincs több mondanivalóm.

WERLE

Akkor Isten veled, Gregers.

GREGERS

Isten veled, apám.

(Werle nagykereskedő távozik)

HJALMAR

(beles az ajtón) Elment?

GREGERS

El.

(Hjalmar és Relling bejön a szobába. Gina és Hedvig is visszajön a konyhából)

RELLING

Fuccs a villásreggelinek.

GREGERS

Öltözz fel, Hjalmar. Elmegyünk, sétálunk egy jó nagyot.

HJALMAR

Jó, mindjárt. Mit akart édesapád? Velem kapcsolatban valamit?

GREGERS

Gyere csak. Meg kell beszélnünk egypár dolgot. Megyek, felveszem a nagykabátomat.

(Kimegy az előszobaajtón)

GINA

A helyedben én nem mennék el vele, Hjalmar.

RELLING

Szerintem is, öregem; jobban teszed, ha itthon maradsz.

HJALMAR

(kabátba bújik, felteszi a kalapját) Hogyhogy! Amikor egy régi jó barát úgy érzi, hogy ki kell öntenie a lelkét...

RELLING

De a fene ott egye meg, Hjalmar! Hát nem látod, hogy ez az ember elmebeteg? Hát ez bolond!

GINA

Persze; hát magad is hallhattad, hogy miket mond! Már az anyjával is előfordult, hogy rájött valami roham.

HJALMAR

Annál inkább rászorul, hogy egy jó barát rajta tartsa a szemét. *(Ginához)* Arra legyen inkább gondod, hogy időben elkészülj az ebéddel. Hát, akkor a viszontlátásra. *(Kimegy az előszobaajtón)*

RELLING

Nagy kár, én mondom, hogy épp ezt az embert nem tudta elvinni az ördög. Jobb lett volna, ha rászakad valamelyik höydali bánya.

GINA

Szent isten! Miket beszél!

RELLING

(dörmög) Hát, csak úgy eszébe jut az embernek mindenféle.

GINA

Maga tényleg azt gondolja, hogy a fiatal Werle megháborodott?

RELLING

Dehogy, sokkal rosszabb annál! Nem bolondabb ez, mint a többi ember. De benne van a kór, és emésztí.

GINA

Mi baja van?

RELLING

Megmondom én magának, Ekdalné. Heveny világboldogítástól szenved.

GINA

Világboldogítástól?

HEDVIG

Van ilyen betegség?

RELLING

Hajjaj! Mifelénk nemzeti nyavalya; de szerencsére csak szórványosan lép fel. *(Meghajol Gina előtt)* Asszonyom, köszönöm a villásreggelit. *(Kimegy az előszobaajtón)*

GINA

(nyugtalanul járkál föl és alá) Uh, ez a Gregers Werle! Mindig ilyen kerge volt világlétében!

HEDVIG

(az asztalnál áll; firkészsze nézi anyját) Olyan furcsa ez az egész.

NEGYEDIK FELVONÁS

Hjalmar Ekdal műterme, közvetlenül felvétel után. A szoba közepén állványon fekete kendővel letakart fényképezőgép; továbbá néhány szék, egy konzol és egyéb dekorációs kellékek. A nap már lebukóban; a szobában alkonyi fények; rövidesen besötétedik

Gina a nyitott ajtóban áll, kezében kazetta és egy nedves üveglemez; a távozó ügyfélhez beszél

GINA

Hogyne, kérem. Ha valamit megígérek, azt én meg is tartom. Hétfőre meglesz az első tucat. A viszontlátásra!

Lépcsőn lefelé haladó léptek hallatszanak. Gina becsukja az ajtót; a lemezt beteszi a kazettába, s a kazettát behelyezi a letakart fényképezőgépbe. Hedvig jön be a konyhából

HEDVIG

Elmentek?

GINA

(rendet rak) El, hál Istennek. Végre megszabadultam tőlük.

HEDVIG

De mondd, hogyhogy a papa még nincs itthon?

GINA

Nincs lenn Rellingnél?

HEDVIG

Nincs. Az előbb leszaladtam a hátsó lépcsőn, és megkérdeztem.

GINA

Az étel meg ott áll kiszedve; egészen ki fog hűlni.

HEDVIG

Pedig ebédre olyan pontos szokott lenni mindig!

GINA

Itt lesz mindjárt, ne félj.

HEDVIG

De azért már itt lehetne! Ma valahogy semmi sem olyan, mint máskor.

GINA

(felkiált) Na, már itt is van!

(Hjalmar Ekdal jön be az előszobaajtón)

HEDVIG

(elébe megy) Végre, papa! Már olyan régóta várunk!

GINA

(kérdő pillantással) Tényleg jó sokáig elmaradtál!

HJALMAR

(nem néz Ginára) Igen; sokáig. *(Leveszi a kabátját. Gina és Hedvig segítene neki, de a férfi elhárítja a segítséget)*

GINA

Elmentetek Werlével ebédelni?

HJALMAR

(felakasztja kabátját a fogasra) Nem.

GINA

(a konyhaajtó felé indul) Akkor hozom az ételt.

HJALMAR

Hagyd csak. Nem kell az ebéd. Nem vagyok éhes.

HEDVIG

(odamegy apjához) Papa, nem érzed jól magad?

HJALMAR

Hogy én? Dehogynem. Csak kicsit kifárasztott a séta.

GINA

Látod, Hjalmar, nem kellett volna. Nem vagy te szokva az ilyesmihez.

HJALMAR

Hajajj, sok mindenhez hozzá kell szoknia az embernek a mai világban. *(Föl-alá sétál a szobában)* Nem jött senki, amíg elvoltam?

GINA

Nem, senki, csak az a jegyespár.

HJALMAR

Új megrendelés?

GINA
Semmi.

HEDVIG
Majd meglátod, papa, holnap biztosan jön rendelés.

HJALMAR
Reméljük. Mert elhatároztam, hogy holnap belevetem magam a munkába, minden örömmel.

HEDVIG
Épp holnap, papa! Hát elfelejtetted, milyen nap van holnap?

HJALMAR
Nem, dehogy; igazad van, kislányom, Na, jó, hát akkor holnapután. Ezentúl mindent magam csinállok; mindennel, az összes üzleti ügyekkel magam foglalkozom.

GINA
Hjalmar, hát mire jó az? Minek keserítenéd vele az életedet? Elboldogulok én a fényképezéssel; te meg csak foglalkozz a találmányoddal.

HEDVIG
Meg a vadkacsával, papa - meg a tyúkokkal, meg a nyuszikkal, meg...

HJALMAR
Egy szót se nekem többet ezekről az ostobaságokról holnaptól. Én többet a lábamat se teszem be arra a padlásra.

HEDVIG
De papa, megígérted, hogy holnap ott ünnepeljük a...

HJALMAR
Igen, ez igaz. Na jó, hát akkor holnaputántól. Az a nyomorult vadkacsa is... a legszívesebben kitekerném a nyakát!

HEDVIG
(*sikoltva*) A vadkacsának!

GINA
Nahát, Hjalmar!

HEDVIG
(*megrázza Hjalmart*) Papa, az az én vadkacsám!

HJALMAR
Azért nem teszem meg. Nem visz rá a lélek; miattad, Hedvig. Pedig tudom, itt legbelül,

tudom, hogy meg kellene tennem. Nem volna szabad megtúrnöm a házámban senki olyan élőlényt, akit egyszer az az ember a kezébe kaparintott!

GINA

Istenem, Hjalmar! Csak azért, mert a nagypapa Pettersentől kapta...

HJALMAR

(fö-l-alá járkál) Vannak dolgok, Gina... hogy is mondjam... bizonyos, hogy úgy mondjam, eszmények... amelyekről a férfiember nem mondhat le a lelki épsége sérelme nélkül.

HEDVIG

(Hjalmar sarkában lépked) De papa... kérlek szépen... a vadkacsát... a szegény vadkacsát!

HJALMAR

(megáll) Mondtam már, hogy nem bántom - a te kedvedért. Egy haja szála se fog meggörbülni; hozzá se nyúlok - megmondtam, nem? Van az embernek fontosabb dolga is, amivel megbirkózzon! De most már menj, kislányom, sétálni, mindennap ki kell menni a friss levegőre; és most már eléggé besötétedett, hogy ne bántsa a szemedet.

HEDVIG

Nem akarok sétálni menni.

HJALMAR

Menj csak el szépen. Folyton hunyorogsz már; párolog ez a sok vegyszer itt a műteremben, nem tesz jót neked. Fertelmes, hogy milyen poshadt a levegő ebben a házban!

HEDVIG

Jól van, papa: leszaladok a hátsó lépcsőn, és kimegyek egy kicsit sétálni. Hol a kabátom meg a kalapom? Ja, persze benn a szobámban. De papa, ígérd meg, hogy nem bántod a vadkacsát!

HJALMAR

Egyetlen tollpíhéje sem fog meggörbülni. *(Magához öleli Hedviget)* Kislányom! Te meg én... mi ketten! Na, eredj szépen.

Hedvig egy biccentéssel elköszön a szüleitől, és a konyhaajtón távozik

(Fejét leszegve fel-alá járkál) Gina.

GINA

Tessék?

HJALMAR

Holnaptól fogva - vagy mondjuk, inkább holnaputántól magam kívánom vezetni a háztartási könyvet.

GINA

A háztartási könyvet is magad akarod vezetni?

HJALMAR

Igen, én magam. De legalábbis tudni akarok minden bevételről.

GINA

Na, Hjalmar, annak hamar a végére járhatsz.

HJALMAR

Majd elválík. Mindenesetre szeretném tudni, hogy tudod olyan jól beosztani a pénzt?
(*Megtorpan és Ginára pillant*) Hogy mindig mindenre futja?

GINA

Úgy, hogy Hedvigre és magamra alig költök.

HJALMAR

És mondd csak, Werle tényleg olyan bőkezűen megfizeti az apámnak azt a kis másolást?

GINA

Hogy bőkezű, lenne? Nem tudom, hogy szokás fizetni az ilyesmit.

HJALMAR

Na, hát akkor azt mondd meg, hogy mennyit keres az öreg? Úgy körülbelül.

GINA

Az nagyon változik. Általában véve körülbelül annyit, amennyit megeszik, meg amit ráköltünk; és azon fölül még egy kis zsebpénzre valót.

HJALMAR

Amennyit megeszik! Ezt te még sosem mondtad nekem!

GINA

Nem volt szívem megmondani. Olyan büszke voltál, hogy te tartod el az apádat.

HJALMAR

És lám, nem én, hanem Werle nagykereskedő úr tartja el!

GINA

Van neki miből.

HJALMAR

Meggyújtanád a lámpát?

GINA

(meggyújtja a lámpát) Meg lehet, hogy az öreg Werle nem is tud a dologról, és Graberg intézi az egészséget.

HJALMAR

Most miért próbálsz nekem egyszerre Graberggel takarózni?

GINA

Hát csak úgy eszembe jutott, hogy talán...

HJALMAR

Csak úgy!

GINA

Miért, hát nem én szereztem apádnak a másolást! Hanem Bertha, akkor mindjárt, amikor odakerült Werléékhez.

HJALMAR

Mintha reszketne a hangod.

GINA

(felteszi a lámpára az ernyőt) Igen?

HJALMAR

És a kezed is - nem?

GINA

(eltökélten) Ne kerülgesd már, Hjalmar, mondd ki egyenesen! Miket mondott rólam a kis Werle a séta közben?

HJALMAR

Akkor felelj, igaz-e - *lehetséges-e* - hogy volt valami... közted és az öreg Werle között, mikor náluk szolgáltál?

GINA

Nem igaz. *Akkor* nem volt semmi. De folyton a sarkamban volt, az igaz. És a felesége gyanakodott is, hogy van köztünk valami. Pokollá tette az életemet, csak szidott reggeltől estig, még meg is ütött. Erre aztán otthagytam őket.

HJALMAR

Szóval aztán!

GINA

Aztán megint otthon laktam anyámnál. De anyám - szóval nem volt olyan szolid asszony, mint amilyennek te gondoltad, Hjalmar. Telebeszélte a fejemet mindenfélével, mert hogy addigra Werle már özvegy volt.

HJALMAR

És aztán?

GINA

Hát... jobb, ha mindent megtudsz. Werle nem nyugodott, amíg meg nem kapta, amit akart.

HJALMAR

(összecsapja a kezét) És ez a nő a gyermekem anyja! Hogy tehetted, hogy voltál képes ezt elhallgatni előlem?

GINA

Tudom, Hjalmar, rosszul tettem; már régen meg kellett volna mondanom.

HJALMAR

Mindjárt az elején meg kellett volna mondanod, hogy tudjam, miféle vagy!

GINA

És akkor is elvettél volna feleségül?

HJALMAR

Hogy képzeled!

GINA

Ugye, nem... Ezért nem mertem megmondani akkor mindjárt. Mert nagyon megkedveltelek; de hát ezt tudod. És akkor magam lettem volna oka a boldogtalanságomnak...

HJALMAR

(fel-alá járkal) És ez a nő aztán Hedvigem anyja! Elgondolom, hogy mindent, amit itt magam előtt látok - *(felrúg egy széket)* - egész otthonomat - annak az embernek köszönhetem, aki az elődöm volt nálad! Ó, Werle - az a csábító!

GINA

Hjalmar, most egyszerre megbántad, hogy tizennégy - tizenöt! - éve velem élsz?

HJALMAR

(elébe áll) Mondd, Gina, felelj nekem. Te nem éreztél lelkiismeret-furdalást - minden órában, mindennap -, hogy a színlelés és a képmutatás hálóját fontad körém, mint a pók? Felelj! Hogy tudtál élni itt mellettem, hát nem kínozott a bűntudat?

GINA

Ó, drága uram, nekem annyi volt a dolgom a háztartással meg az üzlettel is...

HJALMAR

Szóval soha eszedbe se jutott, hogy mérlegre tedd a múltadat?

GINA

Nem, Hjalmar, soha - én már egészen el is felejtettem ezeket a régi dolgokat.

HJALMAR

Áh, ez a tunya, érzéketlen közöny! Ez hoz ki a sodromból igazán! Elgondolni is, hogy még csak büntudata se volt, soha!

GINA

Arra gondolj, Hjalmar, hogy mi lett volna belőled, ha nem egy magamfajta asszonyt kapsz feleségnek!

HJALMAR

Magadfajta asszonyt!

GINA

Igen, igen, mert a pénzához nekem mindig több érzékem volt, mint neked. Ami persze nem csoda, végtére is én vagyok az idősebb.

HJALMAR

Hogy mi lett volna belőlem!

GINA

Hát nem majdnem elzüllöttél már, amikor megismerkedtünk? Ezt csak nem akarod letagadni?

HJALMAR

Szóval neked ez a züllés? Gina! Hát tudod te, mi az egy férfinak, ha beveszi magát a lelkébe a bánat és a kétségbeesés? Hát még az olyan embernek; aki csupa tűz meg lobogás!

GINA

Hát persze, Hjalmar, megértelek én téged. Nem is akarom én ezt neked felhánytorgatni; mert végül is, amint meglett a magad kis otthona, rendes, jó családapa lett belőled. Elvagyunk itt szépen hármásban, eléldégélünk csendesen, megvan mindenünk, ami kell. Mostanában már Hedvig meg én is kicsit többet költhetünk magunkra; megengedhetünk magunknak egy-két jobb falatot meg egy-egy új ruhát is.

HJALMAR

A hazugság és képmutatás mocsarában!

GINA

Istenem, miért kellett ennek a szörnyű embernek betennie ide a lábát?

HJALMAR

Én is azt hittem, hogy szép, nyugodt otthonom van. De káprázat volt csupán! Honnan vegyem most már az erőt, hogy találmányomat eszméből valósággá tegyem? Most talán

már magammal viszem a sírba. De akkor, Gina, te leszel az oka, a te múltad lesz a gyilkosa.

GINA

(könnyekkel küszködik) Jaj, drága Hjalmar, ne mondj, kérlek, ilyeneket. Én, aki egész életemben mindig csak a legjobbat akartam neked?

HJALMAR

Kérdezlek téged, mi maradt ezek után a családapa álmából? Valahányszor benn feküdtem a díványon, és a találmányon töprengtem, mindig úgy éreztem, hogy ez a nagy eszme minden életerőmet felemészti. Világosan tudtam, hogy az a nap, amelyen majd a kezemben tartom a szabadalmat - az a nap számomra... a végső búcsú napja lesz. És az volt az álmom, hogy téged, mint a megboldogult feltaláló jó módú özvegyét hagylak itt a földön.

GINA

(a könnyeit törülgeti) Ne, Hjalmar, kérlek szépen, ne beszélj így. Isten őrizzen engem attól, hogy megérjem az özvegységet.

HJALMAR

Most már úgyis mindegy. Vége, Gina, mindennek vége!

Gregers Werle nyit be a szobába óvatosan; körülnéz

GREGERS

Szabad?

HJALMAR

Tessék; gyere be.

GREGERS

(belép a szobába; arca sugárzik az elégedettségtől; kezét akar nyújtani nekik) Drága barátaim! *(Egyikről a másikra pillant; súgva kérdi Hjalmart)* Még nem volt meg?

HJALMAR

(hangosan) De; megvolt.

GREGERS

Igen?

HJALMAR

Életem legkeservesebb órája volt.

GREGERS

De felelő is, ugye?

HJALMAR

Hát, mindenesetre túl vagyunk rajta, egyelőre.

GINA

Az Úristen bocsássa meg magának, Werle úr.

GREGERS

(meghökkenően) Nem értem...

HJALMAR

Mit nem értesz?

GREGERS

Hogy ilyen létfontosságú elhatározás után - most, hogy őszintén feltártátok a múltat, aminek alapján egész új életet fogtok felépíteni magatoknak - tiszta szívvel, közös erővel, amiben nem lesz helye képmutatásnak...

HJALMAR

Persze, persze, tudom én.

GREGERS

Én azt hittem, hogy amikor majd belépek az ajtón, a megtisztultság boldog s derűs fénye fogad mindkettőtök arcán. De ti ehelyett leverten, szomorúan...

GINA

Ha csak fény kell... *(Leveszi a lámpa ernyőjét)*

GREGERS

Maga nem akar engem megérteni, Ekdalné. Rendben van; majd idővel. No de te, Hjalmar? Remélem, számodra tényleg magasztosabb régiók kapuit nyitotta meg ez a nagy megtisztulás?

HJALMAR

Hogyne, persze. Mármost bizonyos értelemben.

GREGERS

Hát van ahhoz fogható élmény az életben, mint megbocsátani a bűnösnek és magunkhoz emelni a szeretet erejével?

HJALMAR

Nagyon keserű volt a pohár, Gregers. Azt hiszed, ilyen könnyű az embernek elfelejteni az ízét?

GREGERS

Nem; egy közönséges embernek biztos nem könnyű. De neked, Hjalmar!

HJALMAR

Jaj, Gregers, tudom, tudom én! Csak ne hajszoj, kérlek. Lásd be, hogy ehhez nekem is idő kell.

GREGERS

Hjalmar, te tényleg olyan vagy, mint a vadkacsa.

(Közben Relling jött be az előszobaajtón)

RELLING

Nocsak, nocsak. Már megint a vadkacsáról folyik a szó?

HJALMAR

Igen. Werle nagykereskedő úr égi vadászszákmányáról.

RELLING

Á! Szóval Werléről beszélgettek?

HJALMAR

Róla - meg magunkról.

RELLING

(Gregershez, fojtott hangon) Az ördög vinné el magát!

HJALMAR

Mit mondtál?

RELLING

Csak kifejezést adtam őszinte óhajomnak, hogy ez a kuruzsló szedje a cókémóját, és menjen innen a pokolba. Mert ha még sokáig rontja itt a levegőt, képes és tönkretesz mindkettőtöket.

GREGERS

Nem, kedves Relling doktor, nem ilyen egyszerű a kérdés. Hjalmarról most nem beszélek. Őt jól ismerjük mindannyian. De én tudom, hogy a feleségében is kell lennie valami értékes magnak, hogy lénye legmélyén ott szunnyad az a valami, ami érdemesíti a bizalomra, valami őszinte és igaz...

GINA

(könnyekkel küszködik) Akkor meg minek kötözködik velem! Hagyott volna meg békén annak, aki voltam.

RELLING

(Gregershez) Szabad érdeklődnöm - remélem, nem veszi arcátlanságnak -, hogy tulajdonképpen mit akar maga ezektől az emberektől?

GREGERS

Szeretném, ha tiszta és boldog házasságban élnének.

RELLING

Vagyis az a véleménye, hogy Ekdalék házassága a jelen állapotában nem elég jó?

GREGERS

Valószínűleg se jobb, se rosszabb, mint sajnos, a házasságok többsége. Az eszménytől azonban távol esik.

HJALMAR

Neked, Relling, sosem volt érzéked az eszményhez.

RELLING

Locsogás, fiacskám; üres locsogás! Ha szabad kérdezni, tisztelt Werle úr, ön körülbelül hány eszményi házasságot látott életében?

GREGERS

Azt hiszem, egyet sem.

RELLING

Hát én se.

GREGERS

De láttam megszámlálhatatlan sokat az ellenkezőből. És volt alkalmam közelről tanulmányozni, micsoda pusztítást végez az ilyen házasság mindkét házastársban.

HJALMAR

Még az ember erkölcsi alapjait is kikezdheti; ez benne a legszörnyűbb.

RELLING

No persze, magam igazából sose voltam nő; úgyhogy tulajdonképpen nem tudom megítélni a dolgot. De egyet tudok: a gyerek éppúgy részese a házasságnak, mint a felnőttek. A gyereket pedig tessék békén hagyni!

HJALMAR

Hedvig! Drága kicsi lányom!

RELLING

Hedviget szíveskedjetelek kihagyni ebből a játékból. Ti ketten felnőtt emberek vagytok; ha ahhoz van kedvetek, hát csak tegyétek tönkre az életeteket, kísérletezzetek vele, bánom is én. De figyelmeztetek benneteket, Hedviggel óvatosak legyetek, mert könnyen kárt tesztek benne.

HJALMAR

Kárt?

RELLING

Vagy ő tesz kárt magában - meg talán másokban is.

GINA

De miből gondolja, doktor úr?

HJALMAR

Csak nem azt akarja mondani, hogy veszélyben a szeme világa?

RELLING

Ennek most semmi köze a szeméhez... De, Hedvig most igen érzékeny korban van. Amikor a gyerekek mindenféle furcsa gondolatai támadnak.

GINA

De még mennyire! Mostanában folyton ott ül a konyhai tűzhely előtt, és a parazsat piszkálja. Azt mondja, "tűzvészt" játszik. Már rettegek, hogy egyszer felgyújtja a házat.

RELLING

Na tessék. Tudom én!

GREGERS

(Rellinghez) És ön mivel magyarázza ezt?

RELLING

(kurtán) Ez serdülőkor, uram.

HJALMAR

Amíg én mellette állok ennek a gyerekek, amíg engem a föld alá nem tesznek...!

(Kopogtatnak az ajtón)

GINA

Csönd, Hjalmar! Valaki van az előszobában! *(Kiáltva)* Tessék!

(Sörbyné lép be utcai ruhában)

SÖRBYNÉ

Jó estét kívánok!

GINA

(elébe megy) Nahát! Te vagy az, Bertha!

SÖRBYNÉ

Hát ki más? De nem rosszkor jöttem?

HJALMAR

Ugyan, kedves Sörbyné asszony, dehogy! A Werle-ház követe...

SÖRBYNÉ

(Ginához) Az igazat megvallva, azt reméltem, hogy a férfiak nem lesznek itthon; azért ugrottam fel most, hogy egy kicsit eltereférljünk meg elbúcsúzzam tőled.

GINA

Búcsúzni? Hát elutazol?

SÖRBYNÉ

Igen, holnap kora reggel - föl Höydalba. Werle úr már ma elment, délután. *(Gregershez, mintegy mellékesen)* Magát sokszor üdvöзли.

GINA

Nahát!

HJALMAR

Szóval Werle úr elutazott? És kegyed megy utána?

SÖRBYNÉ

Igen. Hát mit szól hozzá, Ekdal úr?

HJALMAR

Én csak annyit, hogy vigyázzon magára.

GREGERS

Majd én megmagyarázom a dolgot. Apám feleségül veszi Sörbynét.

HJALMAR

Feleségül veszi!

GINA

Ó, Bertha! Tényleg? Végre-valahára!

RELLING

(hangja reszket) De erről, ugye, szó sincs?

SÖRBYNÉ

De igen, drága Relling doktor, összeházasodunk.

RELLING

Szóval újra férjhez megy?

SÖRBYNÉ

Hát igen. Ez lett a vége. Werle úr már meg is szerezte a házassági engedélyt, és fönn, a bányatelepen csendben egybekelünk.

GREGERS

Akkor nekem most, mint jó mostohafiához illik, sok boldogságot kell kívánnom önnek.

SÖRBYNÉ

Köszönöm, Gregers; ha őszintén gondolja. Mindenesetre remélem, hogy nekem is és az édesapjának is valóban sok boldogságot fog hozni ez a lépés.

RELLING

Minden oka megvan, hogy ezt remélje. Végére is, amennyire én tudom, Werle nem szokott berúgni, és azt se hiszem, hogy verné a feleségét, amint az a szomorú emlékezetű, megboldogult lódoktornak szokása volt.

SÖRBYNÉ

Maga csak ne bolygassa szegény Sörbyt a haló porában! Neki is voltak jó oldalai.

RELLING

A nagykereskedő úrnak azonban nyilván még több jó oldala van.

SÖRBYNÉ

Az mindenesetre kétségtelen, azt hiszem, hogy ő legalább nem dorbézolta el a vele született erényeit, mint egyesek. Aki pedig nem tud uralkodni a rossz tulajdonságain, az csak magára vessen.

RELLING

Ma este megint mulatni megyek Molvikkal.

SÖRBYNÉ

Ne tegye, drága Relling, kérem szépen, ne tegye! A kedvemért!

RELLING

Eh, minek már erre szót vesztegetni? *(Hjalmarhoz)* Gyere te is; nincs kedved?

GINA

Nincs neki; köszönjük a meghívást. Az én férjem nem szokott iszákolni!

HJALMAR

(fojtott hangon, mérgesen) Fogd már be a szád!

RELLING

Hát akkor, a viszontlátásra - Werléné asszony. *(Az előszobaajtón távozik)*

GREGERS

(Sörbynének) Úgy veszem észre, hogy közeli ismerősök Relling doktorral.

SÖRBYNÉ

Ó, évek óta ismerjük egymást. Sőt egy időben úgy festett a dolog, hogy házasság lesz belőle.

GREGERS

Szerencséje, hogy másképp alakult.

SÖRBYNÉ

Bizony, én is azt hiszem. De én persze mindig vigyáztam, nehogy elragadjanak a hangulataim. Egy nő legyen óvatos.

GREGERS

Mondja, és nem fél, hogy elárulom apámnak ezt a régi ismeretséget?

SÖRBYNÉ

Gondolhatja, hogy már régen elmondtam neki, én magam.

GREGERS

Valóban?

SÖRBYNÉ

Az ön édesapja a legjelentéktelenebb kis apróságot is tudja rólam, amit rosszindulatú emberek elpletykálhatnak rólam - mármint, ha csak szemernyi igazság is volt a dologban. Én minden effélet őszintén elmondtam neki: ez volt az első dolgom, amint tudatta velem, hogy komolyak a szándékai.

GREGERS

Akkor maga szokatlanul őszinte ember.

SÖRBYNÉ

Mindig is az voltam. Szerintem mi nők mindig ezzel jutunk a legmesszebb.

HJALMAR

Gina, te mit szólna ehhez?

GINA

Olyan sokfélék vagyunk mi nők is. Az egyik így csinálja, a másik amúgy.

SÖRBYNÉ

Tudod, Gina, nekem az a véleményem, hogy a legokosabb úgy tenni, ahogy én csináltam. És Werle úr sem titkolt el előlem semmit a múltjából. És tulajdonképpen ez is hozott minket össze. Most aztán olyan nyíltan és őszintén beszélgethet velem, akár egy gyermek. És neki ebben még soha nem volt része. Ennek a nagy, egészséges és életerős

embernek egész ifjúkorában és férfikora java részében folyton csak erkölcsprédikációkat kellett hallgatnia, a bűnei ostromozását. Amelyek ráadásul még - amennyire én tudom - többnyire csak képzeletbeliek voltak.

GINA

Igen, ez úgy van, ahogy mondod.

GREGERS

Ha a hölgyek erre a tárgyra akarnak áttérni, akkor jobb lesz, ha én máris megyek.

SÖRBYNÉ

Emiatt csak maradjon nyugodtan. Egy szót se szólok többet erről. Csak azt akartam, hogy maga is tudja, hogy én nem titkoltam el semmit, nem volt a részemről semmi fondorlat. Mert hogy talán van, aki úgy látja, hogy remek partit csinálok, és micsoda szerencsém van nekem; és persze bizonyos értelemben tényleg szerencsés is vagyok. Én azonban úgy gondolom, hogy ebben a házasságban én semmivel sem kapok többet, mint amennyit magam beleadok. Hűséges leszek hozzá, és soha el nem hagyom. De ami ennél is több, én leszek az, aki a gondját fogja viselni, aki ápolni fogja, mint senki, amikor most már nemsokára magatehetetlen lesz.

HJALMAR

Magatehetetlen?

GREGERS

(Sörbynéhez) Kérem, ne folytassuk most ezt a témát.

SÖRBYNÉ

Nincs már értelme tovább titkolni, bármennyire szeretné is. Werle meg fog vakulni.

HJALMAR

(elképedve) Meg fog vakulni? Hát nem furcsa? ő is?

GINA

És még nagyon sokan mások is.

SÖRBYNÉ

Képzeltetik, mit jelent ez egy üzletembernek. De hát majd megpróbálok látni is helyette, amennyire tőlem telik. De most már mennem kell; jaj, annyi dolgom van még. Ja, és majd elfelejtettem, Ekdal úr, Werle azt üzeni, hogy ha úgy gondolja, hogy segítségére lehet valamiben, csak szóljon nyugodtan Grabergnek.

GREGERS

Mely ajánlatot Hjalmar Ekdal bizonyára köszönettel visszautasít majd.

SÖRBYNÉ

Ugyan miért; hiszen mostanáig is...

GINA

Nem, Bertha, köszönjük szépen, de Hjalmar ezentúl nem lesz rászorulva Werle úr segítségére.

HJALMAR

(lassan és súlyosan ejtve a szavakat) Kérem, adja át jövődöbelijének a legjobb kívánságaimat, és közölje vele, hogy már a legközelebbi jövőben fel fogom keresni a könyvelőjét, Graberg urat és...

GREGERS

Hjalmar! Képes lennél?

HJALMAR

Ismétlem, tehát fel fogom keresni könyvelőjét, Graberg urat, és számlakivonatokat fogok kérni tőle azokról az összegekről, amelyekkel adósa vagyok a főnökének. Megfizetem ezt a becsületbeli tartozást. Hahaha! "Becsületbeli tartozás" - milyen találó! De ne is beszéljünk róla többet. Mindent vissza fogok fizetni Werlének - ötszázalékos kamattal.

GINA

De Hjalmar, drágám! Honnan vesszük hozzá a pénzt?

HJALMAR

Mondja meg, kérem, a jövődö férjének, hogy fáradhatatlanul dolgozom a találmányomon. Továbbá azt is, hogy emberfeletti munkámhoz egyedül az a vágy adja az erőt, hogy megszabaduljak a megalázó adósság terhétől. Ez találmányom egyetlen célja. Minden belőle származó anyagi hasznomat az ön jövődö férje költségeinek megtérítésére kívánom fordítani.

SÖRBYNÉ

Úgy látom, történt valami ebben a házban.

HJALMAR

Igen, asszonyom, történt.

SÖRBYNÉ

Hát akkor a viszontlátásra. Még szerettem volna megbeszélni veled, Gina, egy-két dolgot; de hát majd inkább legközelebb. A viszontlátásra!

(Hjalmar és Gregers némán meghajol. Gina az ajtóhoz kíséri Sörbynét)

HJALMAR

Csak a küszöbig, Gina!

(Sörbyné távozik; Gina beteszi utána az ajtót)

Hát, - Gregers; ez is megvolna. Most végre leráztam ezt a nyomasztó adósságot.

GREGERS

Hamarosan, Hjalmar; hamarosan lerázod.

HJALMAR

Mondd, korrektül viselkedtem, nem?

GREGERS

Az az ember vagy, Hjalmar, akinek mindig is hittelek.

HJALMAR

Tudod, vannak esetek, amikor az ember semmiképp sem teheti túl magát az eszményein. Nekem, aki a családom kenyérkeresője vagyok, ez persze szörnyű teher és nagy áldozat. Gondolhatod, hogy a magamfajta vagyontalan embernek nem tréfadolog visszafizetni egy esztendő hosszú során át felhalmozódott adósságot, különösen, hogy úgy mondjam, ha már a feledés pora is belepte. És mégis, Gregers; ez most mind nem számít. Igaz emberségem követeli a jogait!

GREGERS

(Hjalmar vállára teszi a kezét) Drága barátom! Mondd, nem jól tettem-e végül is, hogy eljöttem hozzád?

HJALMAR

De igen.

GREGERS

Most, hogy végre tisztán látod a helyzetedet hát nem nagyszerű érzés?

HJALMAR

(kissé ingerülten) De, persze. Csak van valami, ami kicsit bántja az igazságérzetemet.

GREGERS

Micsoda, Hjalmar?

HJALMAR

Ez a... de hát nem is tudom, szabad-e előtted ilyen nyíltan beszélnem apádról?

GREGERS

Miattam ne aggályoskodj.

HJALMAR

Nos hát... Tudod, engem nagyon bánt, hogy mindezek után mégse én fogok tökéletes házasságban élni, hanem ő.

GREGERS

Ugyan, Hjalmar, hogy mondhatasz ilyet?

HJALMAR

De, de, Gregers; ez a valóság! Apád és Sörbyné házassága a teljes és kölcsönös bizalmon alapul, mindkét fél teljes és feltétel nélküli őszinteségén; semmit el nem titkolnak egymás elől; sehol semmi színlelés, semmi képmutatás; megállapodtak, és hogy úgy mondjam, kölcsönös bűnbocsánatot adtak egymás bűneire.

GREGERS

Na és?

HJALMAR

No de, Gregers, hát ez azt jelenti, hogy ezeknél minden mintaszerű. Mert aszerint, amit te mondtál, apád és Sörbyné mindent megtett, ami ahhoz kell, hogy igaz és boldog házasságra lépjenek egymással.

GREGERS

De Hjalmar, az ő házasságuk egészen más dolog. Csak nem akarsz ezekhez hasonlítani magatokat? Érted, hogy mit akarok mondani, nem?

HJALMAR

De mégiscsak van itt valami, ami nem megy ki a fejemből, és ami sérti az igazságérzetemet. Mert úgy néz ki a dolog, mintha nem lenne igazság a világban.

GINA

Jaj. Hjalmar, hát hogy szabad ilyeneket mondani?

GREGERS

Hm. Most ne menjünk bele ebbe, jó?

HJALMAR

Másképp viszont abban mégiscsak a sors kezét vélem látni, hogy apád meg fog vakulni.

GINA

Az még nem biztos.

HJALMAR

De igen, biztos. Nekünk pedig nem is szabad kételkednünk benne; hiszen épp ebben nyilvánul meg a magasabb igazságtevés. Mert nem az volt-e Werle vétke, hogy elvakította egy embertársát, aki bízott benne...

GREGERS

Sajnos, nemcsak egyet.

HJALMAR

És most, íme, itt van a kérlelhetetlen és kifürkészhetetlen sors bosszúja; a szeme világától fosztja meg Werlét.

GINA

Hjalmar, szörnyűségeket beszélsz! A hideg futkos a hátamon.

HJALMAR

Nem árt, Gina, ha olykor az emberi lét sötét és rejtelmes dolgaiba is belepillantunk.

Jókedvűen és kifulladásra a sétától Hedvig lép be az előszobaajtón; kalapját, kabátját a kezében hozza

GINA

Megjöttél, kislányom?

HEDVIG

Igen, anyukám; nem volt kedvem messze menni. És jó is, hogy hamarabb visszafordultam, mert így összetalálkoztam valakivel a kapuban.

HJALMAR

Sörbynével, ugye?

HEDVIG

Vele.

HJALMAR

(föl s alá járkal) Remélem, utoljára.

Csend. Hedvig félénken hol egyikükre, hol másikukra pillant, mintegy a hangulatukat próbája kitalálni

HEDVIG

(odamegy Hjalmarhoz, hízelkedve mondja) Papa.

HJALMAR

Mi van, kislányom?

HEDVIG

Ajándékot kaptam tőle.

HJALMAR

(megtorpan) Ajándékot?

HEDVIG

Igen; a születésnapomra.

GINA

Máskor is mindig kaptál tőle valami apróságot.

HJALMAR
Na és, mi az?

HEDVIG
Még nem szabad tudni senkinek. Mert majd a mamától fogom megkapni, holnap reggel, amikor felébredek.

HJALMAR
Már megint ez a titkolózás! És nekem persze semmi közöm hozzá, mi?

HEDVIG
(*sietve*) Dehogynem, papa, megnézheted, ha akarod. Egy nagy levél. (*Kiveszi a kabátja zsebéből*)

HJALMAR
Levelet is írt hozzá?

HEDVIG
Igen, de most még csak a levél van itt. A többi majd biztos később jön. De képzeld csak, papa, levelet kaptam! Én még sose kaptam levelet! És úgy van címezve, hogy "kisasszonynak". (*Felolvassa*) "Hedvig Ekdal kisasszonynak." Képzeld papa, ez én vagyok!

HJALMAR
Na, mutasd azt a levelet.

HEDVIG
(*átnyújtja a levelet apjának*) Tessék, oda van írva.

HJALMAR
Ez az öreg Werle kézírása.

GINA
Biztos vagy benne, Hjalmar?

HJALMAR
Tessék, nézd meg magad.

GINA
Ó, hát mit értek én az ilyesmihez?

HJALMAR
Hedvig, megengeded, hogy kibontsam és elolvassam?

HEDVIG
Persze, papa, csak olvasd, ha akarod.

GINA

De ne ma este, Hjalmar; a születésnapjára kapta.

HEDVIG

(gyengéden) De mama, csak hadd olvassa! Biztos valami jó hír. És akkor a papa örülni fog, és megint jókedvünk lesz mindannyiunknak!

HJALMAR

Szóval, felbonthatom?

HEDVIG

Persze, papa, bontsd csak! Már olyan kíváncsi vagyok, hogy mi lehet benne!

HJALMAR

Akkor jó. *(Felbontja a borítékot, s egy papírlapot vesz ki belőle; látható megdöbbenéssel olvassa)* Hát ez meg mit jelentsen?

GINA

Mi van benne?

HEDVIG

Jaj, papa, mondd már!

HJALMAR

Maradj csöndben. *(Újra elolvassa. Falfehér, de uralkodik magán)* Ez egy ajándékozási okirat, Hedvig.

HEDVIG

Jaj de jó! És mit kapok?

HJALMAR

Tessék, olvasd el.

(Hedvig a lámpához megy, és elolvassa az írást)

(Halkan, fogcsikorgatva, kezét ökölbe szorítva) A szeme! A szeme! Most meg ez a levél!

HEDVIG

(felpillant a levélből) De itt az áll, hogy a nagypapa kapja.

HJALMAR

(elveszi a levelet Hedvigtől) Gina, érted te ezt?

GINA

Én még azt se tudom, miről van szó. Megmondanád végre?

HJALMAR

Azt írja Werle Hedvignek, hogy öreg nagyapjának többé nem kell a másolással gyötörnie magát, mert ezentúl az iroda havonta száz koronát folyósít a számára...

GREGERS

Hah!

HEDVIG

Száz koronát, mama; én is elolvastam.

GINA

Na, fog neki örülni az öreg.

HJALMAR

...amíg szükségét látja. Ami természetesen azt jelenti, hogy a holta napjáig.

GINA

Legalább szegény öregnek nem lesz több gondja az életben.

HJALMAR

De ez még nem minden. Van tovább is, csak odáig még nem jutottál az olvasásban, Hedvig. Nagyapáról ugyanis terád száll az adomány.

HEDVIG

Énrám? Az egész?

HJALMAR

Azt írja, hogy életed végéig jogosult vagy ugyanerre az összegre. - Hallod ezt, Gina?

GINA

Hallom, hát!

HEDVIG

Nahát! Hogy az enyém lesz az a rengeteg pénz! *(Megrázza apját)* Papa, papa! Hát nem is örülsz?

HJALMAR

(kiszabadítja magát) Még örüljek is. *(Föl-alá járkál a szobában)* Micsoda jövő, micsoda távlatok tárulnak fel előttem. És persze Hedvig kapja - róla gondoskodik ilyen bőkezűen.

GINA

Persze, hát neki van születésnapja, nem?

HEDVIG

De hát úgylis a tiéd lesz, papa, az egész! Tudod, hogy én neked adom meg a mamának az egész pénzt!

HJALMAR

Az anyádnak! Hát persze!

GREGERS

Vigyázz, Hjalmar! Ez csapda.

HJALMAR

Gondolod?

GREGERS

Mikor a délelőtt itt járt, azt mondta nekem, hogy "Hjalmar Ekdal nem az az ember, akinek gondolod".

HJALMAR

Szóval, nem az az ember!

GREGERS

És hogy "Majd meglátod".

HJALMAR

Mármint azt, ezek szerint, hogy hagyom magam megvásárolni!

HEDVIG

De mama, mi ez?

GINA

Menj ki, kislányom, tedd le a ruhádat.

Hedvig könnyekkel küszködve kimegy a konyhaajtón át

GREGERS

Igen, Hjalmar. Most majd meglátjuk, hogy melyikünknek van igaza, neki-e vagy nekem.

HJALMAR

(lassú mozdulatokkal kettétépi az okmányt, és mindkét darabját az asztalra helyezi)

Tessék, ez a válaszom.

GREGERS

Nem is vártam mást.

HJALMAR

(odamegy Ginához, aki a kályha mellett áll, és halkan megszólítja) És most végre legyen vége a képmutatásnak és hazudozásnak egyszer s mindenkorra. Felelj nekem; ha egyszer a viszonyotok már megszűnt, amikor te engem "megkedveltél", mint mondtad, akkor mi oka volt rá, hogy pénzzel is segítse a mi házasságunkat?

GINA

Biztos azt gondolta, hogy majd szívesen látott vendég lesz nálunk.

HJALMAR

Csak ezért tette volna? Nem lehetséges, hogy tartott egy bizonyos eshetőségtől?

GINA

Nem értem, mire célzol?

HJALMAR

Tudni akarom, hogy joga van-e a gyerekednek az én házámban élni?

GINA

(kihúzza magát, szeme villog) És ezt te kérded?

HJALMAR

Felelj a kérdésekre. Az enyém-e Hedvig, vagy... Nos?

GINA

(jeges tekintettel, dacosan néz farkasszemet Hjalmarral) Nem tudom.

HJALMAR

(reszketve) Nem tudod?

GINA

Honnan tudnám? Az ilyen magamfajta...

HJALMAR

(csöndesen, miközben elfordul tőle) Akkor nekem nincs többé keresnivalóm ebben a házban.

GREGERS

Hjalmar, gondold meg, mit csinálsz.

HJALMAR

(belebújik a felöltőjébe) Nincs mit meggondolnom; az olyan embernek, mint én vagyok, nincs.

GREGERS

Ellenkezőleg, Hjalmar! Együtt kell maradnotok, mindhármótoknak, másképp nem lehet részed a megbocsátás nagy szentségében!

HJALMAR

De én nem akarok megbocsátani. Nem! Soha! Hol a kalapom? *(Fogja a kalapját)* Az otthonom romokban hever körülöttem. *(Sírva fakad)* Gregers! És nincs többé gyermekem!

HEDVIG

(az imént lépett be a konyhából) Papa, mit mondasz? *(Odarohan hozzá)* Papa! Papa!

GINA

Látod, Hjalmar?

HJALMAR

Ne közeledj hozzám, Hedvig! Menj tőlem! Látni se bírlak. Ah, a szeme! Isten veletek!
(Az ajtó felé indul)

HEDVIG

(belekapaszkodik apjába, sikoltozva) Ne! Ne! Papa! Ne menj el!

GINA

(kiáltva) Hjalmar, a gyerek! Nézd! A gyerekre legyél tekintettel!

HJALMAR

Nem! Nem akarom látni! Nem bírom! Elmegyek - itt hagyom ezt az egészet!

Kitépi magát Hedvig karjaiból, és az előszobaajtón távozik

HEDVIG

(kétségbeesetten) Mama! Elmegy! Itt hagy minket! És sose fog visszajönni!

GINA

Ne sírj, kislányom. Vissza fog jönni a papa.

HEDVIG

(zokogva a pamlagra veti magát) Nem, én tudom, soha többet nem fog visszajönni.

GREGERS

Kérem, Ekdalné asszony - elhiszi nekem, hogy én csak a legjobbat akartam?

GINA

Lehet, de az Úristen bocsássa meg magának, amit tett.

HEDVIG

(a pamlagon heverve) Mama, én meghalok. Hát mit csináltam én, anyukám? Mama, mama, hozd vissza!

GINA

Jól van, kislányom, csak nyugodj meg szépen. Mindjárt megyek és megkeresem a papát.
(Kabátot ölt) Talán csak itt lesz lenn Rellingnél. De most már igazán elég volt a sírásból.
Hagyd abba, kislányom, megígéred?

HEDVIG

(görcsösen zokog) Igen, meg. Csak a papa jöjjön vissza.

GREGERS

(a távozó Ginához) Nem gondolja, asszonyom, hogy helyesebb volna, ha hagyná, hogy előbb megvívja magában a harcot a rászakadt szörnyű fájdalommal?

GINA

Arra ráér aztán is. Most ezt a szegény gyereket kell megnyugtatni. Az fontosabb. *(Kimegy az előszobaajtón)*

HEDVIG

(felül és könnyeit szárogatja) Most pedig tessék nekem megmondani, hogy mi a baj? Miért van, hogy papa látni se akar többé?

GREGERS

Kislány még maga ahhoz, hogy ezt megtudja; majd ha felnőtt lesz.

HEDVIG

(szípg) És most akkor én addig szomorkodjam, amíg fel nem nővök? De úgyis tudom, hogy mi a baj. Biztos azért van az egész, mert nem is vagyok igazából a papa gyereke.

GREGERS

(feszengve) És az meg hogy volna lehetséges?

HEDVIG

Úgy, hogy a mama csak úgy talált engem. A papa meg most megtudta. Már olvastam ilyesmiről.

GREGERS

Na és ha úgy is volna...

HEDVIG

Igen, szerintem is attól még szerethetne. De még jobban is. A vadkacsát is úgy kaptuk, ajándékba; de én azért borzasztóan szeretem.

GREGERS

(megpróbálja elterelni a kislány figyelmét) Persze, a vadkacsa! Erre nem is gondoltam; beszélgessünk egy kicsit a vadkacsáról, jó?

HEDVIG

Szegény vadkacsa. Többé őt se akarja látni a papa. Tessék elképzelni, ki akarta tekerni a nyakát!

GREGERS

Ugyan! Csak nem gondolja, hogy megteszi?

HEDVIG

Nem, de mondta. És szerintem borzasztó, hogy a papa ilyeneket mondjon. Mert én meg minden este imádkozom a vadkacsáért, hogy meg ne haljon, és ne is essen semmi baja.

GREGERS

(a kislányra pillant) Esténként szokott imádkozni?

HEDVIG

Igen.

GREGERS

És ki tanította rá?

HEDVIG

Senki, csak így magamtól jöttem rá. Amikor egyszer a papa olyan nagyon beteg volt, hogy piócákat raktak a nyakára, és azt mondta, hogy ő már fél lábbal a sírban van.

GREGERS

És aztán?

HEDVIG

Esténként lefekvés után imádkoztam érte. És azóta is minden este imádkozom.

GREGERS

Csak most már a vadkacsáért is imádkozik, igaz?

HEDVIG

Arra gondoltam, hogy talán segít, ha őt is beleveszem az imádságba, mert kezdetben olyan kis elesett volt szegény.

GREGERS

És reggelenként nem imádkozik?

HEDVIG

Nem, dehogy.

GREGERS

És akkor már miért nem reggel is?

HEDVIG

Hát mert reggel világos van, és akkor már nincs mitől félni.

GREGERS

És ennek a vadkacsának, akit maga annyira szeret, a papája ki akarja tekerni a nyakát.

HEDVIG

Nem, csak azt mondta, hogy a legszívesebben megtenné, de a kedvemért nem bántja. Szerintem ez nagyon szép volt a papától.

GREGERS

(közelebb húzódik) Hedvig, mi lenne, ha most a papája kedvéért önként feláldozná a vadkacsáját?

HEDVIG

(felpattan) A vadkacsámat!

GREGERS

Ha azt, ami magának a legdrágább a világon, most odaadná a papájáért, de önként és szívesen!

HEDVIG

Gondolja, hogy az segít?

GREGERS

Meg kell próbálni, Hedvig.

HEDVIG

(csöndesen, könnyektől csillogó szemmel) Jó, akkor megpróbálom.

GREGERS

Gondolja, hogy lesz hozzá elég lelkiereje?

HEDVIG

Majd megkérem a nagypapát, hogy lője le nekem.

GREGERS

Az jó lesz. De a mamának egy szót se erről a dologról!

HEDVIG

Miért?

GREGERS

Mert ő úgyse értene meg minket.

HEDVIG

A vadkacsát...? Jó, akkor holnap reggel megpróbálom.

(Gina jön be az előszobaajtón)

(Elébe szalad) Megtaláltad, mama?

GINA

Nem, de mondták, hogy bement Rellinghez, aztán együtt elmentek valahová.

GREGERS

Biztos ez?

GINA

A házmesterné mondta. Azt mondja, Molvik is velük ment.

GREGERS

És épp most, amikor magányra volna szüksége, hogy megvívja lelkében a harcát.

GINA

(leveszi a kabátját) Hát igen, a férfiakkal sose tudja az ember, hányadán áll. A jó ég tudja csak, miféle lebuja vitte ez a Relling. Eriksennéhez átszaladtam, de ott nem voltak.

HEDVIG

(a könnyeivel küszködik) És mi lesz, ha soha többé nem jön haza?

GREGERS

Visszajön. Holnap fölkeresem és beszélek vele; majd meglátja, futva fog hazajönni! Úgyhogy egészen nyugodtan lefekhet aludni, Hedvig. Jó éjszakát.

(Az előszobaajtón távozik)

HEDVIG

(zokogva veti magát az anyja nyakába) Mama! Mama!

GINA

(Hedvig hátát simogatja és felsóhajt) Tudtam én mindjárt, Rellingnek volt igaza. Jön egy ilyen féleszű az eszményeivel, aztán ez a vége.

ÖTÖDIK FELVONÁS

Hjalmar Ekdal műterme; hideg és szürke fények. A tetőablakok nagy üvegtábláin lucskos hó. Gina jön be a konyhából, kötényben van, kezében tollseprű és porrongy; a nappali felé indul. Ugyanebben a pillanatban Hedvig szalad be az előszobából

GINA

(megtorpan) Na?

HEDVIG

Mama, én azt hiszem, hogy itt van Rellingnél...

GINA
Na, látod!

HEDVIG
...mert a házmesterné azt mondja, hogy úgy hallotta az éjjel, Relling harmadmagával jött haza.

GINA
Szinte gondoltam.

HEDVIG
De hát hiába van itt a házban, ha egyszer hozzánk nem akar feljönni!

GINA
De legalább én lemehetek hozzá; majd beszélek a fejével.

Az öreg Ekdal lép ki a szobája ajtaján; papucsban, köntösben van, kezében égő pipa

EKDAL
Hjalmar! Mi az, Hjalmar nincs itthon?

GINA
Nincs. Elment hazulról.

EKDAL
Nocsak, ilyen korán? És ebben a hóviharban? Na, mindegy. Mehetek én egyedül is sétálni!

Félrehúzza a padlásajtót; Hedvig segít neki. A öreg Ekdal bemegy, a kislány pedig behúzza utána az ajtót

HEDVIG
(halkan) Mama, mi lesz, ha a szegény nagypapa megtudja, hogy a papa itt akar hagyni minket!

GINA
Semmi! A nagypapának nem muszáj megtudni. Isteni szerencse, hogy tegnap abban a hajcihőben nem volt itthon.

HEDVIG
Jó, de...

(Gregers lép be az előszobából)

GREGERS
Nos? Van valami hír róla?

GINA

Állítólag itt van Rellingnél.

GREGERS

Szóval Rellingnél! Hát tényleg elment ezzel a két fráterrel?

GINA

Úgy látszik.

GREGERS

No de, mikor annyira kellett volna neki a magány, hogy magába szálljon...

GINA

Hát igen.

(Relling jön be az előszobaajtón)

HEDVIG

(odaszalad hozzá) Relling úr, magánál van a papa?

GINA

(egyszerre) Magánál van?

RELLING

Nálam hát.

HEDVIG

És nekünk miért nem tetszett szólni?

RELLING

Mert én egy állat vagyok. És mert először is azt a másik barmot kellett megfékeznem. Mármint démoni barátomat, természetesen. Aztán meg úgy aludtam, mint akit fejbe vágtak...

GINA

És mit mond Hjalmar?

RELLING

Semmit.

HEDVIG

Semmit?

RELLING

Egy árva szót sem.

GREGERS

Persze. Ez magától értetődik.

GINA

De akkor mit csinál?

RELLING

Fekszik a díványon és horkol.

GINA

Horkol? Na, horkolni, azt rettenetesen tud.

HEDVIG

Alszik? Hát tud aludni?

RELLING

Úgy látszik.

GREGERS

Érthető. Azután a súlyos lelki tusa után...

GINA

Meg nincs ő ahhoz szokva, hogy éjszaka kódorogjon az utcán.

HEDVIG

Mama, talán még jó is, hogy egy kicsit alszik.

GINA

Persze, kislányom; szerintem is. De akkor viszont ne is keltsük fel, hadd aludja ki magát. Köszönöm magának, Relling úr. Hát akkor én most gyorsan kitakarítok, rendbe szedem egy kicsit a házat, aztán... Gyere, kislányom, segíteni,

Gina és Hedvig átmegy a nappaliba

GREGERS

(*Rellinghez*) Ön mivel magyarázná azt a lelki átalakulást, ami most Hjalmarban lejátszódik?

RELLING

Na, lelki átalakulásnak én aztán nyomát se láttam rajta.

GREGERS

Hogyhogy? Amikor ilyen fordulóponthoz érkezett, amikor az élete új értelmet kap? Hogyan képzeled, doktor, hogy egy olyan egyéniség, mint Hjalmar...

RELLING

Egyéniség? Ez? Én mondom magának, hogy ha volt is benne valamikor hajlam az efféle elferdülésre, amit maga egyéniségnek nevez, hát azt gyökerestül kiirtották belőle, még gyerekkorában. Nekem elhiheti.

GREGERS

Nagyon furcsállanám - tekintve, hogy milyen gondos és szeretetteljes nevelést kapott.

RELLING

Mi? Attól a kelekótya, hisztérikus vénkisasszonytól? A tántikáitól?

GREGERS

Biztosíthatom, hogy Hjalmar mindkét nagynénje olyan asszony volt, aki sohasem tévesztette szem elől az eszményeit. Ön persze most gúnyolódni fog rajtam.

RELLING

Épp ahhoz van most kedvem! Nézze, én nagyon jól tudom, mit beszélek; épp eleget szavalt nekem a maga barátja a két "lelkianyjáról". Csakhogy szerintem sok köszönnivalója nincs nekik. Ekdalnak az a legnagyobb szerencsétlensége, hogy a környezete mindig valami tündöklő, nagy szellemnek tartotta...

GREGERS

És maga szerint nem az? Mármint hogy kibontakozhatna.

RELLING

Hát én ebből nem sokat vettem észre. Hogy az apja lángésznek tartotta a fiát - az nem sokat számít. Az öreg Ekdal nagy számár volt világéletében.

GREGERS

Ekdal hadnagy gyermeki lelkületű ember volt egész életében, de az olyasmi, amit ön sosem fog megérteni.

RELLING

Valószínűleg. Csakhogy, amikor a drágalátos kis Hjalmar nagy ügyel-bajjal végre egyetemre került, a diáktársai is mindjárt elhitték róla, hogy ő a jövő nagy szelleme. Persze, jóképű gyerek volt - szőke, pirospozsgás - amilyennek a buta kis csitrik az eszményi férfit elképzelik; meg mivel könnyen elérzékenyült, megnyerő hangja volt, és szépen tudta felmondani a mások verseit meg gondolatait...

GREGERS

(ingerülten) Ön valóban Hjalmar Ekdalról beszél?

RELLING

Róla, szíves engedelmével. Mert közelről nézve ilyen a maga bálványa, aki előtt a földön csúszik.

GREGERS

De hát azt nem gondolhatom, hogy teljesen vak vagyok...

RELLING

Hát, nem sok híja. Persze maga is beteg ember, azt tudja, ugye?

GREGERS

Tudom.

RELLING

Igen; csak maga bonyolultabb eset, többféle nyavalyája van. Mindenekelőtt ugyebár a heveny világboldogítás, aztán ezenfelül - és ez súlyosabb az előbbinél - kóros bálványimádásban szenved, magának mindig kell valami, amiért rajonghat. Maga sose éri be önmagával.

GREGERS

Persze, az természetes, hogy csak a magam személyén kívül találhatom meg...

RELLING

Csakhogy aztán folyton csalódik ezekben a fantasztikus csodalényekben, akiket maga körül látni vél. Tessék, most újra kolduson akarta behajtani a követelését; értse meg, ebben a házban mindenki fizetéseképtelen.

GREGERS

Mondja, ha maga ilyen rossz véleménnyel van Hjalmar Ekdalról, akkor mi öröme telik abban, hogy reggeltől estig vele tölti az idejét?

RELLING

Az istenért, hát végtére is orvos volnék - bár szegényemre válik; azért mégiscsak úgy való, hogy törődjem a szegény betegekkel, legalább azokkal, akikkel egy házban lakom!

GREGERS

Ne mondja! Szóval Hjalmar is beteg?

RELLING

Mondja, ki nem beteg ezen a világon?

GREGERS

És Hjalmar milyen kúrát kap?

RELLING

A szokásos Relling-féle gyógymód; igyekszem tápot adni az önámításának.

GREGERS

Jól értettem? Tápot adni?

RELLING

Igen, azt mondtam, "tápot adni az önámításának". Mert tudja, ez a hazugság az élete mozgató rugója.

GREGERS

És szabad kérdezni, mi legyen ez a hazugság?

RELLING

Nem; az ilyen orvosi titkokat nem kötöm kuruzslók orrára. Maga képes lenne és félrekezelné a betegemet. Kipróbált, hatásos gyógymód. Molvikot is ezzel kezeltem. Belőle, ugyebár, "démoni férfiút" csináltam. Neki ezt a bogarat kellett a fülébe tennem.

GREGERS

Miért, hát nem az?

RELLING

Hát ki az ördög tudja, hogy mi az a "démoni férfiút"? Sületlen ostobaság; én találtam ki, hogy megmentsem vele az életét. Szegény, részeges barátom, máskülönben már rég beadta volna a kulcsot, merő undorból meg kétségbeesésből. No meg az öreg hadnagy is. De ő magától is rájött, hogyan gyógyítsa magát.

GREGERS

A hadnagy úr is? Hogyhogy?

RELLING

Hát mit gondol, miért hajkurászik a nagy medvevadász nyulakat a padláson? Nincs az öregnél boldogabb vadász a föld kerekén, amikor a limlomok között bóklászhat. Az a négy-öt elszáradt karácsonyfa, amit a padláson felállított magának, az ő szemében éppolyan, mint a höydeli szálerdő; a kakas meg a tyúkok vadmadarak a fenyők csúcsain; a padlón ugrabugráló nyuszik meg medvék, mint amilyenekkel valamikor fiatal korában öltre ment a vadonban.

GREGERS

Szegény, boldogtalan Ekdal hadnagy; hát igen, neki aztán tényleg le kellett mondania ifjúkori eszményeiről.

RELLING

Mielőtt elfelejteném, Werle úr - kérem, ne használja ezt a finomkodó kifejezést, hogy "eszmény". Van erre nekünk egyszerűbb, kifejezőbb szavunk is, a "hazugság".

GREGERS

Úgy érti, hogy ön szerint ez a két dolog összefügg egymással?

RELLING

Igen. Körülbelül úgy, mint a malária meg a váltóláz.

GREGERS

Relling doktor; én addig nem nyugszom, amíg ki nem mentem Hjalmart az ön karmai közül.

RELLING

Nagy rosszat tenne vele. Mert aki megfosztja az átlagembert az élete nagy hazugságától, a boldogságát veszi el tőle! *(A nappaliból belépő Hedvighez)* No, kis vadkacsaanyó, akkor én most szépen lemegyek és megnézem, vajon még mindig azon a csodálatos találmányán töpreng-e apád. *(Kimegy az előszobaajtón)*

GREGERS

(Hedvighez lép) Látom magán, hogy még nem történt meg a dolog.

HEDVIG

Hogy? Ja, a vadkacsa. Nem, még nem.

GREGERS

Persze, nem vitte rá a lélek, ugye, amikor tette kellett volna váltania az elhatározását?

HEDVIG

Igazából nem. De amikor ma reggel felébredtem, és eszembe jutott, hogy mit beszéltünk az este, olyan furcsának tűnt az egész.

GREGERS

Furcsának?!

HEDVIG

Nem is tudom... Akkor tegnap este én is úgy láttam, hogy olyan szép gondolat. De aztán aludtam rá, és amikor felébredtem, már nem is tetszett olyan nagyon.

GREGERS

Hát persze, hogy is lehetne ép és egészséges, aki ebben a házban nőtt fel!

HEDVIG

Mindegy az nekem, csak a papa jönné már haza!

GREGERS

De ha csak egyszer is megpillanthatta volna az élet igazi értékeit, ha volna magában igazi, derűs és örömteli áldozatkészség, higgye el, valósággal repülne haza az édesapja. Én azért még bízom magában, Hedvig. *(Kimegy az előszobaajtón)*

Hedvig fél-alá járka a szobában. Éppen indulna a konyha felé, amikor kopogtatnak a padlásajtón. Odamegy, és résnyire elhúzza. Az öreg Ekdal kijön, és Hedvig visszatolja az ajtót

EKDAL

Hm. Egyedül sétálni fele öröm.

HEDVIG

Vadászni nem volt kedved, nagypapa?

EKDAL

Nincs ma arra való idő. Olyan sötét van ott benn, hogy az orráig se lát az ember.

HEDVIG

Mondd, és sose támad kedved néha valami másra is vadászni, mindig csak nyúlra?

EKDAL

Miért, a nyúl nem elég jó?

HEDVIG

Hát a vadkacsa?

EKDAL

Haha? Attól félsz, kisunokám, hogy lepuffantom a vadkacsádat? Nem én, semmi kincsért! Soha!

HEDVIG

Nem, nagypapa, tudom én azt, hogy nem is lennél rá képes. Azt mondják, vadkacsát nem mindenki tud lőni.

EKDAL

De én igen! Én ne tudnék?

HEDVIG

És hogy kell, nagypapa? De persze nem az én vadkacsámat, hanem úgy általában.

EKDAL

Hát a mellére kell célozni; az a legbiztosabb. És arra is vigyázni kell, hogy toll ellenében kapja, érted, ne pedig a tolla iránt.

HEDVIG

És mondd, nagypapa, akkor meghalnak?

EKDAL

De meg ám! Mármin ha jól céloz az ember. Na, megyek, rendbe szedem magam. Hm... na... érted, ugye?... Hm. *(Bemegy a szobájába)*

Hedvig egy percig vár, az ajtó felé les, aztán odamegy a polchoz, felágaskodik, és leveszi a kétsövű pisztolyt; nézegeti. Gina jön be a nappaliból, kezében porrongy és tollseprű. Hedvig gyorsan visszateszi a pisztolyt a helyére; Gina nem veszi észre

GINA

Hedvig, mondtam már, hogy ne turkálj apád holmijai között.

HEDVIG

(elmege a polctól) Csak egy kis rendet akartam rakni.

GINA

Inkább eredj a konyhába, és nézd meg, nem hűlt-e ki a kávé; mindjárt megyek, és viszek apádnak egy kis reggelit.

Hedvig kimegy; Gina nekifog, hogy kitakarítson a műteremben is. Egy perc múlva nyílik az előszobaajtó, lassan, tétován, és Hjalmar Ekdal les be a résen. Télikabátban van, de kalap nélkül. Szemlátomást mosdatlan, haja csapzott. Tekintete zavaros, szeme vörös a kialvatlanságtól

(Megáll a söprű a kezében, felegyenesedik, és Hjalmart nézi) Nocsak. Hát mégis visszajöttél?

HJALMAR

(belép a szobába, síri hangon válaszol) Vissza... de csak, hogy újra el is menjek.

GINA

Gondoltam. Te jó ég! Hjalmar! Hát hogy nézel ki?

HJALMAR

Hogyhogy hogy nézek ki?

GINA

Ez a szép télikabát is! Hát ezt jól elintézted.

HEDVIG

(a konyhaajtóból) Mama, ne tegyem...? *(Megpillantja Hjalmart; örömeiben felsikolt, és futva indul feléje)* Papa! Papa!

HJALMAR

(elfordul és ellöki magától Hedviget) Menj innen! Menj innen! *(Ginához)* Vidd már ki innen ezt a gyereket!

GINA

(halkan) Menj át kislányom a nappaliba. *(Hedvig némán engedelmeskedik)*

HJALMAR

(szaporán tevékenykedni kezd; kihúzza az asztalfiókot) A könyveimért jöttem. Hol vannak a könyveim?

GINA
Miféle könyvek?

HJALMAR
A tudományos könyveim, természetesen; a tudományos folyóiratok... amik a találmányomhoz kellenek.

GINA
(*a könyvespolcon keresgél*) Nem ezek a papírkötésű könyvek?

HJALMAR
De, persze.

GINA
(*letesz egy köteg folyóiratot az asztalra*) Ne szóljak Hedvignek, hogy vágja fel a lapokat?

HJALMAR
Nem kell segítség.

(*Rövid szünet*)

GINA
Szóval végleg elhatároztad, hogy itt hagysz minket, Hjalmar?

HJALMAR
(*a könyveket rakosgatja*) Azt hiszem, ez magától értetődik.

GINA
Hát igen.

HJALMAR
(*dühösen*) Hát miért maradnék, hagyjam, hogy nap mint nap újra belém döfjed a kést?

GINA
Az Úristen bocsássa meg neked, Hjalmar, hogy ezt gondolod rólam.

HJALMAR
Hát akkor bizonyítsd be, hogy...

GINA
Bizonyítani neked kell!

HJALMAR
Azután, hogy neked milyen múltad van? Vannak bizonyos dolgok... úgy is mondhatnám, hogy eszmények...

GINA

És nagypapa? Szegény öreggel mi lesz?

HJALMAR

Én tudom a kötelességemet; szegény, gyámoltalan aggastyán velem jön. Most mindjárt bemegyek a városba és intézkedem. Hm. *(Tétován)* Mondd, nem találta meg valaki a kalapomat a lépcsőházban?

GINA

Miért? Elhagytad?

HJALMAR

Tegnap este, amikor hazajöttem, még a fejemen volt; világosan emlékszem. De ma sehol sem találom.

GINA

Istenem, Hjalmar! Hát hol jártál ezzel a két semmirekellővel?

HJALMAR

Eh, hagyj békén ezekkel a semmiségekkel. Gondolod, hogy olyan állapotban vagyok, hogy emlékezzem minden kis apróságra?

GINA

Hjalmar, ha most nem fáztál meg! *(Kimegy a konyhába)*

HJALMAR

(magában beszél, dühösen motyogva, s közben kiborítja az asztalfiókot) Relling, te gazember! Aljas féreg! Te gyalázatos, álnok gazember! Hej, ha tudnék valakit, aki kitekeri a nyakadat!

(Félrerak néhány levelet, megtalálja az előző este széttépett okiratot, felveszi az asztalról, és hosszan nézegeti darabjait. Amikor Gina belép a szobába, gyorsan félreteszi a papírdarabokat)

GINA

(kávével és étellel rakott tálcát tesz az asztalra) Tessék, hoztam egy kis meleg kávé, ha kell. Még hozzá vajás kenyeret és egy kis füstölt húst.

HJALMAR

(a tálcára pillant) Füstölt hús! Nem! Soha többé ebben a házban! Pedig jóformán huszonnégy órája nem volt számban étel; de mit számít az most! A jegyzeteim! A megkezdett önéletrajzom. És hol van a naplóm meg a feljegyzéseim? *(Benyit a nappaliba, de az ajtóból visszahőköl)* Már megint itt van!

GINA

Hjalmar, az ég szerelmére, hát valahol csak kell lennie annak a gyerekeknek.

HJALMAR

Gyere ki onnan. *(Félreáll az ajtóból. A rémült Hedvig kijön a műterembe)*

HJALMAR

(keze a kilincsen, Ginához) Szeretném, ha az utolsó percekben, amelyeket hajdani házamban töltök, megkímélnél idegenek jelenlététől. *(Bemegy a szobába)*

HEDVIG

(anyjához rohan; halk, reszkető hangon) Rólam beszél a papa?

GINA

Maradj a konyhában, kislányom. Vagy, várj csak... jobb lesz, ha bemész a szobádba. *(Hjalmarhoz, miközben utánamegy a nappaliba)* Várj egy percig, Hjalmar. Ne túrd fel nekem az egész szekrényt; én mindenről tudom, hogy hol van.

HEDVIG

(megrettenve, értetlenül álldogál a szoba közepén; ajkát harapdálja, hogy sírva ne fakadjon. Aztán görcsösen ökölbe szorítja a kezét, és csöndesen így szól) A vadkacsa! *(A könyvespolchoz settenkedik, leveszi róla a pisztolyt, résnyire félrehúzza a padlásajtót, besurran, aztán behúzza maga mögött az ajtót. Hjalmar és Gina veszekedése hallatszik a nappaliból)*

HJALMAR

(jegyzetfüzetekkel és egy kazal gyűrött papirossal megrakodva jön be a műterembe; az egész halmot az asztalra dobja) Mi fér ebbe a kis útitáskába? Ezer és ezer dolgot kell magammal vinnem!

GINA

(kijön utána, kezében az útitáska) Hát akkor most csak egy inget meg egy gatyát vigyél magaddal, a többit meg majd máskor.

HJALMAR

Fű! Kimerít ez a csomagolás! *(Leveszi a télikabátját és a pamlagra dobja)*

GINA

És közben a kávé is kihűl.

HJALMAR

Hm. *(Önkéntelenül is belekortyol a kávéba, majd újra iszik belőle)*

GINA

(a székek támláját törülgetve) Nem lesz könnyű ilyen nagy padlást találni, ahol a nyulak is elférnek.

HJALMAR

Mi, hát még a nyulakat is magammal vigyem?

GINA

Persze. Ahogy én ismerem az öreget, a nagypapa nem tud meglenni a nyulai nélkül.

HJALMAR

Majd csak meglesz valahogy nélkülük. Nekem fontosabb dolgokról is le kell mondanom.

GINA

(a könyvespolcra törülgeti a port) A furulyádat is betegyem?

HJALMAR

A furulyát? Nem, a furulya nem kell. De a pisztolyt, azt add ide.

GINA

A pisztolyt is magaddal viszed?

HJALMAR

Igen, a töltött pisztolyomat is.

GINA

(keresi) Nincs itt. Úgy látszik, bevitte magával.

HJALMAR

Benn van az öreg a padláson?

GINA

Hát hol lenne?

HJALMAR

Hm. Szegény, magányos aggastyán. *(Felvesz a tálcáról egy vajas kenyeret, megeszi, aztán kiissza a maradék kávéját is)*

GINA

Ha nem adtuk volna ki a szobát, akkor most oda beköltözhetnél.

HJALMAR

Hogy én egy földél alatt lakjam azzal, aki... Soha! Soha!

GINA

De mondd, nem tudnál, mondjuk egy-két napra, itt a nappaliban berendezkedni? Ott nem zavarna senki.

HJALMAR

Ezek között a falak között? Soha!

GINA

És Rellingéknél?

HJALMAR

Ki se ejtsd előttem ennek a gazembernek a nevét. Az étvágyam is elmegy, ha csak rágondolok. Nem, Gina; megyek ki a hóviharba, és házról házra járok majd, hogy hajlékot keressek ősz atyámnak s jómagamnak.

GINA

De Hjalmar! Hát kalapod sincs! Elvesztetted!

HJALMAR

Ó, ez a két gazember! Emberiség mocska! Majd útközben veszek egy kalapot. *(Még egy vajas kenyeret elvesz a tálcáról)* Első dolgom lesz. Az életemet azért nincs kedvem kockára tenni. *(Tekintete keres valamit a tálcán)*

GINA

Mit keresel?

HJALMAR

A vajat.

GINA

Mindjárt hozok. *(Kimegy a konyhába)*

HJALMAR

(utána kiált) Nem érdekes, hagyd csak. Jó lesz nekem a száraz kenyér is.

GINA

(vajtartóval jön vissza) Tessék; frissen köpülték.

Gina teletölti a kávéscsészét; Hjalmar letelepszik a díványra, vajat ken a kenyérére, és egy darabig csendben eszik és kávézik

HJALMAR

Szóval elképzelhető, hogy senki se zavarjon... de tényleg, senki a világon; mert akkor beköltöznék egy-két napra ide a nappaliba.

GINA

Hát persze; csak szólj.

HJALMAR

Mert azt hiszem, teljesen lehetetlen, hogy apám holmijait is egyszerre elszállíttassam.

GINA

És persze még az is hátravan, ugye... hogy megmondd neki, hogy többé nem akarsz velünk lakni.

HJALMAR

(eltolja maga elől a kávéscsészét) Még az is, persze. Újra felkavarni ezeket a sötét és zavaros dolgokat. Végig kell gondolnom ezt az egészet; hát eddig még lélegzetvételnyi időm sem volt. De hát arra még én se vagyok képes, hogy ezeket a terheket most mind egyszerre magamra vegyem!

GINA

Hát persze, Hjalmar; és különösen ilyen szörnyű időben.

HJALMAR

(Werle levelét forgatja a kezében) Látom, még mindig itt hányódik ez a fecni.

GINA

Én aztán hozzá nem nyúltam.

HJALMAR

Nekem persze semmi közöm hozzá...

GINA

Nekem meg aztán igazán nem kell!

HJALMAR

De hát azért azt se kellene hagyni, hogy elkallódjon. A felfordulásban, ami a költözködéssel jár, ugye könnyen...

GINA

Majd gondom lesz rá, Hjalmar.

HJALMAR

Végtére is elsősorban és mindenekelőtt az apámé; az ő dolga eldönteni, hogy elfogadja-e vagy sem.

GINA

(felsóhajt) Szegény öreg!

HJALMAR

Na, hát akkor a biztonság kedvéért... hol van egy kis ragasztó?

GINA

(a könyvespolchoz megy) Tessék, itt az üveg.

HJALMAR

Ecset?

GINA

Már hozom. *(Odahozza)*

HJALMAR

(ollót vesz elő) Ragasztok egy kis papírcsíkot ide a hátára. *(Levágja a papírcsíkot, bekeni ragasztóval)* Távol álljon tőlem, hogy a más tulajdonához nyúljak, főleg egy ilyen nyomorgó aggastyánéhoz. Meg persze a... másik illetőéhez se. Hagyd megszáradni, aztán tedd el. De nem akarom, hogy még egyszer a szemem elé kerüljön. Soha többé!

(Gregers Werle jön be az előszobaajtón)

GREGERS

(kissé meghökkenve) Mi az, Hjalmar, te ilyen otthonosan üldögélsz itt?

HJALMAR

(felpattan) Csak a fáradtságtól roskadtam le.

GREGERS

Látom, azért közben meg is reggeliztél.

HJALMAR

A testnek is megvannak a maga jogai.

GREGERS

Tehát, hogy határozta?

HJALMAR

Az olyan embernek, mint én, csak egy választása van. Épp azon vagyok, hogy összecsomagoljam a legnélkülözhetetlenebb holmijaimat. De hát ehhez is idő kell, gondolhatod.

GINA

(türelmetlenül) Akkor most mi legyen; csináljam meg a szobádat vagy csomagoljak be neked a táskába?

HJALMAR

(bosszúsan Gregers felé sandít) Csomagolj... és csináld meg a szobát.

GINA

(fölv teszi a táskát) Jól van; akkor összerakom az ingedet meg ami kell. *(Átmegy a nappaliba és behúzza maga mögött az ajtót)*

GREGERS

(rövid hallgatás után) Sose hittem volna, hogy így fog végződni. Tényleg nincs más választásod, mint hogy itt hagyd a házat, az otthonodat?

HJALMAR

(nyugtalanul járkál fel és alá) Miért, hát szerinted mit kellene tennem? Gregers, nekem

nem való a boldogtalanság. Én csak úgy tudok élni, hogy béke és harmónia van körülöttem, ha minden rendben van!

GREGERS

És ezt itt nem kaphatod meg? Meg kell próbálnod! Meg vagyok győződve róla, hogy itt szilárd talajt találsz, amelyen újra felépítheted az életedet. Vágj bele, Hjalmar! És a találmányod; arról se feledkezz meg. Amiért érdemes élned.

HJALMAR

Hagyjál békén azzal a találmánnyal, Gregers. Hol van az még!

GREGERS

Ezt hogy érted?

HJALMAR

Istenem! Egyáltalán mi legyen az, amit feltaláljak? Már majdnem mindent feltaláltak előttem mások. Napról napra nehezebb lesz...

GREGERS

De most, hogy már annyi munkád fekszik benne...!

HJALMAR

Relling ugratott be, az a zavaros fejű hülye.

GREGERS

Relling?

HJALMAR

Igen, ő mondta, hogy tehetségem van hozzá, és hogy biztosan jelentős találmányaim lehetnének a fotográfia terén.

GREGERS

Szóval Relling!

HJALMAR

Eleinte boldoggá tett. Nem is annyira maga a találmány, hanem az, hogy Hedvig hitt benne - gyermeki lelke minden erejével. Azazhogy amilyen bolond voltam, elhittem neki, hogy hisz benne.

GREGERS

Te komolyan azt hiszed, hogy Hedvig csak áztatott?

HJALMAR

Én most már a világon akármit elhiszek. Csak Hedvig ne lenne. Ő fogja elrabolni a napfényt az én életemből.

GREGERS

Hedvig? Hogy érted ezt?

HJALMAR

(nem felel) Milyen elmondhatatlanul szerettem én ezt a gyermeket! Milyen elmondhatatlanul boldogság volt, amikor beléptem szerény kis hajlékomba, s ő repült felém, és milyen drága volt, ahogy mindig kicsit hunyorgott. Micsoda hiszékeny bolond voltam! Milyen végtelenül szerettem! És ettől elandalodva beképzelttem magamnak, hogy ő is ugyanúgy ragaszkodik énhozzám.

GREGERS

Azt akarod mondani, hogy ez csak képzelgés volt?

HJALMAR

Gregers, hát honnan tudhatnám? Ginából egy szót se tudok kiszedni. És különben is, hogy az eszményeimet milyen csapás érte, az iránt teljesen érzéketlen. De neked, Gregers, úgy érzem, kiönthetem a szívemet. Számomra ez a kétely, az a legszörnyűbb; hogy Hedvig talán soha nem szeretett.

GREGERS

Nos, barátom, lehet, hogy erre vonatkozóan bizonyítékot kapsz a kezébe. *(Fülel)* Mi volt ez? Nem a vadkacsa?

HJALMAR

Az, a vadkacsa hápog. Apám benn van a padláson.

GREGERS

Apád benn van? *(Arca felderül)* Mondom, lehet, hogy hamarosan bizonyítékot is kapsz a szegény kis félreértett Hedvig szeretetéről!

HJALMAR

Ugyan, miféle bizonyítékot! Nem hiszek én már semmi fogadkozásnak.

GREGERS

Hjalmar, Hedvignek nincsenek hátsó gondolatai.

HJALMAR

Gregers, hát éppen ez az! Hol erre a bizonyosság? Ki tudja, hogy miről sugdolózott itt Gina meg Sörbyné, mikor összedugták a fejüket? Hedvignek pedig éles füle van! Talán nem is volt olyan váratlan az az adomány. Nekem mintha fel is tűnt volna valami.

GREGERS

Hjalmar, hát mi van teveled?

HJALMAR

Kinyílt a szemem, barátom! Várj csak, majd meglátod, hogy ez az adomány még csak

kezdett volt. Ez a Sörbyné mindig nagyon szerette Hedviget, most pedig módjában is van, hogy elhalmozza mindenfélével. Akkor veszik el tőlem a gyereket, amikor akarják.

GREGERS

Hedvig soha nem hagyna el téged, a világért se!

HJALMAR

Ne legyél te csak abban olyan biztos. És ha majd teli kézzel csalogatják? Istenem, milyen elmondhatatlanul szerettem! Gregers, nekem az volt a legnagyobb boldogságom, hogy kézen fogva vezettem, gyengéden, mint a gyermeket, aki fél a sötétől, át a nagy üres szobán. De most már látom a keserves valót, hogy a padlásszobában tengődő szegény fényképész az ő számára soha nem jelentett semmit. Csak épp női ravaszsággal vigyázott, hogy jó viszonyban maradjon velem, amíg szüksége van rám!

GREGERS

Hjalmar, te magad se hiszed, amit mondasz.

HJALMAR

Ez a legszörnyűbb az egészben; nem tudom, hogy mit higgyek - és hogy soha nem fogom megtudni. De te valóban kételkedsz benne, hogy csakugyan úgy van minden, mint mondom? Haha! Te túlságosan bízol az eszményben, barátom! De ha egyszer jönnek majd, és teli zsákkal hívják, hogy "Hagyd ott azt az embert! Itt vár az élet!..."

GREGERS

(közbevág) Szerinted mi történne?

HJALMAR

Ha én akkor azt kérdezném tőle, hogy "Hedvig, feláldozod-e értem azt az életet?"
(Gúnyosan felkacag) Na, képzelem! Micsoda választ kapnék!

(A padlásról lövés hallatszik)

GREGERS

(boldogan felkiált) Hjalmar!

HJALMAR

Tessék! Már megint vadászik!

GINA

(bejön a szobába) Hallod, Hjalmar? A nagypapa egyedül van és lövöldözik.

HJALMAR

Mindjárt megnézem.

GREGERS

(hadarva, megindultan) Várj! Tudod, mi volt ez?

HJALMAR

Persze, hogy tudom.

GREGERS

Nem, Hjalmar, nem tudod. De én igen. Ez a bizonyíték.

HJALMAR

Hogyhogyan bizonyíték?

GREGERS

A gyermek meghozta áldozatát. Megkérte apádat, hogy lője le a vadkacsát...

HJALMAR

A vadkacsát!

GINA

Nahát...!

HJALMAR

És minek?

GREGERS

Fel akarta áldozni neked, ami számára legdrágább az életben, mert azt gondolta, hogy akkor majd újra szeretni fogod.

HJALMAR

(megindultan) Ó, ez a gyermek!

GINA

Mik jutnak az eszébe!

GREGERS

Csak azt akarta, hogy újra szeressed, Hjalmar; mert úgy érezte, hogy anélkül nem tud élni.

GINA

(könnyeivel küszködik) Látod, Hjalmar?

HJALMAR

Gina, hol a gyerek?

GINA

(színpogva) Szegény kislány; kinn ül a konyhában - azt hiszem.

HJALMAR

(átmegy a szobán, és felrántja a konyhaajtót) Hedvig! Gyere be! Gyere ide, hozzám, kislányom! *(Körülnéz)* Nincs itt.

GINA

Akkor bement a szobájába.

HJALMAR

(kintről) Itt sincs! *(Bejön)* Úgy látszik, elment.

GINA

Mert nem akartad megtérni a házban.

HJALMAR

Jaj, istenem; csak jönne már haza... hogy megmondhassam neki... Most már minden jó lesz, Gregers; most már én is azt hiszem, hogy új életet kezdetünk.

GREGERS

(csöndesen) Én mindig tudtam; a gyermek hozza majd meg a nagy fordulatot.

Az öreg Ekdal lép ki a szobájából; egyenruhában van, és épp a kardját csatolja

HJALMAR

(meghökken) Apám! Te itt vagy!

GINA

A szobájában lövöldözött a nagypapa?

EKDAL

(méltatlankodva közelebb jön) Mi az fiam, te nélkülem jársz vadászni?

HJALMAR

(aggódva, izgatottan) Szóval nem te lőttél az előbb a padláson?

EKDAL

Hogy én?

GREGERS

(Hjalmarhoz, kiáltva) Nem érted? Hedvig maga lőtte le a vadkacsát!

HJALMAR

Mi ez? *(Odarohan a padlásajtóhoz, elhúzza, benéz a padlásra és felüvölt)* Hedvig!

GINA

(az ajtóhoz rohan) Istenem! Mi az?

HJALMAR

(bemegy a padlásra) A földön fekszik.

GREGERS

Hedvig? Mi az...? *(Bemegy Hjalmar után)*

GINA

(Gregeressel egyidejűleg) Hedvig! *(A padlásról)* Nem! Nem! Nem!

EKDAL

Nocsak! Már ennek a kislánynak is kedve szottyant a vadászathoz?

Hjalmar, Gina és Gregers kihozza Hedviget a padlásról; jobb keze lecsüng; pisztolyt szorongat

HJALMAR

(kétségbeesve) Véletlenül elsült a pisztoly! Őt találta a golyó! Hívjatok segítséget! Segítség!

GINA

(kirohan az előszobába, és lekiált a földszintre) Relling! Doktor úr! Jöjjön, amilyen gyorsan tud!

Hjalmar és Gregers a díványra fektetik Hedviget

EKDAL

(csöndesen) Az erdő bosszút állt.

HJALMAR

(Hedvig mellett térdepel) De ugye jobban lesz? Mindjárt magához tér. Igen. Biztos.

GINA

(visszajött a szobába) Hol érte a lövés? Nem látok rajta semmit.

Relling jön sietve; sarkában Molvik, mellény, gallér nélkül, zakója kigombolva

RELLING

Mi történt?

GINA

Azt hiszem, Hedvig meglőtte magát.

HJALMAR

Jöjjön már, segítsen!

RELLING

Meglőtte magát?! *(Félretolja az asztalt, és vizsgálni kezdi Hedviget)*

HJALMAR

(a dívány mellett térdepel, és szorongva néz fel Rellingre) Mondja, súlyos? Relling, mondja már? Alig vérzik. Nem lehet olyan nagyon súlyos, ugye?

RELLING

Hogy történt?

HJALMAR

Hát mit tudom én...

GINA

Le akarta lőni a vadkacsát.

RELLING

A vadkacsát?

HJALMAR

És úgy látszik, elsült a pisztoly.

RELLING

Értem.

EKDAL

Az erdő bosszút áll. De én nem félek. *(Bemegy a padlásra, és behúzza maga mögött az ajtót)*

HJALMAR

Relling! - Hát miért nem mond már valamit?

RELLING

A golyó a mellkast érte.

HJALMAR

Igen, de ugye meggyógyul?

RELLING

Nem látja, hogy már nem él?

GINA

(könnyekben tör ki) Ó, a gyerek! A gyerek!

GREGERS

(suttogva) A tenger mélyén.

HJALMAR

(felugrik) Neki élni kell! Az ég szerelmére, Relling... csak egy percre még... csak amíg megmondom neki, mindig milyen elmondhatatlanul szerettem!

RELLING

Szívlovés! Belső vérzés. Azonnal beállt a halál.

HJALMAR

És én úgy kergettem el magamtól, mint egy kóbor kutyát. És ő reszketve bebújt a padlásra, és meghalt értem, mert szeretett engem! *(Zokog)* Ezt soha nem teszem jóvá! Soha többé nem mondhatom meg neki! *(Kezét ökölbe szorítja, és az égre kiált)* Te, ott fenn! Ha vagy! Miért tetted ezt velem?

GINA

Hjalmar! Hallgass! Ez vétek! Biztosan nem érdemeltük meg szegényt.

MOLVIK

A gyermek nem halott, csak aluszik.

RELLING

Ostobaság.

HJALMAR

(elcsendesedik, odamegy a díványhoz, és karját mellén összefonva, a gyermeket nézi) És most itt fekszik némán, mereven.

RELLING

(megpróbálja kivenni a gyermek kezéből a pisztolyt) Olyan erősen szorítja, hogy...

GINA

Ne, doktor úr, ne tessék. Még eltöri az ujját. Hagyja azt a pisztolyt.

HJALMAR

Vigye magával a sírba.

GINA

Persze, hagyja csak. De ne hagyjuk itt feküdni, ahol mindenki látja. Vigyük be a kis szobájába. Gyere, Hjalmar, segíts.

Hjalmar és Gina felemeli a díványról Hedviget

HJALMAR

(miközben kiviszi a szobából a holttestet) Gina, Gina! Hogy bírod te ezt?

GINA

Majd csak ketten elboldogulunk valahogy, segítünk egyik a másikának. Mert most már legalább mind a kettőnknek ugyanannyi közünk van hozzá, nem igaz?

MOLVIK

(kinyújtott karral, motyogva) Áldott legyen az Úr neve. Ismét porrá leszel. Ismét porrá leszel.

RELLING

(suttogva) Hallgass, te hülye; részeg vagy!

Hjalmar és Gina a konyhaajtón át távozik a holttesttel. Relling beteszi utánuk az ajtót. Molvik az előszobaajtón át észrevétlenül el

(Gregershez lép) Velem senki el nem hiteti, hogy ez baleset volt.

GREGERS

(mostanág dőbbenettől dermedten állt, csak arcizmai rángatóztak) Senki nem tudhatja biztosan, hogy történt ez a szörnyűség.

RELLING

A lövés megpörkölte a ruháját. Azaz a mellének szegezte a csövét, úgy sütötte el.

GREGERS

Hedvig nemhiába halt meg. Megfigyelte, hogy a gyász micsoda magasságokba emelte Hjalmart?

RELLING

Ó, kedves barátom, holttest mellett, gyászban az emberek általában nagyon fennköltten viselkednek. De mit gondol, meddig fog ez tartani Hjalmarnál?

GREGERS

Hát amíg él, s mindinkább áthatja majd egész lelkületét.

RELLING

Egy év se telik bele, és meglátja, a kis Hedvig emléke már csak arra lesz jó neki, hogy szép, megható szavakat mondjon róla.

GREGERS

Ezt merészeli mondani Hjalmar Ekdalról?

RELLING

Majd ha elszáradt a síron az első fű, újra beszélünk róla. Hallgathatja majd, hogy "az ártatlan gyermek, kit a kegyetlen sors oly időnek előtte elszakított a szerető apai szívtől", tetszeleg a gyászoló apa szerepében, miközben térdig gázol a meghatóbbnál meghatóbb érzelmekben s az önsajnálatban. Majd figyelje meg.

GREGERS

Ha magának lesz igaza, és én tévedek, akkor azt hiszem, nem is érdemes élni.

RELLING

Ó, azért egész kellemes volna az élet, csak a sok féleszű világboldogító hagyná békén a szegény embert, és ne folyton rajtunk akarnák behajtani az eszményeiket.

GREGERS

(maga elé mered) Ez esetben elégedett vagyok a végzetemmel.

RELLING

Engedelmével... mi legyen az ön végzete?

GREGERS

(indulóban) Tizenharmadiknak lenni az asztalnál.

RELLING

Ó, istenem...
